İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TOPLU KONUTLARA KARŞI KİŞİYE ÖZEL TASARLANAN EV

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Onat ÖVER

Anabilim Dalı : MİMARLIK

Programı : MİMARİ TASARIM

HAZİRAN 2008

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TOPLU KONUTLARA KARŞI
KİŞİYE ÖZEL TASARLANAN EV

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Onat ÖVER
(502051024)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 05 Mayıs 2008
Tezin Savunulduğu Tarih: 12 Haziran 2008

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe ŞENTÜRER (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri: Prof.Dr. Ahsen ÖZSOY (İTÜ)
Doç.Dr. Murat SOYGENİŞ (YTÜ)

HAZİRAN 2008

ÖNSÖZ

Tezime başlamadan önce ilk olarak; kültürüne, dünya görüşüne, mimarlık bilgisine, vizyonuna, bir akademisyen olarak çalışma azmi ve sevgisine, bir insan olarak karakterine hayran olduğumu belirtmeyi borç bildiğim, yedinci yarıyıl öğrenci projesinde başlayarak; bitirme projemde, İstanbul Yaya Sergileri–2 (16 Eylül – 22 Ekim 2005)-'Dolaşım ve Dönüşüm Projesi' grup çalışmasında ve yüksek lisans eğitimime bağladığım 2005 yılından beri, üç yıldır, beraber çalışma ve bilgisinden faydalanma şansı bulduğum saygı değer hocam; Prof. Dr. Ayşe ŞENTÜRER'e teşekkür ederim.

Beş yaşımdan beri, hayatımın yirmi senesini adadığım eğitim maceramda, bana her daim destek olan, tüm başarılarım/başarısızlıklarım ile gurur duyan, beni 'ben' haline getiren Anneme -her ne kadar yetersiz kalsa, kelimeler kifayetsiz olsa da- teşekkür ederim.

Bugüne kadar her zaman yanımda olan ve beni destekleyen aileme teşekkür ederim. Elde ettiğim küçük bir başarı dahi olsa bu; benden çok onların başarısıdır.

Son olarak; bu çalışmamı sevgili Anneme armağan ettiğimi belirtmek isterim.

Mayıs, 2008 Onat ÖVER

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ **iv**
ÖZET **v**
SUMMARY **vii**

1. GİRİŞ **9**

2. MİMARİ MEKAN **12**
2.1. Mimari mekanın tanımı 12
2.2. Mimari mekanın algısı 14
2.2.1. Fiziksel algı 15
2.2.2. Psikolojik algı 22
2.3. Mimari mekânın tasarımı ve görevi 23
2.4. Bölüm sonucu 27

3. VAR OLUŞSAL MEKÂN **29**
3.1. Varlık-mekân ilişkisi 30
3.1.1. Varlık-yer ilişkisi 32
3.1.2. Mekânın şiirselliği 36
3.1.3. Mutluluk mekânı 39
3.2. Kişisel mekân 40
3.2.1. Kişisel mekânın sınırları 41
3.2.2. Mahremiyet, savunulan mekân, aidiyet ve kendileme 44
3.3. Var oluşsal ve kişisel mekân olarak ev 51
3.4. Bölüm sonucu 58

4. KULLANICISINA ÖZEL TASARLANAN MEKÂN: EV **61**
4.1. Tek tip kullanıcı için tasarım/kişiye özel tasarım arasındaki gerilim: konut tipolojileri 61
4.2. Tek tip kullanıcı için tasarlanan ev: toplu konutlar 68
4.3. Kullanıcısına özel tasarlanan ev: Açık ev 86
4.4. Bölüm sonucu 101

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA **110**

KAYNAKLAR **115**

ÖZGEÇMİŞ **119**

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1.1 : Mekân ilişkileri……..……...……11
Şekil 2.1 : Mekân Algısı……...……16
Şekil 2.2 : Algı……..……..…….21
Şekil 2.3 : Virtual reality……...……22
Şekil 2.4 : Sanal mekân/Gerçek mekân……..…….28
Şekil 3.1 : Çöl…….....34
Şekil 3.2 : Kendileme……...……51
Şekil 3.3 : Barkod……..…..60
Şekil 4.1 : Piyasa Şartları……..…….65
Şekil 4.2 : Toolenburg-Zuid……..…...67
Şekil 4.3 : Toplu Konut…….…….72
Şekil 4.4 : Mashattan……..…….77
Şekil 4.5 : Uphill Court ve Yeşil Vadi Konakları…….……78
Şekil 4.6 : Maltepe Belediyesi Kültür Merkezi……...80
Şekil 4.7 : Gölcük Belediye Hizmet Binası ……81
Şekil 4.8 : Başakşehir ……81
Şekil 4.9 : Ataköy, Halkalı ve Kozyatağı toplu konutları……..84
Şekil 4.10 : Maison Domino……..90
Şekil 4.11 : Maison Loucher……..90
Şekil 4.12 : Nemausus……92
Şekil 4.13 : ADP Hellmutstrasse Housing……93
Şekil 4.14 : Weissenhofsiedlung……95
Şekil 4.15 : Montreau-Surville……96
Şekil 4.16 : Schröder Evi……97
Şekil 4.17 : Lawn Road Apartmanı…….……97
Şekil 4.18 : Genter Strasse konut bloğu…….…99
Şekil 4.19 : Brandhöfchen konut bloğu……..100
Şekil 4.20 : Bishops Meydanı kamusal alan düzenlemesi……102
Şekil 4.21 : Flatwriter……103
Şekil 4.22 : Flatwriter-Kent……103
Şekil 4.23 : Giriş……104
Şekil 4.24 : Komşuluk ilişkileri……104
Şekil 4.25 : Süreç……105
Şekil 4.26 : İnteraktif yüzeyler……106
Şekil 4.27 : İnteraktif binalar……106
Şekil 4.28 : İnteraktif mekanlar……..106
Şekil 4.29 : Smart-Wrap örtü sistemi……107
Şekil 4.30 : Termal toplayıcılar ve polyester tabaka……..108
Şekil 4.31 : Işık geçirgen beton……..108

TOPLU KONUTLARA KARŞI KİŞİYE ÖZEL TASARLANAN EV

ÖZET

İlk insanlar toplandılar, konuşmaya başladılar, konuştukça diğerlerinden farklı olduklarını kavradılar. Farklı olanlardan ve dış dünyanın tehlikelerinden kendilerini ayırma ihtiyacı hissettiler ve barınaklar, evler inşa etmeye başladılar. Kendilerini dış dünyadan ayırdıkları evlerinin sınırlarını yine kendileri belirlediler. Sınırlandırdıkları eve anlamlar ve duygular yüklediler, hatıralarını yine aynı evin içerisinde sakladılar, aileler ve sosyal birliktelikler kurdular.

Bugün içinde oturduğumuz ve bize en uygun, hayallerimizdeki ev olarak sunulan ev, belirli inşaat teknikleri ve malzemelerinin beraberinde getirdiği sınırlar ve imkânlar içerisinde inşa edilebilmekte, kullanıcı ile fiziksel yapı olarak evin etkileşimi ancak sahip olunan objeler bağlamında gerçekleştirilebilmektedir.

Kapitalizm ve yaratmış olduğu tüketim toplumu, küreselleşme ve hızla gelişen iletişim ağı, evin ticari değerinin yükselmesini sağlarken kavramsal tanımının anlamını yitirmesine neden olmuştur.

Artan ihtiyaca ve talebe cevaben geliştirilen pratik ve akılcı çözümler, dünya üzerinde konut yapmaya elverişli ve hızla azalan arazinin en uygun şekilde kullanımına yönelik stratejiler, evin insani yönünün ve insan ruhunu derinliklerinden etkileyen özünün kaybolmasına sebep olmaktadır.

Değişen yüzyıl ve bu yüzyılın beraberinde getirdiği bilgi ve gereksinimler, evin varlık ile ilişkisinin ve içinde barındırdığı özün karşıtı değildir. Edinilen bilgi, zamanla beraber yaşam tarzı ve ihtiyaçları değişen varlığa cevap verebilecek mekânlara ulaşmak için kullanılmalıdır.

Bu çalışma, tüm bu girdilerin bileşkesinden ortaya çıkmaktadır. Amaç; evin içinde barındırdığı özü ve bu özün insan ile ilişkisini irdelemek ve ortaya çıkartmak, bu noktadan hareketle çağın dinamikleri içerisinde 21.yüzyılda yaşayan insanın ihtiyaçlarına cevap verirken insana ait değerleri içinde barındırmaya devam eden konutu araştırmaktır.

Araştırma; mekânın tanımının insan ile ilişkisinin kurulması, insan algısının mekânın kavranmasındaki yeri, varlığın mekân ile ilişkisi, kişisel mekân olarak ev, konut tipolojileri ve var olan konut tipolojilerinin varlık mekân ilişkisi içerisindeki sorunlu noktası ekseninde yürütülmüştür.

Bu doğrultuda ikinci bölümde, mimari mekânın anlaşılması ve algılanması için gerekli tanımlar, insan ile ilişkileri üzerinden yapılmıştır. Bu tanımlar ve ilişkiler üzerinden bakıldığında, günümüzde mimarlığın insan ile ilişkisinin azaldığını, insan için insan eliyle tasarlayan mimarlığın, var oluş nedeni olan insan ile olan bağlarının zayıfladığı tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde, barınağını kendisi inşa eden, onu içselleştiren ve koruyan, ona anlamlar yükleyen varlığın mekânla olan ilişkisi irdelenmiştir. İnsan, varlığını kuran ve anlamlandırabilen tek canlıdır. Kişi, bedeniyle sonsuz boşluk/uzaydan bir parça çevrelemekte, bedeniyle bir mekân oluşturmaktadır. Bu anlamda varlık ve mekân bir bütün olarak görülebilir.

Dördüncü bölümde, mevcut durum ve bu durumdan doğabilecek olası gelecekler ve açılımlar, insan ile doğrudan, varlıksal bir ilişki içerisinde olan mekân üzerinden irdelenmiş ve değerlendirilmiş, aynı zamanda günümüz toplu konut yapılanmasının, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veremedikleri oranda fiziksel ve zihinsel tatminsizlik yarattıkları, bu tatminsizliğin kullanıcının evini değiştirmesine, mekân ve yer ile bağının azalmasına ve hatta kopmasına neden olacağı tartışılmış, bu noktada adapte edilebilir esnek bir mimarlığın bu soruna nasıl çözüm getirebileceği irdelenmiştir.

Birkaç yüzyıldır kullanılan yapım sistemleri ve yapı malzemeleri, kapitalist sistem piyasasında rant çevrelerinin ve spekülasyon odaklarının, kişinin ihtiyaçlarını karşılamayan evi değiştirmesi ve yeni bir arz oluşturması odaklı pazarlama stratejisinin baskısı ile yerlerini yeni ve olasılıklara daha açık malzemelere bırakmakta direnmektedirler.

Bu noktada mimarlık mutlaka düşlerden esinlenilerek kendi içindeki parçalardan, tekniklerden ve etikten yola çıkarak farklı bir forma giden yolu bulmalıdır.

THE HOUSE WHICH IS DESIGNED FOR ITS SPECIFIC USER VERSUS THE MASS HOUSING

ABSTRACT

Prehistoric-men gathered, started to talk and while they were talking, they started to comprehend that they were different from the others which surrounded them. They needed to isolate themselves from the different ones and from the dangers of nature so they started to build shelves and houses. They governed the borders of their houses by themselves as well. They put their emotions and gave meanings to this house which they have restricted, they hid their memories in the same house and by time, they started building families and social communities.

Today; the house that we are living and which is presented as our house of dreams is built with the similar construction techniques and materials within their boundaries and limitations and house's interaction with its user is only established in the basis of owned objects in the house such as furniture.

The knowledge and basic needs that come with the new century is not supposed to contradict with the essence of the house and its relationship with being. The knowledge has to be used to obtain more efficient houses which can respond to the incoming needs of its user. The reason that this research is held is to re-identify the essence of the house and the meaning of it for its user and search for the house which can respond to the needs of human being in the 21st century, meanwhile which can keep its essence in itself.

This research is carried out on the axis of establishing the relation between being and the definition of space, the importance of perception on the comprehension of space, the relation between being and space, house as personal space, housing typologies and the problematic node of contemporary housing typologies on the basis of being-space relation.

Capitalism and its side effect; consumption society, globalization and communication systems which are growing dramatically fast all around the world, has reduced the financial value of our houses but has made the house loose its theoretical background at the same time.

The practical and logical solutions which are developed for the increasing need for housing, the strategies which are developed to optimize the use of soil on earth cause the house to loose its humanistic side and its essence which is deeply related with human soul.

The new demands of being and the information which is coming with the new century are not the opposite force for improving the essence of the house and its relation with human being. Information which is obtained has to be used in order to

develop new living conditions for mankind, whose demands and life style are chancing by time.

This research is based on the resultant of these inputs. The aim is to search the essence of the house and its relation with human being and to search for the house which can respond to the chancing demands of 21st century man and meanwhile keep its essence inside.

Within the direction of these objectives, in the second chapter, the definitions which we need to define and perceive the architectural space are given within their relations with human being. When we look through this context, we can say that the relation between architecture and human is diminishing and the root of architecture which lies on human existence is perishing.

In the third chapter, the relation between space and being who makes his own shelter, who internalizes it and gives meaning into it is re-searched. Man is the only species which can understand and establish his own existence. Man encloses a part of the infinite space with his body and so that we can say he is a space himself.

In the fourth chapter, the existing situation between man and the space and also mass housing which is not fulfilling the needs of man are re-searched and some possible future scenarios are investigated.

The materials and construction techniques which have been used for centuries are conservative and resisting to the change with the aid of financial speculators of capitalist system. Architecture at this point, has to find its way towards possible futures within its own essence.

In the end, we come to the conclusion that mass housing causes physical and psychological problems in being so he is forced to change his house when it is not fulfilling his demands anymore. This situation causes a lack between the space, place and human being relation.

And within this context, an adaptable and flexible architecture is seen to be the solution to these problems.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

"Yuva mı, mal mı?"

Cengiz Bektaş

İnsanoğlu, dünyada var olduğu ilk günden beri kendini dış dünyanın tehlikelerinden ve zorluklarından korumak için bir barınak yapma ihtiyacı duymuştur. Ev yapma ihtiyacı farklı coğrafyalar, kültürler ve yüzyıllarda farklı inşa teknikleri ve mekân anlayışları ile karşılanmış olsa da, evin içinde barındırdığı, içinde oturanlara ifade ettiği anlam ve içinde barınanın mekân ile olan ilişkisi korunmuştur. Ev; insan için maddeler dünyasına ait bir eşya ya da bir objeden çok içinde kişinin maneviyatını sakladığı, içinde oturan ile beraber yaşayan bir varlıktır.

21. yüzyılda ise evin artık alınıp satılan bir ticari meta haline geldiğini, oda sayısı ve net alanı üzerinden pazarlandığını, değerinin banyosunda kullanılan armatürler ya da içindeki mobilyaların fiyatından kaynaklandığını deneyimliyoruz.

Hızla gelişen sanayi ve teknoloji, radikal biçimde artan nüfus ve buna bağlı artan konut talebi, sanayileşmiş şehirlere göç ve nüfus artışına bağlı artan arsa fiyatları; beş bin yıllık insanlık tarihi içinde bizimle ilişki içinde bulunan en yakın varlık olan evin anlamını bize unutturmuş görünmektedir.

21.yüzyılda ev; manevi değerleri üzerinden değil maddi açılımları üzerinden algılanan ve maddeler dünyasına ait olan bir obje haline gelmiştir.

Kapitalizm ve yaratmış olduğu tüketim toplumu, küreselleşme ve hızla gelişen iletişim ağı, evin ticari değerinin yükselmesini sağlarken kavramsal tanımının anlamını yitirmesine neden olmuştur.

Artan ihtiyaca ve talebe cevaben geliştirilen pratik ve akılcı çözümler, dünya üzerinde konut yapmaya elverişli ve hızla azalan arazinin en uygun şekilde kullanımına yönelik stratejiler, evin insani yönünün ve insan ruhunu derinliklerinden etkileyen özünün kaybolmasına sebep olmaktadır.

Hayallerimizdeki ev Bachelard'ın **(1969)** tanımladığı gibi; mahzenden tavan arasına doğru yükselen ve bu doğrultuda farklılaşan, insana ait en derin sırları ve duyguları içinde barındıran, her şeyden önemlisi cansız bir obje değil canlı ve içinde yaşayanlarla ilişki içerisinde olan bir varlıktır.

Bugün içinde oturduğumuz ve bize en uygun, hayallerimizdeki ev olarak sunulan ev ise belirli inşaat teknikleri ve malzemelerinin beraberinde getirdiği sınırlar ve imkânlar içerisinde inşa edilebilmekte, kullanıcı ile fiziksel yapı olarak evin etkileşimi ancak sahip olunan objeler bağlamında gerçekleştirilebilmektedir.

Farklı bir açıdan bakıldığında ise şu an yaşadığımız konutlar, içinde bulunduğumuz on-yirmi yılın verilerine, değerlerine ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilmektedir. Buna karşılık insanlık tarihinin, teknoloji ve sanayinin son yüz yılda geçirdiği değişimi göz önünde bulundurur, mevcut şartlarda bir binanın ortalama yaşının en az yüz yıl olduğunu düşünür, değişimin ve insan hayatındaki farklılaşmanın ivmesindeki radikal büyümeyi de hesaba katarsak, mevcut ve şu anda halen inşa edilmekte olan yapı stokunun önümüzdeki birkaç yıl içerisinde ihtiyaçlarımızı karşılayamaz hale geleceği bir gerçektir.

Peki, biz neden hala beş yüz yıl öncesinin mimarlığına ve bize miras olarak bıraktığı yapılara öykünmekteyiz? Acaba beş yüz yıl öncesine kadar insanoğlu daha kullanışlı, ihtiyaçlarına cevap verebilen ve göz alıcı mekânlarda mı ikamet ediyordu? Evini; yapıp satmak ve üzerinden kar elde etmek için değil, kendisi için tasarlayan ve inşa eden insan daha mı yaşanabilir mekânlar ve çevreler yaratıyordu?

Değişen yüzyıl ve bu yüzyılın beraberinde getirdiği bilgi ve gereksinimler, evin varlık ile ilişkisinin ve içinde barındırdığı özün karşıtı değildir. Edinilen bilgi, zamanla beraber yaşam tarzı ve ihtiyaçları değişen varlığa cevap verebilecek mekânlara ulaşmak için kullanılmalıdır.

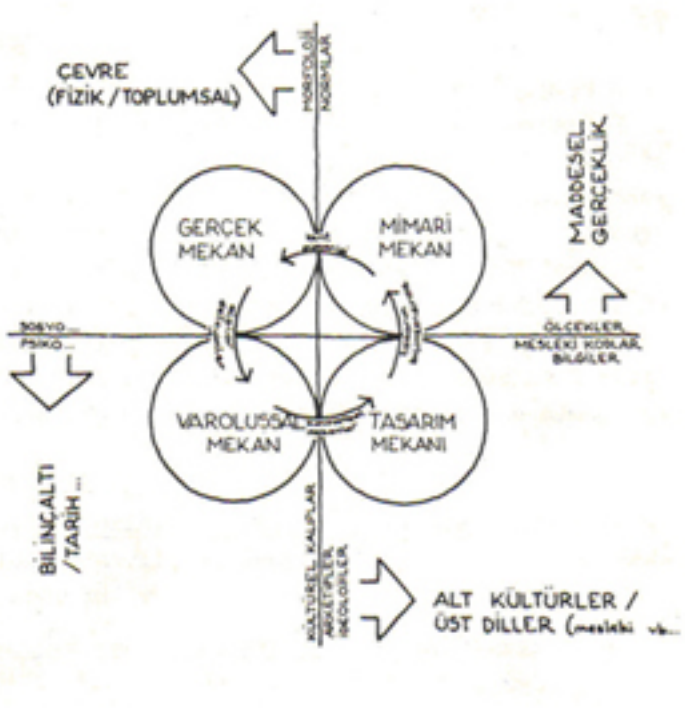
Bu çalışmanın yapılmasının amacı; tüm bu girdilerin bileşkesinden ortaya çıkmaktadır. Amaç; evin içinde barındırdığı özü ve bu özün insan ile ilişkisini irdelemek ve ortaya çıkartmak, bu noktadan hareketle çağın dinamikleri içerisinde 21.yüzyılda yaşayan insanın ihtiyaçlarına cevap verirken insana ait değerleri içinde barındırmaya devam eden konutu araştırmaktır.

Birinci bölümde; mimari mekânın anlaşılması ve algılanması için gerekli tanımlar insan ile ilişkileri üzerinden yapılmıştır.

İkinci bölümde; barınağını kendisi inşa eden, onu içselleştiren ve koruyan, ona anlamlar yükleyen varlığın mekânla olan ilişkisi irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde; mevcut durum ve bu durumdan doğabilecek olası gelecekler ve açılımlar, insan ile doğrudan, varlıksal bir ilişki içerisinde olan mekân üzerinden irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Tezin bölümlerinin açılımı ve birbiriyle ilişkisi şekildeki gibi gösterilebilir. (Şekil 1.1)

Şekil 1.1: Mimari mekân, gerçek mekân, var oluşsal mekân ve mimari mekânın tasarımı ilişkisi. Mekân ilişkileri.

Varılmak istenilen nokta; bu yüzyılın beraberinde getirdiği imkânların ve bilginin, konutun içinde barındırdığı özü daha da belirginleştirmek ve kuvvetlendirmek için nasıl kullanılabilineceği ve buna uygun yeni planlama ve tasarlama stratejilerinin nasıl geliştirilebileceğini ortaya çıkartmaktır. Teknoloji, sanayi ve seri üretim, bilgi çağı ve küreselleşme, konutun, içindeki öz ve varlık ile ilişkisi korunarak geliştirilmesi ve yeniden yorumlanmasının karşıtı değil tetikleyicisi olmalıdır.

BÖLÜM 2. MİMARİ MEKÂN

2.1 Mimari mekânın tanımı

Mekân: genel uzayın insan eliyle sınırlandırılmış parçası, bir kişinin, bir şeyin bulunduğu, bir eylemin gerçekleştiği ya da gerçekleştirildiği yer; belirli bir kullanıma, işe ayrılmış yer; ev, konut; mesken tutmak; göçerliği bırakıp bir yere yerleşmek; durulan yer, oturulan yer, mesken; insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerin sürdürülmesine elverişli olan boşluk, boşun; mimari mekân yaratmak geniş anlamdaki doğadan veya peyzaj mekânından, insanın kavrayacağı bir bölümü sınırlamak; varlıkların birbirlerine göre olan konumlarının bir ilişki bütünüdür. **(Özcan, 2003)**

Aristoteles, mekânı sosyal anlamlandırmaların anlamlı hale gelerek oluşturdukları bir bilinçli olma hali, kadınlar ve erkeklerin var oluşlarının somutlandığı açık bir alanın kurulumu ile oluşan somut bir katman üzerinde temellendirilmiş bir görüngü olarak tanımlamaktadır. **(Frampton, 1998)**

Vitrivius'a göre **(1993)** eski insanlar yabani hayvanlar gibi ormanlarda, mağaralarda, kovuklarda doğar ve avlandıkları ile beslenirlerdi, rüzgârlar ve fırtınalar birbirine sürtünen dalları tutuştururdu. O'na göre insanlar, ateşin önünde daha rahat olduklarını fark ettiler, toplandılar ve konuşmaya başladılar, bu sayede diğer hayvanlardan üstün olduklarını fark ettiler ve kendilerine barınak yapma ihtiyacı hissettiler.

İnsan, düşünme ve kavrama gücü sayesinde dış etmenlerden, kendisini ayırdığı hayvanlardan, doğadaki tehlikelerden, içine girip kendini koruyabildiği sığınağı yaratmıştır. Bu içgüdüsü sayesinde insan, kendini dış dünyadan ayırdığı ve 'içinde' olarak kendini güvende hissettiği sınırlı bir hacim meydana getirmiştir. Aynı zamanda bu fiziksel ve zihinsel olarak sınırlanmış durum, daha sonra kendi gibi olanlarla oluşturacağı sosyal bağların ve ilişkilerin, hatta kendi var oluşunun kaynağı haline gelmiştir.

Günümüzde insan, barınağını genellikle kendisi inşa etmemektedir. Evini kendisi için inşa eden insan artık tasarım profesyonellerinin onu ve ihtiyaçlarını düşünerek inşa ettiği evi hazır olarak satın almaktadır. Bu noktada mimarlık devreye girmektedir.

Mimarlık; görevi insan için, onun yaşayacağı ve kullanacağı mekânları inşa etmek olan bir disiplindir. Yani mimarlık iki ana kısımdan, varlığına neden olan insan öğesi ve onun için inşa edilen somut/fiziksel mekândan meydana gelmektedir.

Vitrivius, birinci kitabının başında, mimarlığın, Morgan'ın çevirdiği haliyle 'pratik ve teori' anlamına gelen 'fabrica et raciocinatione' üzerine kurulduğunu söylemektedir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Vitrivius'un anlatmaya çalıştığı; mimarlığın yapılan şey (faber) ve ona adını veren, onun varlığına neden olandan (logos) meydana geldiğidir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Yapılan şey bağlamında mimari mekân Hasol'a göre **(1995)**; 'insanı (canlıyı) içine alan, onu evrensel boşluktan ayıran bir boşluk parçası'nı belirlemektedir.

Mimarlıkta, bilinen en eski tanımdan çağdaş tanımlara kadar, varlığına neden olan insan öğesi vurgulanmaktadır.

İnsanın yaşayacağı mekânları yaratan günümüz mimarlığı, varlığın mekân içerisindeki yerini ve mekân ile olan etkileşimini göz ardı ediyor görünmektedir. Mimarlık teorisi mimarlığın insan ile ilişkisini araştırırken mimarlık pratiği mimarlığı pratik ve teori olarak ayırmakta, varlığına neden olan özü dışarıda bırakmaktadır.

Mimari mekân, kişiye göre değişen algı düzeylerine, sosyal ve kültürel anlamlandırmalara dayanan bir kavrayış ile anlaşılmaktadır.

Norberg-Schulz **(1971)** mekânı dört farklı kategori içinde ele almıştır:

Pragmatik mekân: Günlük fiziksel eylemlerin verdiği mekân bilgisi;

Algı mekânı: Duyularla kavranan, kişiye göre değişen yönelim ve izlenimler;

Var oluşsal mekân: İnsanın çevresi hakkında oluşturduğu ve kültür birikiminden etkilenen mekân imajı;

Kavramsal mekân: Fizik evren ve mekânsal ilişkiler hakkındaki düşünsel şemalar.

Dünya üzerindeki her bir kişinin günlük deneyimleri, bu deneyimlere ve sezgilere göre oluşan mekânsal algıları, kültürel ve sosyal düzeyleri ve yaşadıkları mekânlara yükledikleri anlamlar birbirinden farklı olduğuna göre, herkes için aynı tip konutu üreten çağdaş mimarlığın, içerisinde insan öğesini barındırdığı söylenebilir mi?

Norberg-Schulz **(1971)**, çeşitli mimari mekân tanımlarının da yetersizliklerine işaret ettikten sonra şu sonuca varmıştır: "Mimarlık var olan çevrenin ötesine uzanan bir imgenin somutluk kazanmasıdır…(ve)…mimari mekân da var oluşsal mekânın somutlaşması olarak tanımlanabilir."

Mimarlığın bir yarısını oluşturan insanın, mekân ile ilişkisinin anlaşılması için irdelenmesi gereken konulardan bir tanesi insanın içinde bulunduğu mekânı nasıl algıladığıdır.

2.2 Mimari mekânın algısı

Küreselleşme ve kapitalizm gibi çağın dinamiklerinin olumsuz etkileri altındaki çağdaş mimarlığın öngördüğü, herkes için tek tip konutun karşılaştığı ilk sorun algı sorunudur. Her birey, etrafını saran yapay ve doğal çevreyi diğerlerinden farklı algılar, bu algının sonucunda mekânı farklı yorumlar ve anlamlandırır.

İnsanın mekân algısı, iç içe geçmiş ve birbirlerine bağlı olarak çalışan psikolojik, fiziksel ve sosyal algı şemalarının beraberce çalışması ile meydana gelmektedir. Kişinin içinde bulunduğu ve yetiştiği kültürün yansımaları, dünya görüşü, bedensel özellikleri mekânı fiziksel olarak algılamasına direkt olarak etki etmekte, duyduğu bir ses veya koku mekânı başka bir kişiye göre tamamen farklı algılamasına neden olmaktadır.

Mekânsal algı ve anlam süreçlerini Merleau-Ponty şöyle değerlendirir; "Mekân algısı, geometrik bir kurguda temellenen bir bilincin oluşumunu yansıtır. Bu bilinç durumunda algının bilgiye dönüşümü belli referanslarla oluşmaktadır. Her algı aktı, ardışık bir yaşam süresi boyunca bir öncekinden aldığı referanslarla gerçekleşir. Mekânsal bir bilincin özü, salt yüzeysel imgeler değil, tüm bu duyguların eş zamansallığında bedensel olarak oluşur. Görünüşte kavranan büyüklük, derinlik ve yönelmişlik gibi temalarla belli kavramlar yüklenmez, çünkü bunlar algı nesnesinin varlık karakteristiğinden kaynaklanan özneye verilmiş değerlerdir.

Mekân algısı, bütünsel özellikler taşıyan çok sayıda deneyimin birlikteliğinde bilinç düzeyinde oluşan bir gerçekliktir.” Merleau-Ponty, öznel ve nesnel değerlerin iç içe geçmesi ve edinilen bilgilerin algı yoluyla doğrulanması ile anlamın oluştuğunu söyler. **(Aydınlı, 2000)**

Kişinin mekândaki varlığının farkında olması, bilinçli bir algı geliştirmesinde en önemli noktadır. **(Holl ve diğ., 1994)**

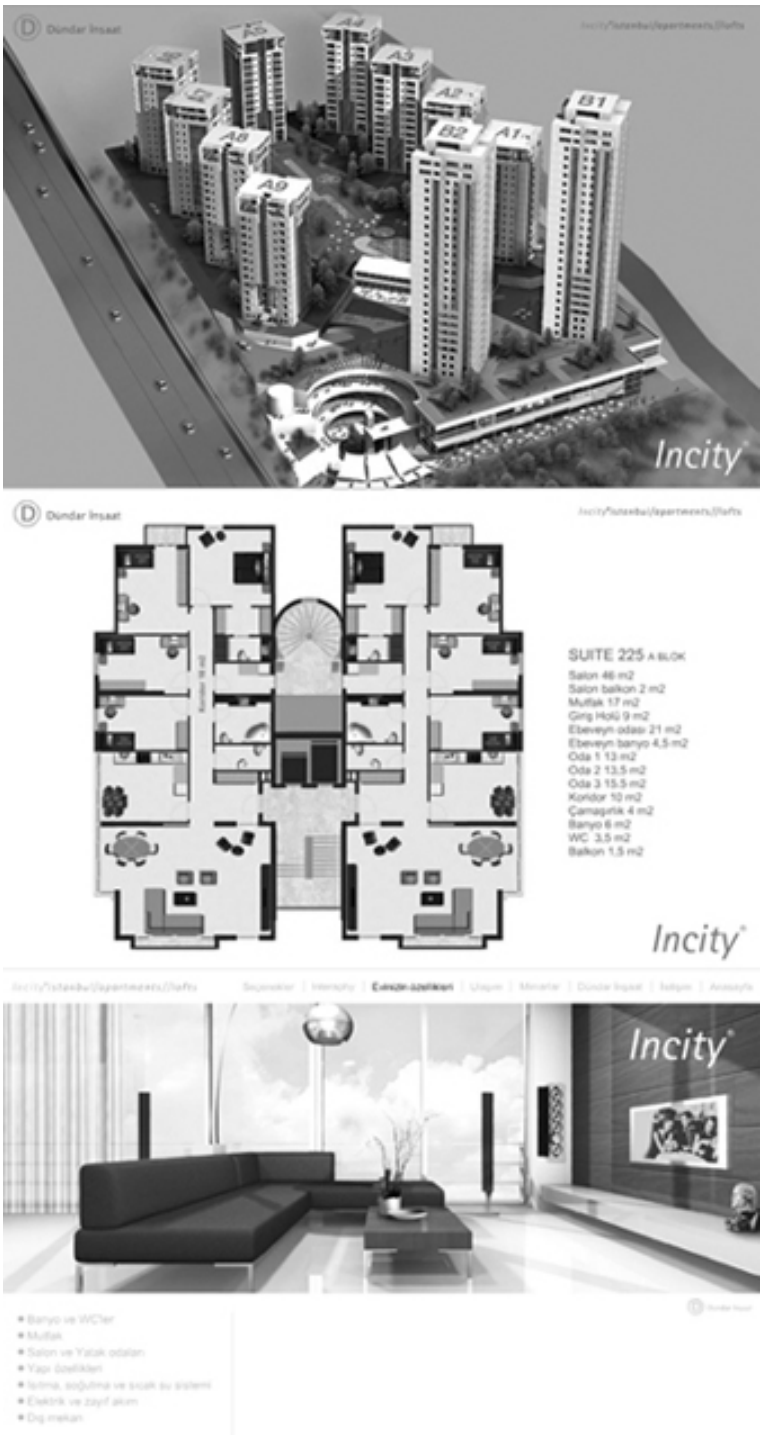
2.2.1 Fiziksel algı

Kişinin mekânı algılayabilmesi için mekânda fiziksel/bedensel olarak var olması gerekmektedir. Bu noktada sorulması gereken soru; mimarlığın ve mimari mekân algısının, kullandığımız teknikler ve yöntemler ile aktarılıp aktarılamadığıdır. Mimari mekânın tasarım aşamasında iki ve üç boyutlu çizim ve sunum teknikleriyle mekânın yansıtılması ve gerçekliğin basılı bir kopyası üzerinden okunması, mimari mekân tamamlandıktan sonra kişinin onu kendi bedeniyle fiziksel olarak deneyimlemesinden farklıdır. (Şekil 2.1)

Pallasma’ya göre günümüz mimarlığı bir kamera gözünün yakaladığı basılı bir imajın mimarlığı, göze hitap eden bir sanat olmaya başlamıştır. Asıl niyet ettiği; dünyadaki var oluşumuzu deneyimlemek yerine, kendini bir fotoğraf üstünde düzleyerek plastisitesini kaybetmek ve yine kendini bir gözlemci gibi retina yüzeyinde yansıyan imajlar üzerinden seyretmek haline gelmiştir. Binalar plastisitelerini ve beden ile olan bağlarını kaybettikçe, soğuk ve uzak olan bir gerçeklikte yalnız kalmaktadırlar. Dokunulabilirliklerini, insan ölçeğine ve eline uygunluklarını ve detaylarını kaybettikçe, yapılarımız itici şekilde düz, keskin köşeli, önemsiz ve gerçekdışı hale gelmişlerdir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Mimari mekanın algısı, hem gerçek bir fiziksel algı, hem de bir temsil sorunu olarak kendini göstermektedir.

Mimarlıkta, mekânın içerisinde geçen olaylara yapılan vurgu, genel olarak çok azdır. Mimarlık magazinlerindeki renkli fotoğraflar boş odaları, masalarının üzerinde tabak, çatal ve kaşıkları serilmiş ve şarap kadehleri doldurulmuş yemek odalarını, oturma odası koltuğunun üzerinde okunmaya hazır şekilde açık bırakılmış bir kitabı ve odanın ortasında yanan şömineyi resmederler fakat bu parlak kâğıtlardaki imajların hiçbirisinde insan öğesine rastlamayız. **(Sommer, 1969)**

Şekil 2.1: Mimari mekan temsili, gerçek bir mekan algısı yaratmak için yeterli değildir. Mekan Algısı.

Genellikle verilen mimarlık ödülleri bile kullanıcı görüşlerini ve deneyimlerini bilmeden hatta gidip binayı yerinde bile görmeden, jüri tarafından yine fotoğraflara bakılarak verilmektedir. **(Sommer, 1969)**

Gösterilmek istenilen noktadan alınan ve bilgisayar ortamında mükemmelleştirilen perspektifler, iki boyutlu çizimler üzerinde anlatılan plan şemaları, hatta tasarlanmış ve inşa edilmiş mekanın içerisinde çekilmiş fotoğraflar bile kullanıcının gerçek bir mekansal deneyim yaşamasını sağlayamamaktadır.

Mimarlık dergilerinden beğenilerek seçilen, son teknoloji ürünü malzeme ve detaylarla inşa edilmiş bir konut, arazinin şartları dolayısıyla olması gerektiğinden farklı konumlandırıldığı için yeterli ve yaşamaya elverişli güneş ışığından yoksun olabilir ya da aynı konutun hemen yanındaki havaalanında yaşanan hava trafiği evde uyumayı imkansız kılabilir.

Bunun gibi durumlar, mekana sadece fotoğraflar üzerinden referans veren iki ve üç boyutlu bir sunumda, tamamen ekonomik kaygılar ile göz ardı edilebilir. Mimari temsilin takıldığı bu sorunlu nokta, ancak mekanın içinde bedensel bir var olma durumu ile aşılabilinecektir.

Örneğin Pallasma'ya göre bir taş katedral hakkında çekilen sinemasal bir görüntü izleyiciyi içine çekebilir, sunumuna bağlı olarak belki zamanda geriye bile götürebilir fakat sadece gerçek bir mekânsal deneyim, binanın kendisi içinde dolaşmanın ve yaratıcı detaylarını görmenin gerçek deneyimini yaşatabilir. Taş duvarlardaki dokuyu, cilalı ahşap yüzeylerdeki duyguyu, hareket ettikçe değişen ışık oyunlarını, mekânın titreşen sesini ve kokusunu, bedenin ölçeksel ve oransal ilişkisini bize sadece mimarlık yaşatabilir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Pallasma'nın; "Tüm mimarlık deneyimleri çok katmanlı duyusaldır; kavram, mekân ve ölçek: göz, kulak, burun, ten, dil, iskelet ve kaslarla eşit şekilde ölçülür. Mimarlık; her biri birbirini geliştiren ve etkileşim içinde olan yedi duyusal dünyayı barındırır." **(Holl ve diğ., 1994)** şeklindeki önermesinden yola çıkarak diyebiliriz ki; gerçek bir mekansal deneyim için insanın bedensel olarak mekanda bulunması gerekmektedir. Kağıt üzerinde veya bilgisayar ekranında gördüğümüz mekanı üç boyutlu olarak kafamızda canlandırabiliriz fakat mekanı gerçekten kavramak ve onu tam olarak algılamak için mekanın içinde olmak gerekir.

Dokunamadığımız, koklayamadığımız, duyamadığımız ve hatta tadamadığımız bir mekansal deneyim, orada olan mekanda, bulunduğu çevrenin deneyiminden yoksun, var olan gerçekliğin ancak bir taklidi olmaktan öteye geçemeyecektir.

Merlau-Ponty: “biz nesnelerin derinliğini, hızını, yumuşaklığını, sertliğini ve hatta Cezanne’in dediği gibi kokularını görürüz.” demektedir. Eğer bir ressam dünyayı tasvir etmek istiyorsa, kullandığı renkler sistemi bu karmaşık imgelemleri vurgulayabilecek nitelikte olmalıdır. Yoksa resimleri birlikteliğin, var oluşun, içinde deneyimi barındıran ve bizim için gerçekliğin tanımını oluşturan aşılamayacak çeşitliliğin ancak bir iması olabilirler. **(Holl ve diğ., 1994)**

Pallasmaa’ya göre çağdaş mimarlık imajları sterildir ve içlerinde yaşanmışlık olgusunu taşımazlar. **(Holl ve diğ., 1994)**

Bedensel algı

Mekanı ilk olarak bedensel olarak algılarız. Orada olmak, mekanı algılamanın bir parçasıdır.

Merleau-Ponty’ye göre mimarlığın algısında beden çok önemli bir yerdedir: ‘Mekânda bedenlerimiz, nesneler gibi değildir; mekâna yerleşir ve mekânda gezinir. Beden kendini mekâna, bir aygıtın kendini uyarlaması gibi uyarlar; hareket etmek istediğimizde de bir nesneyi hareket ettirdiğimiz gibi bedenimizi hareket ettirmeyiz. Bedenimizi araçlar olmadan taşırız… Çünkü o bize aittir ve mekâna ulaşmamız onun sayesindedir.’ **(Morton, 1998)**

Pallasma’ya göre ilkel insan, inşa ettiği şeylerde ölçü ve oran olarak kendi vücudunu kullandı. Geleneksel toplumlardaki yapıcılar binalarını aynı kuşların yuvalarını kendi bedenleriyle yaptıkları gibi vücutlarına bakarak yaptılar. Bedensel tepki, mimarlık deneyiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Gerçek mimarlık sadece görsel imajlar değildir, bina ile bedene dayanarak tanışılır, yaklaşılır ve yüzleşilir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Bizler dünyayı bedensel varlığımızla görür, dokunur, dinler, ölçeriz ve dünya beden etrafında organize edilmiş ve betimlenmiştir. İkametgâhımız bedenimizin, hafızamızın ve kimliğimizin sığındığı yerdir. Çevre ile sürekli bir etkileşim içerisindeyiz ve bu yüzden benliğimizi onun mekânsal ve durumsal var oluşundan kopartmamız imkânsızdır. **(Holl ve diğ., 1994)**

Beden ile mekanın birlikteliği, konuyu varlığın var oluş nedenine götürmektedir. Canlının boşluktaki var oluşu, boşluğun içerisinden bir kısmını bedeninin dış çeperi ile çevreleyip kuşatması durumu, mekanın var oluşunun nedeni olmakta, onu

zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında insan, bedeni ile boşlukta yer kaplar, yani kendisi de mekandır diyebiliriz.

Şair Noel Arnaud: "ben mekân'ım, olduğum yerde." demiştir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Görsel algı

Anne karnında oluşan bilinç ve algı sadece dokunsal ve işitsel algılara dayanırken çocuk dünyaya ilk gözlerini açtığı andan itibaren çevresini ve içinde bulunduğu mekanı görerek algılamaya başlar.

Psikologların üstünde durduğu konulardan bir tanesi "mekan-boşluk algısıdır". Göz fotoğrafik bir aparat olarak kabul edildiğinden beri, retinada oluşan yassı izdüşümsel resmin derinlik algısını nasıl sağladığı anlaşılamamıştır. Ama algı sadece gözdeki bu resme bağlı değildir. Organizma 3 boyutlu evreni anlamasına yarayacak şemalara ihtiyaç duymaktadır. **(Norberg-Schulz, 1966)**

Piaget'e göre çocuk dünyayı ve etrafını algılarken, günlük hayatımızda biz genellikle doğrultu, boyut ve mesafe parametreleri üstünde hareket ederiz ve sadece belirli bir algısal şema bizim bu parametreleri birbirleriyle ilişkilendirip bağlamamıza ve bir boşluk-mekan kavramı yaratmamıza sebep olur. Sadece boşluk şemaları belirli bir cismin önü, arkası, sağı, solu, üstü, altı ve nisbi boyutlarını kavramamıza ve ilişkilendirmemize yardımcı olur. **(Norberg-Schulz, 1966)**

İnsanın mekansal referanslarını ve algı şemalarını kurarken, çevresindeki cisimlerle kurduğu oransal ve boyutsal ilişkilerde görme duyusu, algının dayandığı temel noktalardan bir tanesidir. Görme duyusunu etkileyen parametreler ışık, aydınlık, gölgeler ve karanlık olarak sıralanabilirler.

Derin gölgeler ve karanlık birer özdürler. Onlar görüşün keskinliğini yumuşatır, bilinçsiz bir çevresel görüşe ve dokunmayla ilgili bir rüyaya davet ederler. Homojen dağılan ışık; aynı homojenizasyonun yerin deneyimini yok ettiği gibi imgelemi felç eder. **(Holl ve diğ., 1994)**

Pallasma'ya göre övülesi mimarlık, göze keyifli bir dokunuş sağlayacak mekânlar ve formlar ortaya koyandır. O'na göre göz; ayrım ve mesafenin aracıdır, tıpkı dokunmanın yakınlık, sıcaklık ve etkilemenin aracı olduğu gibi. **(Holl ve diğ., 1994)**

İşitsel algı

Mekansal algıyı oluşturan bir diğer algı işitsel algıdır.

Pallasma'ya göre ses ile bulunan mekân, zihnin içinde şekillenen bir oyuk haline gelir. İçinde oturulmayan, eşyasız bir evin akustik acımasızlığını içinde yaşanan ve içi günlük hayata dair objelerle dolu olan bir mekânın akustik deneyimiyle karşılaştırabiliriz. Her binanın veya mekânın kendine has bir ses yakınlığı ya da heykelsiliği, davetkârlığı veya reddedişi, misafirperverliği veya düşmanlığı vardır. Kaldırımlı bir sokakta yürürken meydana gelen ses duvarlardan yansıyarak eko yapar ve insanda duygusal bir yükleme meydana getirir ve mekânla direkt bir bağlantı kurulmasını sağlar, ses mekânı kuşatır, ölçer ve mekânın boyutlarını anlamamızı sağlar. Biz mekânın uç noktalarını ses ile belirleriz. **(Holl ve diğ., 1994)**

Pallasma'ya göre mimari bir deneyim bütün dış sesleri keser, kişinin kendi var oluşuna odaklanmasını sağlar. Bütün sanatlarda olduğu gibi mimarlık da; yalnızlığımızın farkında olmamızı sağlar. **(Holl ve diğ., 1994)**

Koku

Mekân ile ilgili en kuvvetli hatıra genellikle kokudur.

Pallasmaa; "büyükbabamın evinin kapısını hatırlayamıyorum ama kapıyı açtığımda bana görünmez bir duvar gibi çarpan, evin kokusunu çok iyi hatırlıyorum" demektedir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Pallasma'ya göre belirli bir koku, görsel hafızamızdan tamamı ile silinmiş bir mekâna gizlice tekrar girmemizi sağlar, burnumuzdaki koku hücreleri unutulmuş olanı tekrar görünür kılar ve bizi bir düş kurmak için ayartır. **(Holl ve diğ., 1994)**

Bachelard: "… hafıza ve imgelem ilişkilidir" demektedir. "Başka bir yüzyılın içerisinde ben, benim için özel olarak o kokuyu, ince hasır örgülü sepetin içinde kurutulmuş üzümlerin kokusunu, muhafaza etmiş olan derin dolabı açarım. Kuru üzüm kokusu! O; tarif edilebilenin ötesinde bir kokudur, öyle ki içerisinde koklanacak birçok hayali barındırır." **(Holl ve diğ., 1994)**

Mekan içerisinde edinilen farklı duygular ve algılar mekanı şifreleyip hafızamıza kaydetmemizde en büyük yardımcımızdır. 5 duyu ile deneyimlenmiş bir mekan, artık bizim için alelade bir mekan olmaktan çok uzaktadır. (Şekil 2.2)

Şekil 2.2: Mimari mekan aynı anda görme, bedensel olarak orada olma, dokunma, koklama ve tatma duyuları ile eşit olarak kavranır. Algı.

Bir mekanı deneyimlerken duyulan ses, koku, gölge-ışık oyunu, zamandan ve mekandan bağımsız olarak benzer şekilde başka bir yerde deneyimlendiğinde kişiye esas deneyiminin gerçekleştiği mekanı hatırlatacaktır.

Günümüzde ticari meta haline gelmiş olan konut, gazetelerde yayınlanan iki ve üç boyutlu görsel imajlar üzerinden alınıp satılan bir obje haline gelmiştir. Bu noktada kullanıcının mekan ile ilişkisi olduğundan söz edilemez. Ticari sebeplerle inşaatı başlamadan ya da temeli atıldıktan sonra, bitmiş halinden daha ucuza satışa sunulan konutlar, sadece alansal ihtiyaçlar doğrultusunda, çoğu zaman ekonomik kaygılar nedeniyle alıcı bulmaktadır.

Kullanıcısı ile sadece fotoğraflar üzerinden görsel olarak ilişki kuran mekan, daha sonra kullanıcının ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamayabilmekte, bu da kişiyi evini değiştirmeye zorlamakta ya da evinde mutsuz olmaya itmektedir.

Gelişen teknoloji sanal algının sınırlarını ötelemekte olsa da gerçek bir mimari deneyimin yerini alması oldukça zordur. Üç boyutlu mekan yaratma ve deneyimleme teknolojileri birçok duyuya hitap ederek zengin bir algı olanağı sunuyor olsa da kullanılan sistemler yine insan tarafından yaratılacak ve gösterilmek istenmeyen ve ancak fiziksel gerçeklikte algılanabilecek birçok olasılık yine ticari kaygılar ile göz ardı edilebilecektir. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3: Aynı anda birçok duyuya hitap eden sanal gerçeklik deneyimi. Virtual Reality

2.2.2 Psikolojik algı

Fiziksel algının yanı sıra mekanın algılanmasında psikolojik algının da önemi vardır. Belirli bir psikolojik algı şeması, kişinin içinde bulunduğu mekanı bir başkasından çok daha farklı algılamasına sebep olabilmektedir. Örneğin orta halli bir kişinin evi fakir bir insan için oldukça lüks görünüyor olabilir fakat aynı ev maddi durumu çok daha iyi bir kişi için sıradan, hatta vasat görünebilir.

Hepimiz karşımızda bir ev görebilir, önünden geçebilir, camlarından bakabilir, kapısını çalıp içeri girebiliriz. Açıkça hepimiz evi görürüz, hiç kimsenin bir ağaç gördüğüne inandığını gösteren bir işaret yoktur. Fakat hepimizin değişik dünyalara sahip olduğumuz savunmasından bahsederiz. Karşısında durduğumuz evi yargılarız ve sıklıkla görülür ki herkes tamamen farklı objelerden bahsediyor gibidir. **(Norberg-Schulz, 1966)**

Psikoloji, algı üzerinde sandığımızdan daha etkindir. Örneğin, bozuk paranın büyüklüğünün zengin ve fakir çocuk tarafından algısı farklıdır. Davranışlarımız sadece durumlar üzerinde dışarıdan okumayı az ya da çok yaptığımızı değil, aynı zamanda fenomeni direkt belirlediğini de gösterir. Davranışlarımız genellikle durumlarla dikte edilir. **(Norberg-Schulz, 1966)**

Aynı evin farklı deneyimlere sahip olan insanlar üzerinde yarattığı algı da farklı olacaktır.

İkinci dünya savaşı sonrası, savaş boyunca dolaplarda, tavan aralarında saklanmak zorunda kalan Yahudi ve Polonyalı çocuklardan evlerini çizmeleri istenmiştir. Bütün çocuklar benzer şekilde bitişik, soğuk, cılız ve bir darbeyle yıkılabilecek kadar naif evler çizmişlerdir. **(Bachelard, 1969)**

Gerçek dünyada aynı olan şeyler, insan psikolojisinden kaynaklanan farklı çağrışımlar ile aynı olmaktan çıkabilirler.

Konfor, rahatlık, lüks gibi ölçütler insan psikolojisine bağlı oldukları ve kişiden kişiye değişiklik gösterdikleri için, konut tasarımında mutlak bir yol, yöntem ve doğru olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Bu yüzden tek tip tasarlanan günümüz konut blokları, bir grup insanı psikolojik olarak tatmin edebilir fakat bu önermeyi genellemek mümkün olmayacaktır. Mekanın fiziksel ve psikolojik algısı her bir insana göre değişiklik gösterdiği için, herkese uygun, herkes için tasarlanan ve içinde yaşayan her bireyin mutlu olduğu tek tip bir konuttan söz etmek mümkün değildir.

2.3 Mimari mekanın tasarımı ve görevi

Mimari mekan, kullanıcısının ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkmaktadır. Her bir kullanıcının fiziksel ve psikolojik algısı, ihtiyaçları ve beklentileri birbirinden farklı olduğuna göre tüm bu parametreler mimari mekan tasarımına bir girdi oluşturmalıdır. Mimari mekan tasarımında şekil/form, büyüklük, estetik gibi kişiye özel ihtiyaçlar, kişinin sosyo-kültürel, kişisel, fiziksel ve psikolojik durumları ile birleşerek mimari mekan ihtiyacını belirlemektedir. Mimari mekan tasarımında tüm bu girdiler, kişiye özel olarak ele alınmalıdır.

Örneğin bir kafes hayvanına, ihtiyacından daha büyük veya daha küçük bir mekân verildiğinde, hayvanın hastalanması, üreme bozuklukları göstermesi, mutsuz olması ve hatta ölmesi kaçınılmazdır. **(Sommer, 1969)**

Hayvanların mekansal edimlerini insanlarda da görmek mümkündür.

Hong Kong konut idaresi, kişi başına ortalama 3,5 m² yaşama ve uyuma alanı düşen, düşük fiyatlı aile evleri üretmektedir. Projenin yapım sorumlusuna, kişi başına düşen alan iki katına çıkartılırsa ne olur diye sorulduğunda, kişi başına 6 m² verildiği takdirde kiracıların ihtiyaçlarından fazlasını kiraya vereceklerini belirtmektedir. **(Sommer, 1969)**

Küreselleşme ve bu bağlamda küçülen dünyada, mekansal tasarım ilişkileri düşünüldüğünde, üzerinde durulması gereken daha çok parametre ortaya çıkmaktadır. Mimari mekanın tasarımında mimarın küresel standartların yanı sıra yerel kültüre, insan alışkanlıklarına ve ihtiyaçlarına da duyarlı olması gerekmektedir.

Örneğin Ueda'nın **(1930)** Doğu ve Batı kültürleri arasında yaptığı karşılaştırmalı araştırma, çok basit bir bina bileşeninin bile kültürlere göre farklılaştığını göstermektedir.

Ueda Londra'daki deneyimlerinde, şehir çeperindeki evlerin bölücü duvarlarının 70cm. olduğunu gözlemlemiştir. Evlerin kullanıcılarıyla yaptığı konuşmalarda, ev sakinlerinin, komşu daireyle aralarındaki bölücü duvarın yanında piyano bile çalınıyor olsa, dairelerine en ufak bir ses gelmediğini gözlemlemiştir. **(Ueda, 1930)**

Almanya'da ise evlerin binaların duvarlarının genellikle 49cm. kadar olduğunu ve genellikle çift katmanlı tuğla örgüsü kullanıldığını, bina içindeki bölücü duvarların ise tek katmanlı ve ortalama 24cm. olduğunu gözlemlemiştir. **(Ueda, 1930)**

Japonya'daki durum, Batı kültürlerine oranla çok farklıdır. Japonya'da son teknoloji ile üretilen apartman dairelerinde bile dış duvarların kalınlığı en fazla 20cm., bölücü duvarların kalınlığı tercihen değişiklik göstermekle birlikte 'Okabe' 15cm., 'Shinkabe' 6cm. ve geleneksel çay evlerinin bölücü duvarları 4cm. kalınlığındadır. **(Ueda, 1930)**

Ueda'ya göre **(1930)** Batı kültüründe duvarın fonksiyonları ışık, ses, ısı, hava gibi etmenlerden kullanıcıyı korumak ve aynı zamanda kullanıcının mahremiyetini sağlamak iken Japonya'da duvar, çok ünlü bir sözlüklerinin de belirttiği üzere, sadece mimari bir ayırıcıdır.

Japoncada duvar kelimesini belirtmek için kullanılan 'Kabe' sözcüğünün sözlük anlamı; düşmanları dışarıda tutmak için kullanılan, taş ve topraktan oluşturulan perde/bariyer anlamına gelmektedir. **(Ueda, 1930)**

Japonya, Almanya ve İngiltere örneklerinde görüldüğü üzere, mimari mekanın tasarımına etkiyen faktörler sadece yöresel/bölgesel şartlar, iklim, bina teknolojisi ve malzeme, kanunlar ve çeşitli bölgesel yaptırımlar ile sınırlı değildir. Mekan tasarımını etkileyen faktörler arasında kültürel, sosyal ve psikolojik etmenler de öncelikli olarak yer almalıdır.

Bu noktada tasarımcı, fiziksel ve zihinsel tüm parametreleri, düşünce sürecinden olabildiğince geçirmeli, tüm bu parametrelerin birbiriyle olan ilişkilerini dikkate almalı ve tasarımı bu doğrultuda yapmaya çalışmalıdır. Aynı zamanda denilebilir ki; mimari mekan tasarımı, tek bir konuda özelleşmiş tasarım profesyonelinin tek başına yapabileceği bir iş olmaktan çok daha derin bir konudur.

Mimari mekan tasarımında yapılması gereken; tasarıma etkiyen kişisel, toplumsal, kültürel, sosyal, fiziksel ve psikolojik düzlemlerde yer alan bilgi üzerinde özelleşmiş diğer disiplinleri, süreç içerisinde tasarıma dahil etmek ve bu girdileri mekan kalitesine artı bir değer olarak katmaya çalışmaktır.

Mimari mekanın gerçek algısı ancak tam bir fiziksel ve psikolojik algı ile gerçekleşmektedir. Varlık-mekan ilişkisi, mekanın içinde bedensel olarak olmak, mekanı koklamak, görmek, hissetmek, duymak, mekana dokunmak kişinin sosyal, kültürel ve psikolojik şemalarıyla birleşerek mimari mekanın algısını oluşturmaktadır.

Bu noktada beliren soru; mimari mekanın bu yaşanmışlık olgusunu nasıl yansıtması gerektiği ve bugün kullanılan tasarım/planlama stratejileri ve temsil yöntemlerinin fiziksel, psikolojik algı ve deneyimi ne ölçüde karşıladığıdır.

Birçok işlevi içerisinde barındıran mekânlar tasarlamak mimarın mekânla ilgili tek görevi değildir. Mimar aynı zamanda mekânın kullanıcılarına, mekânı daha efektif nasıl kullanabileceklerini ve bu doğrultuda ne tür yöntemler geliştirebileceklerini de açıklamakla yükümlüdür. Bazı insanlar kendilerine verilen herhangi bir mekânda, onu daha iyi hale nasıl getirebileceklerini bilmedikleri ya da bunu yapmak istediklerinde bir takım kuralların onları engelleyeceğini düşündükleri için, mekân her ne kadar işlevsel olmasa da veya rahatsız olsa da oraya yerleşebilecek ve yaşayabileceklerdir. Fakat yaşadıkları mekândaki deneyimleri onları tatmin etmekten çok uzaktır. **(Sommer, 1969)**

Bugün mimari mekan tasarlanırken öncelikle maddi veriler göz önünde bulundurulmaktadır. Bu verilere bağlı olarak malzeme ve sistem seçimleri yapılmakta, yapılacak her şey işverenin bütçesine bağlı olarak değişmektedir. Fakat tasarım sürecinde binanın veya bir iç mekanın kullanıcısıyla olan ilişkisi, mekana ait bir çizim veya perspektife eklenmiş kolajlar düzeyinde kalmaktadır. Bu imajlarda insan, sadece mekanın ölçeğinin kavranması için kullanılmaktadır. Mekânların insan ölçeğine uygunluğunun kavranabilmesi için kullanılan bu kesyap çalışması insanın mekânla olan ilişkisinin yerini almış, mekan-insan ilişkisindeki özü anlamsızlaştırmıştır.

Mimarlık; değişik bina tipleriyle ilgili deneyimlere dayalı deneysel bir sanat haline gelmiştir. Konu malzeme ya da yapım sistemleri olduğunda mimarlar, sistematik araştırmaları yürütmek için mühendislere katılırlar fakat konu davranışsal dünyaya, binanın insanları nasıl etkilediğine geldiğinde mimar sezgilerine, hikâyelere ve genel gözlemlere dayanmaktadırlar. **(Sommer, 1969)**

İnsan olarak bizi meraklandıran, tasarımı sırasında binanın kavramsal boyutunun işlenişidir.

Ampirik olarak binanın fiziksel-mekânsal varlığıyla tatmin olabiliriz fakat entelektüel ve ruhani olarak, binanın arkasındaki güdüleri anlamamız gerekir. Mimarlığın karşısındaki meydan okuma; fenomenal deneyimi yüceltirken ve bu arada anlamı vurgularken, içsel ve dışsal algıları teşvik etmek, yanı sıra bu ikilemi, olasılıklara ve bölgesel özelliklere cevaben geliştirmektir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Pallasma'ya göre mimarlığın zamandan bağımsız olan görevi şekillendirilmiş eğretilemeler yaratmak ve insanın bu dünyadaki varlığını somutlaştırmaktır. Mimarlık imajları hayatın imajlarını yansıtır ve dışa vurur, mimarlık ideal yaşam düşlerimizi somutlaştırır. Binalar ve şehirler, gerçekliğin şekilsiz akışını strüktürlendirmemizi, anlamamızı ve hatırlamamızı sağlar, en nihayetinde kim olduğumuzu anlamamızı ve hatırlamamızı sağlar. Mimarlık kültürün sürekliliğinde kendimizi konumlandırmamızı sağlar. **(Holl ve diğ., 1994)**

Mimarlığın düşlenmiş olan düşlerin, düşlerin ta kendileri olduğu, bu yüzden de binanın yeni bir şiirsel imge olduğu bu geri çekilişi aşmalıdır. Mutlaka düşlerden esinlenilerek mimarlık kendi içindeki parçalardan, tekniklerden ve etikten yola çıkarak farklı bir forma giden yolu bulmalıdır. **(Van Schaik, 2002)**

2.4 Bölüm sonucu

Mekanın bilinen ilk tanımından çağdaş tanımlarına kadar görülmektedir ki; kullanılan yöntem veya sınıflandırma farklı bile olsa, hemen her tanımda mekan insan ile beraber tanımlanmaktadır.

Mekan sonsuz boşluktan tamamen ya da yarı koparılmış bir boşluk olmaktan çok öte, canlı varlık ile birebir ilişki içersinde, insana ait tüm algısal, duygusal, psikolojik ve sosyal durumları barındırmakta ve bu durumların hepsine temel bir referans vermektedir. Tanımlara bakıldığında mekan ve insan, birbirlerinin varlığına neden olan iki kavram gibi görünmektedir. Mimari mekan tasarımından bahsediyorsak, onun varlığına neden olan insan öğesini dışarıda bırakmak olanaksızdır. Mekan insan için yaratılmakta, insan mekanı tüm duyu ve algılarıyla kavramakta, yanı sıra zaman kavramı da mekanı algılamasında belirleyici olmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında mimarlıktan, varlığına neden olan insan öğesini ve insan için tasarlanıyor olma durumlarını ayırmak olanaksızdır. Mimarlık; mekanın insan ile iç içe geçmesiyle meydana gelmesi gereken bir disiplindir.

Mimari mekan, sadece boşluktaki fiziksel varlığı ile değil aynı zamanda insanın bilinçaltındaki varlığı ile de yaşayan bir varlık olarak algılanmalıdır. Bu yüzden mimari mekan tasarımı sadece teknoloji ve sanayinin dinamikleri ya da insana uygun olduğu düşünülen ve geçmişi sadece birkaç asra dayanan planlama stratejilerinin çok ötesinde, insanı hem fiziksel hem de psikolojik ve sosyal tatmin düzeyine eriştirecek bir tasarlama stratejisi çizgisinde olmalıdır.

Kapitalizmin etkisi altında, sadece piyasa dinamikleri ile şekillendiği görülen günümüz mimarlığında, mimarlığın kavramsal boyutunu oluşturan insan öğesi ve insanın mekan ile ilişkisi göz ardı edilmektedir.

İnsan için, insan tarafından, insan ile birlikte tasarlanması gereken mekan, çağın kalıplaşmış ve artık yeterliliği ve insan gereksinimlerini karşılayıp karşılayamadığı tartışılmayan geleneksel sistemleri içersindeki dar hareket alanında insan için olma hedefine nasıl ulaşabilir?

İnsan-mekan ilişkinde yaşanan kopmada sorunlu başka bir nokta; bir takım rant odaklarının temsil sistemlerini manipüle etmesi yüzünden yaşanan kopukluğun daha da artmasıdır.

Teknoloji ile beraber daha da gelişen temsil sistemleri, kişiyi dünyanın gerçekliğinden biraz daha ayırmakta ve fiziksel/psikolojik algıyı köreltmekte, mimari mekan algısını çarpıtmaktadır. Bizler bilgisayar teknolojisinin getirisiyle bir mekanın içerisinde üç boyutlu olarak dolaşabiliriz ve bu bize gerçek bir deneyimi hatırlatabilir fakat yaşanılan deneyim gerçekliğin ancak bir kopyası olabilecektir. (Şekil. 2.4)

Şekil 2.4: Zamansız uzayda sadece görme duyusuna dayalı bir deneyim, gerçeğinin ancak bir iması olabilir. Sanal mekan/Gerçek mekan.

BÖLÜM 3. VAR OLUŞSAL MEKÂN

Mimarlığın tanımını ve var oluş nedenini insan öğesi ile daha iyi örtüştürmek için irdelenmesi gereken konu; mekanın insan var oluşu ile olan ilişkisidir. Mimarlık, mekanın tanımından gelen insan öğesinin var oluş ile üst üste düştüğü yerden doğmalıdır. Varlık-mekan ilişkisine başlarken öncelikle var oluş kavramı üzerinde durmak gerekmektedir.

Var olmak/olmak: huzur, mevcudiyet, belli bir yerde bulunmak, belli bir yerde hazır bulunmak, var bulunmak; varlaşmak, var oluş olarak varlaşmak; somut olarak meydana çıkmış, ortaya konulmuş olan; sonsuz ve sınırsız değişen varlığın somut biçimi; Permanides'ten beri var oluş bireysel alandır, tümel olanın karşıtı şeklinde tanımlanabilir. **(Özcan, 2003)**

Varlık-mekan ilişkisine, fenomenoloji ve varlık felsefesi açısından bakmak bu araştırmada açılım yaratacaktır.

Husserl fenomenolojiyi, varlıkların ilk ve asıl anlamlarına inmek isteyen bir felsefi yöntem olarak geliştirilmiştir. **(İnceoğlu, 1999)**

Fenomenoloji, özellikle sosyal bilim alanında doğa bilimlerinin kullandığı pozitivist, rasyonalist, objektivist yöntemlerin tinsel dünyayı, anlamların dünyasını dışta bırakacak şekilde, her şeyi kendi teorileri ile açıklama tavırlarına tepki olarak gelişmiştir. **(West, 1998)**

Varlık-mekan ilişkisini incelerken fenomenolojiye faydacı yaklaşmak ve fenomenolojiyi varlık felsefesi üzerinden incelemek yararlı olacaktır. Heidegger, Merleau-Ponty ve Sartre, fenomenolojiyi insan var oluşu üzerinde temellendirerek kurmuşlardır.

Akarsu'ya göre **(1994)** Heidegger'in felsefesi, insan üzerine bir felsefedir. Heidegger genel olarak insan var oluşunun, Husserl'in geliştirdiği bilinç yaşantıları ile sınırlandırılamayacağını, bunun yanında insanın hareket eden, eyleyen, iletişim

kuran, gözleyen vb. bir varlık olarak kabul edilmesi ve bu doğrultuda yaşayan bir özne olarak gözlenmesi gerekliliği üzerinde durmuştur.

Heidegger için fenomenoloji, insanın 'dünya içindeki var oluşu'nun kaynağını sorgulandığı bir ontolojidir. **(Özcan, 2003)**

Heidegger'e göre insan, var oluşunu kuran tek varlık olarak kendini sınırsızca gerçekleştirir ve bu sadece insana has bir olgudur. **(Hançerlioğlu, 1979)**

Heidegger'in varlık felsefesinde, varlığın mekan ile olan ilişkilerine ait referanslar yer almaktadır. Varlık, mekan içerisinde kendini gerçekleştirir, bu anlamda mekanla birlikte var olur.

3.1 Varlık-Mekan ilişkisi

Heidegger, insanın nereden geldiği ya da nereye gittiği belli olmadığı için dünya içinde olarak 'burada ve şimdi' (mekân ve zaman) sınırları içinde var oluşunu gerçekleştirdiğini söyler. **(Akarsu, 1994)**

Kendimizi, var oluşumuzun bir parçası haline gelmiş bu mekân, bu yer, bu zaman ve bu ebatlarla tanımlarız. Mimarlık; gün be gün var oluşumuza ilham verecek ve onu dönüştürecek güce sahiptir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Mekân ve insan arasındaki ilişkinin anlaşılması, insanın var oluşunu anlamak ve anlamlandırmak açısından çok önemlidir çünkü insan ve mekân arasında kuvvetli bir bağ vardır. Ayrıca denilebilir ki; insanın içsel dünyası ve kişinin mutluluk mekânı, insan ruhunun yapıtaşlarıdır. Bizim onu anlamlandırdığımız şekliyle insan var oluşu; bir çeşit kimlik oluşturma/peşinde olma uğraşıdır. İnsan var oluşunu tanımlarken bu yer bu zaman ve bu mekana referans verme ihtiyacı hissediyorsa, kimlik oluşumunun mekân ile arasında çok kuvvetli bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, bu kuvvetli bağ arasında meydana gelecek her hangi bir kopmanın, çevresi ile sürekli bir ilişkide olma ihtiyacında olan benliğin, var oluşu üzerinde ciddi problemlere neden olacağı yargısına varabiliriz. **(Relph, 1976)**

Kişinin içinde bulunduğu mekanla ilişkisinin kopması, varlık üzerinde ciddi psikolojik problemlere neden olmaktadır. Bu durum daha sonraki başlıklarda değinilecek olan BDT, sınır bozukluğu hastalığı olarak da tanımlanmaktadır.

Bu hastalıkta kişi kendisini zaman ve mekan içerisinde konumlandıramamakta ve bulunduğu zaman ve mekandan kopmalar yaşamaktadır.

İsveçli psikolog Jean Piaget'in çocuklar üzerinde yaptığı araştırmalara baktığımızda; mekân kavramının çok erken yaşlardan başlayarak insan kişiliği üzerindeki etkilerini kolayca görebiliriz. Piaget'e göre çocuk, kendisini ve var oluşunu anlamaya başladığı ilk dönemlerde, gerçek dünya üzerinden bazı referans noktalara ihtiyaç duymaktadır. Bu mekânsal referans noktaları/bağlantılar aynı zamanda çocuğun duygusal ilişkilerini oluşturmasında da etkilidir. **(Norberg-Schulz, 1988)**

Çocuğun çevresiyle olan duygusal ilişkilerini oluşturduğu ve belirli bir yaşa gelene kadar başlangıç noktasını oluşturan ev ve onun sürekliliği kavramı ile de bu noktada karşılaşıyoruz. Dünyasını, çevresindeki nesnelerin sürekliliği ve değişmezliği gibi ilkeler üzerinde kurmaya başlayan çocuk için ev: bulunduğu noktadan başka bir noktaya gitse de nihai olarak geri döneceği değişmez referans noktası olarak çocuk için bir anlamda var oluşunun simgesi haline gelmektedir. **(Norberg-Schulz, 1988)**

Soja'ya göre çocuğun var oluşunu anlamlandırmaya çalışması sürecinde mekân olgusunun yanı sıra ailesi ve sosyal çevresi ile ilişkilerinin de bir sonucu olarak çocuk; mekâna aidiyetini yoğunlaştırır. **(Soja, 1989)**

İnsan var oluşunun bir kanıtı olarak nitelenen var oluşsal mekân, çocuğun ben merkezli dünyasının bir ürünüdür. Fakat bunun sadece çocukların dünyasına özgü bir davranış olduğunu iddia edemeyiz.

Mekân ve var oluş arasındaki bağlantıyı açıklarken Schulz, kimlik ve mekânsal birliktelik arasındaki bir kopmanın sonuçlarının altını çizmektedir. Schulz'a göre gerçekteki mekân ve var oluşsal mekân üst üste düşürülemezse bu durum kişide dışarıda, uzakta olma ve kaybolma durumunun yaşanmasına neden olacaktır. **(Norberg-Schulz, 1988)**

Buber'e göre kişi, kendine özel bir mekâna gereksinim duymaktadır. Kişi kendisini nesnelerin dünyasından ve dış dünyadan ayırıp kendine özel mekânı yaratmaya başladığında var oluşunun bilincine varacaktır. **(Soja, 1989)**

Heidegger'e göre **(1971)**; öznenin kendini bilmesi için, içinde bulunduğu dünyadaki yaşantılarına bakması gerekir ve Heidegger bu yaşantı durumlarından bir tanesini 'yerleşmek' (dwelling) olarak tanımlar, bu sayede yaşantı kavramını mekan ile ilişkilendirmektedir.

Kişi yerleştiği yerde kendine özel mekanı yaratmak istemektedir. Varlık, kendini saracak mekanın sınırlarını kendisi belirler. Bu anlamda bakıldığında kişi kendisi için, kendi ihtiyacına göre mekan yaratma gereksinimi duymaktadır.

Heidegger'e **(1971)** göre yerleşmek, insanın dünyadaki varlığının ve kendini görünür kılmasının var oluşsal durumlarından biridir ve insan, her zaman bir yerleşme içinde bulunmaktadır. Norberg-Schulz daha sonra bu noktadan hareket ederek var oluşsal mekânı geliştirmiştir.

Buradan hareketle varlığın yerleştiği mekan ile ilişkisini irdelemek gerekmektedir.

3.1.1 Varlık – yer ilişkisi

Yer; varlığın temelidir.

Schulz **(1980)** yer kavramını coğrafyadan uzaklaştırarak mekânla eş anlamlı tutmakta, yeri mekânsal bir organizasyon olarak ele almaktadır. Ancak yer ve mekan kavramlarını temelde yine birbirlerinden farklılaştırır. Mekan soyut bir kavram olarak topoloji ve geometri gibi somut kavramlarla tanımlanabilir fakat yer; ağaç, ırmak, vadi, uçurum gibi somut kavramları da içine alır. Yerler, yaşantımızın temel unsurlarıdır. Schulz'un 'yer'i; yine onun sınırlarını oluşturan somut kavramlarla tanımlanmaktadır.

Kevin Lynch'e göre aynı çocuklar gibi yetişkinlerde çevrelerini bir takım mekânsal referans noktalarına göre düzenlemektedirler. Bu referans noktaları sayesinde insanlar bilindik/tanıdık ve birbiriyle ilişkili bölgeler yaratmaktadırlar. **(Norberg-Schulz, 1988)**

"Heidegger'e göre mekânsal ve zamansal var olma, insanın bütün benliği ile bulunması durumudur. Yaşantı kavramı çerçevesinde mekân yere dönüşür, zaman ise tarihsel bir serüven olarak yer kavramına anlam kazandırmaktadır. Yakınlık duyma / benimseme veya uzaklaşma ve reddetme gibi paylaşımsal değerlerin kaynağı 'mekânsallık' kavramı ile tartışılmaktadır ve bu yer'in varlık karakteristiklerini tanımlamaktadır." **(Aydınlı, 2000)**

Yer; insanların birleşmesi ve toplanmasıdır. İnançlar, ideolojiler ve bunlara bağlı oluşan birliktelikler insanları bir yer üzerinde birbirine yaklaştırmakta, sosyal bütünleşme için gerekli etkenleri sağlamaktadır. Fakat bu kavramlar tek başlarına bir

yer'in sahip olduğu birleştirme gücüne sahip değillerdir. İnsanlar "Viyanalıyım" ya da "Romalıyım" dediklerinde, kendilerini yere göre tarif etmektedirler. **(Schulz, 2001)**

Yer ve varlık arasındaki bu derin ilişkinin günümüzde geldiği nokta nedir?

Elli yıl öncesine oranla çok daha yüksek oranlarda seyahat eden, iş değişikliği yüzünden doğup büyüdüğü yerlerden ve bildiği coğrafyalardan taşınmak zorunda kalan milyonlarca insan her gün göçebe hayatı yaşamaktadır. Yerküre üzerindeki mesafelerin artık önemsenmeyecek kadar kısalmış olması modern insanın yer ile ilişkisini değiştirmiş görünmektedir. Schulz'un tarif ettiği "bir yere ait olmak" kavramı artık "dünya vatandaşı olmak" kavramıyla yer değiştirmiş görünmektedir.

Günümüzde modern mimarlığın ve mekan tasarlama stratejilerinin dünya çapındaki spekülatörleri artık modern insanın yer ile olan ilişkisinin koptuğundan emin görünmektedirler.

Mozas'a göre **(2006)** kişinin yaşadığı ya da çalıştığı yere olan bağlılığı artık yok olmuş ve kişinin yaşadığı yer daha çok şeylerin üretildiği yer halini almıştır. Geleceğin evi; kişinin aynı zamanda uyuduğu ofisi halini alacak, bazen, ancak bazen birisi belki yemek de pişirecektir.

Mozas'a göre **(2006)** her gün, 10 yıl önce nerede yaşadığını bilmeyen ve dünyanın her yerinde yaşayabilecek daha fazla insan, göçebe hayatı yaşamak zorunda kalmaktadır. İnsanlar daha çok, yaşadıkları yerin etrafında bir havaalanı, iyi bir okul, kültürel bir merkez ve açık alanlar olması ile ilgilenmektedirler.

İstedikleri yaygın bir kültürel çevre ve doğal çevreye kolay ulaşmaktır. Kendilerini evde hissettikleri dağıtılmış bir yer. Bu yüzden ikametgâh; bu ister bireysel ister kolektif olsun, mutlaka kültürel aktivitelerin merkezi olan kentsel bir merkeze bağlı olmalıdır. **(Mozas, 2006)**

Mekân, kişinin dünyayı somutlaştırmasında ve kimliğini anlamlandırmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde varlığının farkında olan kişinin yer/mekân ile bağlantısının olmaması mümkün değildir.

Sorulması gereken soru; Heidegger'in yerleşmek (dwelling) kavramının, burada yapılan modern insanın yerle olan ilişkisi tanımında nerede durmakta olduğudur.

Bu noktada Heidegger'in **(1971)**; "Orada olmak" anlamına gelen "Da sein" terimi, bu konuda önemli bir açılım yapmaktadır. Mekân, kişi ile ilişkilendirilmesi gereken ilk kavramdır. Kişi kimliğini ancak mekânı kavrayıp anlamlandırdığında kazanabilir ve var oluşunu kabul edebilir.

Heidegger, Sartre ve Walter Benjamin'in de altını çizdiği gibi "kendini bilmek; nerede olduğunu bilmektir." **(İnceoğlu, 1999)** (Şekil 3.1)

Şekil 3.1: Yer, yön, zaman ve mekan hissinin kaybolduğu çöl gibi mekanlar, zihin için en korkutucu yerlerdir. Çöl.

Heidegger **(1971)** yerleşmek kavramını ikamet etmek ve yapmak kavramları üzerinden ele almıştır. O'na göre ikamet etmek şiirsel bir olgudur. "Ancak oturmayı başarırsak yapabiliriz." derken, oturmak ve Tanrısal olan yapmak eylemi arasındaki bağlantının altını çizmektedir. Bu bağlamda Heidegger'e göre, yaşamamızı sağlayan şiirsel yaratıcılık bina'nın kendisidir.

Heidegger **(1971)**; "İnsan göğün altında ve dünyanın üzerinde ikamet eder. Bu, bir şeyin altında ve bir diğerinin üzerinde ikamet etme olgusu, insana ölümlü olduğunu hatırlatır. İnsan bu ikisinin arasında kendisine açtığı boşlukta yaşar." demektedir.

Bina yapma ve oturma eylemi, tanrısal yaratma gücüyle benzer görülmüştür.

Schulz'a göre sadece bir binada oturmak suretiyle yaşayacak bir yerimiz olabilir. O'na göre ancak ev yaparsak var olabiliriz. **(Norberg-Schulz, 1988)**

Eğer insanın bu dünya üzerinde ikamet ettiği yer onun var oluşu ise; ikamet ettiği yerler de onun var oluş nedeni demektir. Bu ikamet edilen mekân kişinin evi olabileceği gibi, evi olarak gördüğü ve kendini evinde hissettiği başka bir yer/çevre de olabilir.

Heidegger'e göre ikamet etmek; aynı zamanda yüksek gerçeklikler olarak tanımladığı, yeryüzü, gökyüzü, insanoğlu ve ruhani bir gücün/ulu varlığın, belki de tanrıların, bir araya gelmesi ile oluşan 4 katmanlı yapıyı da içermektedir. **(Heidegger, 1971)**

Bu anlamda ikamet etmek sadece var oluşsal mekânın veya 'yer'in bir açılımı ya da genişletilmesi değil, aslında yer ve mekânın anlamlandığı/anlaşılır olduğu ışığın altında oluşan, insanın temel davranışı haline gelmektedir.

Heidegger **(1971)**, dünyada var olmaktan gelen bir çevreye ait olmak kavramını, kişinin çevresindeki şeylerle olan ilişkisini somutlaştırarak 'yerleşmek' (dwelling) kavramıyla açıklamaktadır. Yerleşmek; yere ait olmak, birliktelik oluşturmak ve toplanmak, dört katmanlı yapının (fourfold) bir araya gelmesi ve insanın dünya içinde var olmasının durumlarından birisidir.

İnsan ancak inşa eder/yaparsa yaratımın boşluğunu görselleştirir. Bu yapma/inşa etme durumu, yeryüzünün üstünde ve gökyüzünün altında yaşayan insanın 'burada' oluşunu somutlaştırır. Bu yapış; insanın dikkati ve çalışmasıdır ve evlere, okullara, iş yerlerine dönüşerek anlam kazanır. Binalar yerin üstünde ve göğün altında yükselir ve çeşitlilik kazanırlar. **(Schulz, 1993)**

Heidegger'in klasik olarak tanımlanabilinecek varlık felsefesi ile modern varlık-mekan-yer ilişkisi tanımlamaları, içinde bulunulan zamana bağlı olmaksızın birbirini tamamlar ve birbirini doğurur niteliktedir. Var oluşunun nedenlerini arayan kişinin bu arayışta mekana referans vermesi kaçınılmazdır. Var olma, Heidegger'in **(1972)** belirttiği gibi bir bulunma durumu olarak görülebilir. Yine aynı tanım üzerinden devam edilirse bulunma ancak bir mekan ile, mekan içinde gerçekleşebilir. (Orada olmak/Da Sein) Mekan ancak bir yer ile algılanabilir. Mekan ve yer ayrılamayacak bir bütündür ve birbirlerinin var olma nedenidir.

Varlığın yer ve mekan ile ilişkisini takip ederken karşımıza çıkan bir başka nokta; Heidegger'in **(1972)** dört katmanlı tanrısal yapısıdır. Daha önce belirtildiği üzere ikamet etmek, yerleşmek ve yapmak eylemi, tanrısal yaratma eylemi ile eşdeğer

görüldüğünden, bu yapma eylemi felsefe ve edebiyatta şiirsel ve ilahi bir yaratım olarak görülmüştür.

Bu açıdan bakıldığında varlık-mekan ilişkisini mekanın şiirselliği üzerinden de irdelemek mümkündür.

3.1.2 Mekanın şiirselliği

Mimarlıkta şiirsellik kavramı; mimarlık bilgisinin 2 temel direğinin çarpışmasının bir sonucudur. Van Schaik'a göre bu; resmi bilgi ve gayri resmi bilginin, yani gelenekler ve sistemler üzerine özelleşmiş bilgi ile herkesin içinde sakladığı ve genellikle bilinçaltındaki bilginin aralarındaki gerilimdir. **(Van Schaik, 2002)**

Felsefe ve edebiyatta mekanın şiirselliğinden bahsederken üzerinde durulan şiirsel mekan ilk ve en önemli olarak "ev" ile karşımıza çıkmaktadır. Kişinin içinde doğduğu ve büyüdüğü, dünyadaki var oluşunu gerçekleştirirken ilk mekansal referanslarını aldığı ev, varlık için en önemli şiirsel mekandır.

Ev olgusu, başka herhangi bir mekanın sağlayamadığı var oluşsal deneyimleri önümüze serer. Yazarlar, şairler, ressamlar, çalışmaları ile evin bu farklı deneyimini şiirsel bir dille aktarmaya çalışırlar. Bachelard **(1969)**; bir ressamdan alıntıladığı bu deneyimleri hayvanların ev yapma içgüdüleri ile kıyaslayarak şöyle aktarmaktadır: "Kötü hava kapının dışındayken, ateşin önünde uzandığımda hissettiğim huzur, bir tavşanın kovuğunda, bir farenin çukurunda, ineklerin ahırda hissettikleriyle aynı olmalıdır." **(Özcan, 2003)**

Bachelard'ın 'Mekânın Poetikası'; mimarlığa konu olan durumlar hakkında daha kapsamlı bir tanımlama yapma sözü vermektedir. Bachelard'ın yarattığı bu mekânlar katalogu bodrumdan tavan arasına doğru düzenlenmiş düşey varlık, ev ile başlar. Evin mekânları uzayda konumlanmıştır. **(Van Schaik, 2002)**

Bachelard'ın **(1969)** kurmaya çalıştığı şiirsellik, evin içinde olmak, sınırlarını belirlemek, kendi dünyamızı evin içinde kurmak ve kurallarımızı oluşturmaktır. Ev; çevresel deneyimlerin bir örneği ve düzenlemesidir. Ev; kişinin 'bir yerde olmak' ihtiyacına direkt olan cevap verir. Yerleşme, yer sahibi olma; insanın var oluşundan gelen temel bir davranıştır. Evde olmak; bildiğimiz, anladığımız, sosyo-kültürel ve uzaysal kurumların içinde şekillendirdiğimiz var oluşumuzu kurmaktır. **(Dovey, 1985)**

Mimarlık, varlığın zihnindeki şiirsel mekan ile gerçekteki mekanı birbirine bağlamak için çaba sarf etmektedir. Ancak gerçekteki mekan ile zihindeki şiirsel mekan üst üste düşerse bu; varlığının farkında olan kişinin tam bir tatmin yaşamasını sağlayabilecektir.

Başarısız olan bağlantılar 'kitsch' olarak tanımlanabilirler. **(Van Schaik, 2002)**

Sadece çok az sayıda mimarlık örneği, insan bilgisinin uzay-zaman sürekliliği arasındaki bu kutuplaşmayı işaret etmektedir. Mimarlık bu iki dünya arasındaki bağı engellediği takdirde bizi içine dâhil edemeyecek ve bir yabancılaşma meydana gelecektir. **(Van Schaik, 2002)**

Bachelard'ın tutkusu, korunmuş olan içtenliklerimizin alışılmamış değerini haklı çıkartacak bir temel oluşturacak içten ve somut bir öz'ü, fenomenolojiyi de kapsayacak şekilde ayrıştırmaktır. **(Van Schaik, 2002)**

Bugün deneyimlediğimiz durum, arzu edilen ve olması gerekenden uzak görünmektedir. Mimarlık, varlığın zihnindeki mekana yaklaşma çabalarının içine dünyanın getirdiği gerçekliği katmaya başladığı anda amacından sapıyor görüntüsü vermektedir. Başlangıçta ortaya konan büyük idealler ve insan için tasarlama ilkeleri; bütçe kısıtlamaları, mevcut sistemler ve teknolojilerin dayatmaları ile giderek var olan çağdaşlarına benzemektedirler.

Bu noktada sorulması gereken soru; dünyanın gerçekliği ve mevcut sistemin içerisinde, varlığın zihnindeki mekan ile gerçek mekanın üst üste düşürülüp düşürülemeyeceğidir.

İnşa edilmiş olanı kelimelerden doğru görebilir miyiz? Mimarlık, fiziksel durumunun sınırını aşmak, sadece barınak olmak ve sonra anlamlı olmak ise, iç mekân gibi, dil içerisinde eşdeğer bir mekânı doldurmalıdır. Yazılı dil o zaman mimarlığın sessiz yoğunluğunun farkına varabilir. Kelimeler soyut olduğundan, mekânda, materyalde ve direkt deneyimde somutlanamadığından, mimari anlamı yazılı dilin içine sokma girişimi, kaybolma riskini taşıyacaktır. Dil ile ulaşılamayan imkânsız bir iç mekân belirtilebilir fakat kelimeler özgün fiziksel ve duyumsal deneyimin yerini tutamazlar. **(Holl ve diğ., 1994)**

Perez-Gomez'e göre eğer mimarlığın şiirsel bir anlamı olduğundan bahsediyorsak; söylediği şeyin olduğu şeyden bağımsız olmadığını idrak etmemiz gerekmektedir.

Mimarlık, daha sonra kelimelerle anlatılacak bir deneyim değildir. Şiirin kendisi gibi, kendisi, anlamları meydana getiren ve deneyimin sonu olan varlığının bir sembolüdür. **(Holl ve diğ., 1994)**

Bu noktada Perez-Gomez'in sorusu, mimarlığın kozmolojik referans noktasını kaybetmesi, onu tamamen akla dayalı (secular) ve teknoloji yüzünden homojenize olmuş bir yapıya mı mahkum etmiş olduğudur. **(Holl ve diğ., 1994)**

Mimarlık bu dar boğazdan çıkış yolu ararken mekanın şiirselliğinden ve anılardaki mekandan uzaklaştıkça akla dayalı ve sistematik çözümleri beraberinde getiren yöntemlere daha çok yaklaşıyor, bu sayede mekanın varlığına neden olan referans noktasından, insandan, uzaklaşıyor görünmektedir.

Van Schaik **(2002)**, kişisel deneyimleri sırasında insanların içlerinde ev ile ilgili ne kadar çok fikir taşıdıklarını, hikâyelerinin ne kadar derin olduğunu ve standart bir evin projesinin bu hatıralardaki evlerden ne kadar farklı olduğunu keşfettiğini belirtmektedir.

Van Schaik **(2002)**: "Her birimiz yollarından, kaldırımlarından, kavşaklarından ve yol kenarlarındaki banklarından söz etmeli, her birimiz içimizdeki kayıp alanları ve düzlükleri haritalamalıyız. Böylelikle evrenimizi yaşamış olduğumuz çizimlerle kaplayabiliriz." demektedir.

Perez-Gomez, artık mimarlığın göstereninin, 'açıklık' ve 'benzerlik olarak gerçeklik" vurgusuyla düzensiz bir logos olamayacağını, evren bilimi, biçimsel bir estetik ya da işlevsel veya teknolojik mantık da olamayacağını belirtmektedir. **(Holl ve diğ., 1994)**

Gösterilen (signified) şiirsel bir söylev, bir metaforun iki terimi arasındaki açıklıktır. Yaklaşık iki yüzyıldır mimarlar, inşa ettikleri ve söyledikleriyle olayları daraltan, ikamet etmenin kurgusal usullerini teknolojinin dilini eğip bükerek açığa vuran olmuşlardır. **(Holl ve diğ., 1994)**

Varlığın zihnindeki, onun varlık nedeni olan ve varlık nedenini ondan alan mekanı mutluluk mekanı olarak tanımlamak mümkündür. Bu anlamda zihnimizdeki bu mutluluk mekanını irdelemek gerekmektedir.

3.1.3 Mutluluk mekânı

Kapalı bir mekânı eve çeviren; kullanıcının hatıralarıdır. Deneyimlenmiş bir mekân artık sadece objeler dünyasına ait değildir. Mutluluk mekanı kavramı bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Deneyimlenmiş ve bize ait hissettiğimiz mekan artık sıradan bir boşluk değil, yaşadığımız mekandır.

Yaşamımızı burada ve şimdi olarak tarif ediyor oluşumuz, beraberinde mekanı zorunlu kılar. Yaşantı ve mekan bir aradadırlar, şehirler, yaşantı ve mekanın buluşmasına aracılık ederler. Yaşantı; mekanı doldurur. **(Schulz, 1993)**

Lefebvre'ye göre mekâna konulduğu andan itibaren sandalye artık sadece sandalye değildir. O artık insanın kişisel mekânının, aynı zamanda bilincinin ve bilinçsizliğinin de bir sembolü haline gelmiştir. O'na göre içinde hiç bir şey olmayan mekân çöle benzer ve psikolojik olarak korkutucudur. Sandalyeyi içeri koyduğu zaman mekân daha tanıdık ve görülebilir hale gelir. "Eşikteki sandalyeyi görmek tıpkı çölde bize yalnız olmadığımızı söyleyen ayak izleriyle karşılaşmak gibidir." **(Lefebvre, 1998)**

Mekâna katılan her kişisel ayrıntı onu tanıdık kılmakta, kişiye kendisini rahat hissettirmekte ve mekâna kimlik kazandırmaktadır.

Bachelard'a **(1969)** göre imgelem (hayal gücü) ile kavranan, gözlemcinin ölçümleri ve yorumu ile bağlantılı, imgelemin varyasyonları ile yaşanan mekân sadece tek bir pozitif değere bağlı olamaz. Koruyucu sınırlar içerisinde varlığı yoğunlaştırır ve bir ilgi/odak noktası oluşturur.

Tanımlara bakılarak aslında Bachelard ve Lefebvre'nin mekânlarının aynı olduğu söylenebilir. Onların mekânı yaşanmışlıkla değil yaşayarak tanımlanabilir. Yaşanmışlık depolanmıştır, yaşamak ise bu yaşanmışlığın üzerine tekrar kayıt etmektir. Bu yaşamak ve şimdi kavramları ile çelişki oluşturmaktadır. **(Thomas, 1997)**

Mekânın yaşanmışlık değeri sadece o anki kullanıcısıyla birebir ilişki içerisindedir. Lefebvre'nin **(1998)** örneği üzerinden gidilecek olursa, başka bir kullanıcının mekândaki deneyimleri bir başkasının boş mekânı daha sıcak algılamasını sağlamayacaktır. Mekân ancak kişinin kendi deneyimleri ile tanınabilirlik kazanır.

Objeler dünyasına ait olan evin değeri, yaşanmışlık olgusu ve deneyimlerle birleşerek, daha ruhani bir varlık olacak, ev artık yuva'ya dönüşecektir.

Bize ait olduğunu düşündüğümüz mekânlar aslında kendimizin, seçimlerimizin ve kimliğimizin sembolleridir. Evimiz bizim en önemli kendimizi ifade etme biçimimizdir. Diyebiliriz ki var oluşsal mekân kişiye özeldir, herkese göre değişiklik göstermektedir ve ona anlam veren kişinin kendisi, mekânda yaşadıkları ve o mekânın içerisinde geçen zaman ile meydana gelmektedir. Bu bağlamda var oluşsal mekanı ayrıca kişisel mekan üzerinden incelemek gerekmektedir.

3.2 Kişisel Mekan

Sadece bize ait olduğunu düşündüğümüz ve üzerinde hak iddia ettiğimiz her mekan kişisel mekan olabilir. Bu mekan kamusal alanda kısa süreli kullandığımız bir oturma elemanı ya da kamusal bir tuvalet olabileceği gibi bir oda, ev, şehir hatta ülke de olabilir. Kişisel mekanın sınırları tamamen izafidir ve herkese, kültüre ve sosyal yapıya göre değişkenlik göstermektedir. Genel olarak toplumlar arasında kişisel mekan talebi konusunda derin farklılıklar olabileceği gibi aynı evi paylaşan iki insanın kişisel mekan tanımı ve talebi birbirinden çok farklı olabilmektedir.

Bachelard'ın mekanında; mekan işgal edilmekten öte ait olmanın deneyimi üzerine kuruludur. Mekan; tarihsel anlamı olan bir uzay olarak tanımlanır. Ev; kimlik ve devamlılığın beraberinde getirdiği, hatırlanan şeylerin yeridir. Mekan ise kimliğin kurulduğu uzay parçasıdır. Bu bağlamda uzay bir yerleşmeye, konut ise eve dönüşür. Uzay; sahiplenme, dikkat, düzen, anlam, kimlik ve ilişki üzerinden düşünüldüğünde artık mekana dönüşmüştür. **(Bachelard, 1969)**

Kişisel mekanın herkese göre değişen ve gözle görülemeyen sınırları vardır.

Gözle görülemeyen sınırları görmenin en iyi yolu bir kişiye, sizi durdurana kadar yaklaşmaktır. Kişisel mekân; kişinin bedeninin etrafında gözle görülmeyen sınırları olan ve dışarlıklı kişilerin giremediği alandır. **(Sommer, 1969)**

Brower'a göre kişisel mekan; kişinin çevresini saran ve gittiği her yere onunla beraber giden bir balon olarak düşünülebilir. **(Brower, 2000)**

Tüm kullanılan alanlarda, farklı mekânlar farklı mekânsal davranışlara işaretçi olarak hizmet ederler. Bizler günlük bir penye ile ortalıkta dolanabileceğimiz mekânlar ile

takım elbise giymemizi gerektiren mekânları birbirinden ayırmış bulunmaktayız. Aynı şekilde bizler, istediğimiz gibi girip çıkabildiğimiz, ancak izin isteyerek girebileceğimiz ve sadece davet edilirsek içeri girebileceğimiz mekânları da birbirinden ayırdık. **(Brower, 2000)**

Mekânın bireysel olarak kullanımını ve aidiyetini gösteren kendileme, sınırlarını belirleme, sahiplenme, savunma gibi belirtiler eğer kullanıcının kimliği ile doğrudan ilişkiliyse mekânın sahiplenilmesi daha güçlü olmaktadır.

Kişisel mekân; bireyin etrafını saran, her ne durumda olursa olsun izinsiz giren bir yabancıdan dolayı bireyin tecavüze uğramış gibi hissettiği ve onu, kendini geri çekmeye ya da rahatsızlığını göstermeye iten mekândır. Yanı sıra insan bilimi çalışmalarında kişisel mekân genellikle sabit olarak ortaya atılmayan, geçici ve ben merkezli bir hak talebi ve bireysel hareketlerin merkezini duruma göre koruma olarak belirtilmektedir. **(Goffman, 1971)**

Kullanılan alan; bireyin hemen önündeki veya etrafındaki, aşikâr olan duruma göre saygı duyulmasını talep ettiği mekândır. Örneğin sergi salonundaki izleyici, diğer ziyaretçilerden, önünde bulunduğu tablonun yakınından geçerken sessiz olmalarını, önünden geçeceklerse çabuk olmalarını hatta eğilmelerini, sözsüz bir şekilde talep ettiği mekândır. **(Goffman, 1971)**

Kişisel mekan kişiye özel olduğuna ve bu mekanın sınırları olduğuna göre, bu sınırları belirlemek mümkün müdür? Kişisel mekan fiziksel sınırlardan çok psikolojik sınırlara dayanmaktadır. Bu anlamda sınır durumları ve onları meydana getiren etmenleri irdelemek gerekmektedir.

3.2.1 Kişisel mekânın sınırları

Kişi dünyadayken dağlar, ormanlar, çöller, ve gökyüzü ile karşılaşır. Gökyüzü, yer ve ufuk çizgisi sayesinde hareketleri kısıtlanır ve bu sayede sınır duygusuna sahip olur. Boşluğu mekana çevirmek ve mekanı tanımlı hale getirmek için algısal olarak sınırlara ihtiyacı vardır. Sonsuzluk; algısal olarak korku ve endişe ile eş anlamlıdır. Çevrelenmişlik hissi kaybolmuş olan bir yerin kimliği zarar görmüş demektir. İçeride olana karşı dışarısı, ancak sınırlanırsa insana rahatlama hissi verir. **(Özcan, 2003)**

Yer; düşey ve yatayda farklı formlar kullanılarak tanımlı hale getirilir. Sınır kavramı olmadan bir kimlikten bahsetmek mümkün değildir. Uzay mekana, mekan eve ve

onu kültürel yoğunluğuna sınırlar dahilinde dönüşür. Sınırlar var oluş alanının kurucusudur ve yaşamı oluşturur. **(Özcan, 2003)**

Sınırlar; sosyal, kültürel, etnik ve psikolojik alanlarda oluşmaktadır. Sınır kavramı kişisel uzaydan komşuluk ilişkilerine, etnik gruplardan ulusallığa uzanan bir olgudur. İnsan, sınırları var oluş alanını tespit etmek, kendi tanımlarını kurmak ve kimliğini oluşturmak, kendi olanı ve kendi olmayanı birbirinden ayırmak için yaratmaktadır. **(Townsend ve Cloud, 1996)**

Heidegger'e göre mekân; Yunancada 'peas' anlamına gelen, bir sınır içinde sabit bırakılan şey anlamına gelmektedir. Sınır bir şeyin bittiği yer değil, onun kendini sunduğu ve açılmaya başladığı yerdir. Bu yüzden Yunancada 'horimos', yani ufuk çizgisi, sınır demektir. **(Özcan, 2003)**

Fiziksel olarak sınırlar; her hangi bir şeyin bittiği nokta ya da çizgi; sınır uzaysal olarak bir bitimi dile getiren kavram; tanımlamak, sınırlamaktır; sınırlama, herhangi bir şeyin sınırını belirtmek, şeklinde tanımlanabilir. Sınır durumların araştırılmasındaki amaç kişinin kendi içinde, çevresiyle ve diğer insanlarla olan sosyal, psikolojik ve fiziksel sınırların belirlenmesidir. Etrafımızdaki görünen ve görünmeyen sınırları neye göre ve nasıl belirlediğimizi, bu sınırları nasıl oluşturduğumuzu ve diğerlerine belirttiğimizi anlamanın yolu öncelikle insanın fiziksel sınırlarını, daha sonra psikolojisini ve içinde yaşadığı topluma göre davranışlarını anlamaktan geçmektedir.

Sınırların ayrıcalıklı rolü en iyi ev kavramında kendisini göstermektedir. Evin sınırları inanın var oluş amacını değil onun var oluşsal durumlarını içerir. Ev; sınırlandırılmış bir uzay parçasıdır fakat ev bu geri çekilişi ile misafirperverlik, özgürlük ve beklentileri kendi sınırları içine almaktadır. Ev; sınırlandırılmış bir uzay parçası olarak pencere ve kapılara ihtiyaç duyar. Açık bir kapı, gerçeğin sınırıdır. Kapı ayrıca ayrılma ve girişin sembolüdür, mekanlar arasındaki mekan olarak tanımlanır. Her iki yönde korku ve telaş barındırır. **(Levinas, 1969)**

Sınırlar; mimarlığın stratejik alanıdır ve mimarlığın var oluş durumlarının eleştirisidir. Sınırsızlık, mimarlığın zenginleşmesi ve çeşitlenmesini sağlar ancak sınırların ortadan kalkması mimarlığın bitmesidir. Tschumi, sınırlandırılmadığı takdirde mimarlığın akıp gideceğinden endişe ettiğini belirtmektedir. **(Yürekli, 2000)**

Aydınlanma çağının öncüsü Leonardo da Vinci'den modern bilimin pozitivist yanının simgesi haline gelmiş Neufert'e kadar araştırmacılar sürekli olarak insan vücudunun sınırları, bu sınırların genişletilebilirliği ve limitlerini araştırmıştır.

Sınırlar belirtildiği gibi öncelikle insan bedenine dayanmaktadır. Çevremizdeki bütün yapılar, aletler, objeler dünyasına ait insan yapısı her şey insan ölçeğine göre düşünülerek tasarlanmakta, buna uygun olmayan her şey yine insan tarafından ölçeksiz olarak nitelenmektedir.

İnsanın bedensel sınırları sadece çevresiyle olan ilişkisini değil diğer insanlarla olan ilişkisini de etkilemektedir. Tanıdığımız insanlar veya aile fertleri ile olan ilişkilerimizde sınırlar tamamen kaybolurken yabancılarla olan ilişkilerimizde sınırlar katı ve gözle görünür şekilde ortaya çıkmaktadır.

İnsan ölümlü olduğu için ölüm onun bu dünyadaki yaşama sınırıdır. Ölümlü olan bir canlının ölümsüzlüğü, yani sınırsızlığı anlaması mümkün değildir. Bu yüzden sınırlara ihtiyaç duyuyor olmamız doğaldır. İçinde yaşadığımız ve kullandığımız mevcut zaman ve mekan sistemi içerisinde zamanın sonsuzluğu yani sınırsızlık düşüncesi; zihnin kaosa sürüklenmesine neden olacaktır.

Bu açıdan bakıldığında sınırsız olarak kabul edilen evrenin sonunu veya başlangıcını bulma araştırmaları ya da sonsuzluk kavramının tamamen ilahi ve ruhani varlıklarla ilgili bir takım öngörü ve kabuller sayesinde tanımlanabiliyor olması insan zihnindeki sınırsızlık korkusu ile açıklanabilir.

Simmel'e göre, modern dünyanın karmaşası ve düzensizliği içerisinde modern insan, akıl sağlığını koruyabilmek için bir tür yalıtıma ihtiyaç duymaktadır. Kişi kendine ait mekânı terk ettiğinde kendisini diğerlerinden kuvvetli bir şekilde ayırır ve etrafındaki sınırları belirginleştirir. **(Simmel, 1903)**

Grosz, insan kimliksizliği ile baş etmek için insan sosyal birliktelikler oluşturmaktadır, demektedir. Kendilerini kanıtlamak için kültürü, mimariyi veya dili kullanan insanlar aynı ihtiyaçlar, değişmez kanunlar veya değerler yüzünden değil, yabancılaştırdıkları, dışladıkları insanlar sayesinde bir araya gelirler. **(Grosz, 2001)**

Townsend ve Cloud'a göre sınırlar insanların ve toplumların var oluşsal mekânlarını oluştururken aynı zamanda bu birlikteliklerin kendilerine özgü tanımlarını ve kimliklerini de oluştururlar. Sınırlar, içerideki birlikteliğe ait olanı ve olmayanı tanımlamalarında esas ölçüdür. **(Townsend and Cloud, 1996)**

Sınırlarını kendimizin belirlediği kişisel mekân düşünüldüğünde öne çıkan ev/yuva kavramıdır. Evi sayesinde kişi kendisini içerlikli yaparken diğer insanları dışarıda bırakmakta, dışarlıklı haline getirmektedir.

Shields'e göre içeride olmak yakınlık, içtenlik, aşinalık ve düzeni çağrıştırırken dışarıda olmak uzaklaştırmayı, bilinmeyeni, düzensiz olanı ve kaotik olanı çağrıştıracaktır. **(Shields, 1991)**

Sistemin içerisinde karşıt gibi görünen kavramlar aslında var olmak için birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Yanlış olmadan doğruyu anlayamayacağımız gibi dışarısı olmadan içeriyi de kavramamız mümkün değildir.

İçeriyle dışarı arasındaki sınır aşıldığı takdirde kişi sınırsızlık sorunuyla karşı karşıya kalacak, tanımsız bölgede kaybolacaktır. Bu durum içeride olanlar tarafında şizofreni veya sınır bozukluğu hastalığı (BDT) olarak tanımlanmaktadır.

Sınır bozukluğu hastalığında (BDT) kişi kendisini zaman ve mekân içerisinde konumlandıramamakta, zamanın sürekliliğini algılayamamakta, her şeyi ya iyi ya da kötü olarak görmekte, bir gün iyi olan şey diğer bir gün kötü olarak algılanabilmektedir. Aynı zamanda hasta kişilerin ve objelerin sürekliliğini algılayamaz ve terk edilmişlik, yalnızlık korkusu hissetmektedir.

Kişi, var oluşsal ve kişisel mekanının sınırlarını kendisi belirlemektedir. Bu noktada sorulacak soru, sınırlarını kendisinin belirleyemediği ve kolaylıkla değiştiremediği, kendi evi içerisinde kendisini tatmin etmeyen sınırlar dahilinde yaşamak zorunda bırakılan bireyin ruh sağlığının nasıl etkileneceğidir.

Kişisel mekanı incelerken karşımıza çıkan kavramlardan bazıları olan mahremiyet, savunulan mekan, aidiyet ve kendileme, kişisel mekanın sınırlarını araştırmakta yardımcı olacak kavramlardır.

3.2.2 Mahremiyet, savunulan mekan, aidiyet ve kendileme

Kişisel mekan ile ilintili olan kavramlar arasında, varlık nedenini ilk olarak ortaya koyan mahremiyettir. Mahremiyet kavramı, kültürlere ve kişilere göre farklılık göstermekle birlikte kişinin etrafındaki sınırları belirlemesindeki temel etkenlerden biridir.

Öymen Gür'e göre **(1996)** mahremiyet, bir kişi veya grubun, toplumsal ilişkilerinin denetimini elinde tutması veya tutma isteği olarak tanımlanabilir. Dört çeşit mahremiyetten söz edilebilir: kişi ve diğerleri arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan kişisel mahremiyet, aile içi samimi ilişkilerde ortaya çıkan bireysel mahremiyet, aile-konuk, aile-komşu, iş arkadaşları arasındaki sosyal ilişkilerde ortaya çıkan sosyal mahremiyet ve dördüncü olarak yabancılar arasındaki geçici beraberliklerde ortaya çıkan kamusal mahremiyet.

Öymen Gür **(1996)**: "Mahremiyet, tek yönlü bir gizlilik-girilmezlik süreci değil, toplumsal ve bireysel değerlerden etkilenen insanların birbirleriyle ilişkide olma ya da olmama isteğine göre değişen diyalektik bir kontrol sürecidir." şeklinde belirtmektedir.

Mahremiyet kavramını anlamak için, kültürler arası bir çalışma yapmak gerekmektedir. Örneğin Doğu ve Batı mimarlığı arasında mahremiyet kavramı nedeniyle oluşan farklılıklar bulunmaktadır.

Mahremiyet olgusu kültürler arasında, iklime, bölgelere, yaşam biçimlerine göre farklılıklar göstermektedir. Kültürden kültüre mahremiyet ihtiyacı ve buna bağlı uygulamalar birbirlerinden farklı olabilir. **(Ünlü, 1998)**

Engel'e göre Japon evinde duvar, kalın bir kâğıttan başka bir şey değildir. Çocukluklarından itibaren Japonlar, dışarıdan gelen ve her zaman ağaçların hışırtısı, derelerin çağlaması veya rüzgârın uğultusu kadar masum olmayan seslere aşinadırlar. **(Engel, 1964)**

Japon evinde, bölücü duvarların bir kâğıt kadar kalın olmasından dolayı ailenin bütün fertleri, seslerinin kontrolünü çok iyi yapmak zorundadırlar çünkü evin bir köşesinde olan bir olaya aktif ya da pasif olarak bütün aile fertleri müdahil olmaktadırlar. Bunun doğal bir sonucu olarak bütün aile fertleri, ev içindeki davranışlarını, diğer aile fertlerine saygı ve hoşgörü çerçevesinde ayarlamak zorundadırlar. **(Engel, 1964)**

Bölücülerin bu durumu dolayısıyla evin içinde bireyin mahremiyetinden söz etmek mümkün değildir. Odalar, aynı zamanda koridorlar olarak işlev gördüklerinden ve kayar paneller kolaylıkla açılabildiğinden, Japon evinde kapıyı çalmak gibi bir davranış biçimi yoktur yanı sıra kapı çalmak, kâğıt paneller üzerinden yıkıcı etkilere neden olabilir. **(Engel, 1964)**

Bu hassas bağlara bakılarak ev içerisindeki her şeyin herkes tarafından bilindiği, bu yüzden ev içerisinde bireysel karar alma mekanizmasının mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Ailenin bütün fertleri birbirlerine ve bu fertlerde ailenin reisine tam anlamıyla bağlıdırlar. Evin mekânsal organizasyonu herkesin ihtiyaçlarına göre düzenlendiği için bütün mekânlar ortak mekân olarak görülebilir. Bunun sonucu olarak evin bütün kullanıcıları, sıkı bir ahlaki sisteme bağlı olarak, evin bütün bölümlerini temiz ve düzenli tutmaktan sorumludur. **(Engel, 1964)**

Bütün bu etmenlere bağlı olarak ailenin bütün fertleri arasındaki ilişki, bir tanesi uyuyor, soyunuyor, banyo yapıyor ve hatta cinsel ilişkide bulunuyor olsalar bile, cinsiyetlerinden bağımsız olarak işlemektedir. Örneğin sıcak yaz günlerinde, caddeye açık konumda bulunan, aşağı ve orta tabaka insanların yaşadığı evlerde, ışık ve temiz havayı evin içine almak için dış duvarların hepsi açılmaktadır. Bu bir anlamda özel yaşamın toplum hayatının önünde vitrine çıkması gibidir. Fakat her ne olursa olsun, Japon kültüründe bireysel mahremiyete ihtiyaç duyulmamaktadır ve bu yüzden de Japoncada mahremiyet anlamına gelen bir kelime bulunmaması şaşırtıcı değildir. **(Engel, 1964)**

Mahremiyet kavramının neredeyse yer almadığı Japon kültüründe, bu durumun geleneksel Japon mimarisine etkileri oldukça güçlüdür. Kişisel mahremiyete ihtiyaç duyulmayan Japon evinde buna bağlı olarak ses yalıtımı sağlayacak kalın duvarlara da ihtiyaç yoktur. Buna karşılık Okyanus kültürlerinde ya da Türk kültüründe mahremiyetle ilgili daha farklı bir mekanizma yer almaktadır.

Okyanus kültürlerinde mahremiyet; beden dili ve yarı sözel davranışlara dayanan sembolik bir sistemdir. Java kültüründe, konutlar küçük ve duvarları kamıştandır. Konutlar ile bahçeleri arasında duvar veya çit gibi herhangi bir fiziksel sınır bulunmamaktadır. Konuta hem ön cepheden hem de arka cepheden girilebilmektedir. Kişinin mekanda bulunması herhangi bir rahatsızlık yaratıyorsa, karşılaşacağı tepki sadece basit bir vücut hareketi olacaktır. **(Örer, 2002)**

Mekanı savunma fiziksel bir savunmadan çok psikolojiktir. İnsanlar konuşurken ses tonları oldukça düşüktür, duygularını geri planda tutarlar, bu sayede mahremiyet yüksek derecede psikolojik bir ortamda gerçekleşir. **(Örer, 2002)**

Mahremiyetin mekan oluşumuna olan etkisi, eski Türk evlerinde açıkça görülmektedir. Evleri ve bahçelerini çevreleyen yüksek duvarlar, korunmak için

olduğu kadar evin içini yabancı gözlerden korumayı da amaçlamaktadır. Çıkmalar, komşu evlerden bakıldığında evin içinin görülmemesi amacıyla sağır bırakılmıştır. Işık, yan pencerelerden içeriye alınmıştır. **(Örer, 2002)**

Behçet Necatigil: "Perdesiz bir evi kendi adıma ben çok soğuk bulurum. Böyle bir evde kendimi yalnız ve korumasız hissederim." demektedir. **(Tunç, 1999)**

Mahremiyetin farklı coğrafyaların mimarlığına farklı etkileri vardır. Örneğin klasik Amerikan evi, tüm camları ve perdeleri açık kullanılmaktadır. Evlerini bir sosyal statü göstergesi olarak kullanan Amerikalılar evlerinin içini göstermekten çekinmedikleri gibi bunu bir güç ve statü göstergesi olarak kullanmayı tercih etmektedirler.

Buna karşılık İran'da bir aile evinin, sokağa açılan çok az sayıda penceresi, mahremiyeti sağlamak amacıyla ahşap kafes içerisine alınmıştır. Evin içerisinde yaşanan hayatın dışarıyla ilişkisi neredeyse hiç yoktur. Evler genellikle kendi avlularına açılırlar ve ev içi sosyal hayat bu avlularda gerçekleşir.

Mahremiyet, toplum ve toplumun sosyolojik yapısı ile doğrudan ilişkilidir ve etkileri sadece insanların günlük yaşantılarını değil kullandıkları mekanları da etkilemektedir.

Kişisel mekan ile ilintili bir diğer konu savunulan mekandır.

Modern öncesi çağda birbirine bağlı, tek bir bayrak, din, dil, ırk, kültür altında birleşen, bu anlamda bir grup kimliği oluşturan insanlar evlerini, mahallelerini birbirine bağlayarak ve bu birleşimin çeperlerine duvarlar örerek savunulan mekânın birer örneğini oluşturmuşlardır.

Brower'a göre aidiyet hissinin oluşturulabildiği, insanların kendilerine ait hissettikleri mekânlar grup kimliği oluşturmada etkili olmakta, bu sayede de mekânın korunması için kolektif çaba sarf edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. **(Brower, 2000)**

Günümüzde savunulan mekâna en iyi örneğini, hırsızlık gibi dışarıdan gelebilecek herhangi bir zararlı etkiye karşı etrafı korumalar, duvarlar veya tel örgülerle çevrilmiş siteler oluşturmaktadır.

Kişisel mekan, mahremiyet ve savunulan mekan ile ilişkili bir diğer başlık aidiyettir.

Var oluşun mekânı, çeşitli seviyelerde kendini açar. Eğer bu açılma kişiye var olduğunu hissettirecek şeylerle kaplı ise kişinin varlığının somutlaşmasını sağlar. Kişi, o yere ait olur ve yerleşir. **(Schulz, 1971)**

'Bir yere ait olmak', kapalı bir mekanda, bir çatı altında olmaktan farklı anlamlar ifade eder. Norberg-Schulz, bu durumu kolektif, kamusal ve özel olmak üzere üç şekilde tanımlar:

1. Kolektif ait oluş: kolektif ait oluş yerleşme ve kentsel mekân ile ilişkilidir. Kentsel mekânda insan, bu mekânın zenginliğini duyar ve keşfeder;

2. Kamusal ait oluş: kamusal ait oluş, insanların ortak değerler için bir araya gelerek ortak görüşler sistemlerini kabul etmesi ile oluşur;

3. Özel ait oluş: küçük, seçilmiş bir dünyaya sahip olma özgürlüğüdür ve kişisel mekânla ilgilidir. Ev fikri, kişisel ait oluşun temelini oluşturur. **(Schulz, 1980)**

Ait olmak; kişi ve dünya arasında anlamlı bir birliktelik kurulmasıdır. Dünyada var olan gezgin kendine ait yeri seçtiğinde, bu yerdeki diğer insanlarla yardımlaşma içine girer. Kişi bir yere yerleştiği zaman ait olma duygusu gelişir ve kendini bulur, dünyadaki varlığı belirlenir. **(Schulz, 1980)**

Aidiyet kişinin mekânla arasındaki, kişisel veya sosyal kimliğinin mekân ile bağlantıları sonucu ortaya çıkan bir sahiplenme davranışıdır. Kullanıcısı ile arasında kuvvetli bir aidiyet hissi yaratan mekânlar tasarlamak gerekli olabilir. Bir topluluğa ait mekânlar tasarlanırken amaç; kolektif çabayı teşvik etmek ve bu sayede grup kimliğini kuvvetlendirmek olabilir. **(Brower, 2000)**

Aidiyet kendine mal etme ile iki şekilde ilintilidir. Birinci olarak eğer kişi mekan ve kimliği arasında bağ kuruyorsa, mekanı çok güçlü bir şekilde kendine mal eder. İkinci olarak kişi mekanı kendine mal ettiği için mekana aidiyet hissi duyuyordur ve kişi herhangi bir tehlike anında mekanı güçlü şekilde koruyacaktır. Aidiyet, büyük ölçüde mekanın sembolik değerleri, mekanın kendisi ve içindeki objelerle, kullanıcının deneyimleri, arzuları ve durumu ile ilgilidir. **(Brower, 2000)**

İnsan; ait olma ihtiyacındadır, benzerlik, samimiyet ve yakın ilişkilerin oluştuğu bir çevreye dahil olmayı dilemektedir. İnsan çevreye sadece bakmaz, onu 'ben buraya aidim' şeklinde tanımlar. **(Relph, 1976)**

Ait olmak; kişinin kendini evinde hissetmesidir, kişisellik ve var oluşunun açığa çıkmasıdır. Kişinin kendini bu şekilde kapatması, mekanı yaratmaktadır. Yaşantı ailt olma ile meydana gelmekte, mekan anlam kazanmaktadır. **(Schulz, 1993)**

Kişi sınırlarını belirlediği, kendini ait hissettiği mekanı savunur, savunduğu mekana kendini ait hisseder. Aidiyet hissi ne kadar güçlü olursa mekanın savunulması da o kadar etkili olacaktır.

Kişinin kendisini bir mekana ait hissetmesinin diğer bir yolu da mekanı kendisine göre biçimlendirmesidir. Varlık, kişisel mekanının sınırlarını kendisi belirliyorsa, gerçek mekanının sınırlarını da kendisi, istek ve değişen ihtiyaçlarına göre belirlemek ihtiyacı duymaktadır.

Aydınlı **(2000)**, mekanın aidiyetini ve kendilenmesini :"…geleneksel yerleşmelerde mekânın oluşum mantığını sosyal yaşantıda, kültürel değerlerde ve coğrafyada bulmak olasıdır. Geleneksel mimarlığın nesnesi olan bir dünya görüşüne yaslanmaktadır. Mekânın soyut varlığı, mekânın algılanması, mekânın dili, mekânın kültürel ve toplumsal boyutu, mekân oluşumunun ontik bütünlüğünü açıklamaktadır. Yaşam biçimlerinin mekâna yansıması, mekânı yaşayanların mekânı bir yere dönüştürmelerini sağlamaktadır. İnsanın içinde bir yer aldığı alanı, kendisi için kurduğu tinsel dünyayı yansıtmaktadır." şeklinde açıklamaktadır.

Hegel, şeylere sahip olmanın üç biçiminden söz eder: bir şeyi doğrudan ve fiziksel olarak almak; o şeyi biçimlendirmek; o şeyi sadece bizim olarak nitelendirmek. Bu durumlardan en önemlisi ikincisidir. Kişi bir şeye biçim verirken ona kendini kabul ettirmekte ve o şey artık kişinin kimliğinin aynası haline gelmektedir. Kişinin 'benim' olarak nitelediği şeyin niteliği, bağımsız bir dışsallık kazanır. **(Bilgin, 1991)**

Yersel kimliğin oluşması ile 'kendileme' meydana gelmektedir. 'Başka yer'e karşıt olarak 'burası' ortaya çıkar ve ondan farklılaşır. Bir yeri kendilemenin temel araçları bölümleme, kapatma ve çevreleme gibi davranışlardır. Bu davranışlar psikolojik olarak mekanı 'iç' ve 'dış', 'burası' ve 'başka yer' olarak ayırırlar. **(Örer, 2002)**

Kişi açısından kendileme; isteklerine, özlemlerine ve tasarımlarına göre hareket etmek, dinlenmek, sahip olmak, duymak, düş görmek, yaratmak olanaklarını gerektirir. Birey veya grubun; özne-nesne ilişkisi içerisinde çevresini kendilemesi, kendisi ve etrafındaki nesneler arasında yer alan psiko-sosyolojik süreçlerin bütünüdür. **(Bilgin, 1991)**

Form, malzeme ve detaylar da kendi başlarına anlam ifade ederler. Mekan içerisindeki organizasyon bir anlam içerir, sembolik ve iletişimsel anlamları vardır. Anlam genellikle işaretler, malzeme, renk, form, düzenleme ile ifade edilir. Mekan; üç boyutlu fiziksel mekanı aşar, daha geniş anlamları içinde barındırır. **(Edgü, 2003)**

Tasarlanmış olan mekan, bir takım kurallar dahilinde düzenlenmiştir ve bir çeşit ideal çevreyi sembolize eder. Hangi kurala göre düzenlenmiş olursa olsun mekanın her zaman sembolik anlamları vardır. **(Rapoport, 2000)**

Günümüz mimarlığında kişinin yaşadığı mekanı kendisine göre değiştirebiliyor olması, tercih edilen popüler sistemler ve malzemeler dahilinde olanaklı görünmemektedir. Binalarımızın strüktürel yapıları, bölücüleri, destek ve servis sistemleri genellikle ilk tasarlanıp inşa edildiği haliyle kalmaktadır.

Adrian Forty, The Electric Home (1975) kitabında bu durumu ;"20.yüzyılda, ev ortamında olan değişim bina standartlarında ya da mimarlıktaki gelişmeler sayesinde değil, insanların evlerine alıp koyabildikleri donanımların ulaşılabilirliğinin artması sonucu meydana geldi." Şeklinde belirtmektedir. **(French, 2002)**

Kendileme günümüzde sahip olunan eşyalar bağlamında ortaya çıkmaktadır. Evinin çeperlerini, hacimlerinin büyüklüklerini ve boyutlarını hatta şekillerini değiştiremeyen birey, mekana kendisinden bir şey katma ihtiyacı hissetmektedir. Bu noktada sadece sahip olunan eşyalar ve mobilyalar, kişinin sosyal görüşüne, kimliğine, ihtiyaçlarına ve isteklerine uygun bir yaşama alanı yaratmasına olanak vermektedir.

Küreselleşme, iletişim, kitle üretim, tüketim toplumu ve kapitalizmin etkileri ile ortaya çıkan uluslar arası stil sonucu ortaya çıkan ve dünyanın her yerinde aynı tipolojiler ile var olan tekil bloklar açısından bakıldığında kendilemeden söz etmek mümkün görünmemektedir. Birbirinin aynı olan apartman bloklarında mekanı kişiselleştirmek veya konut mekanına sembolik ya da iletişimsel anlamlar yüklemek olanağı pek yoktur.

Arvid Andreassen'in yarattığı bir Norveç çizgi filminde iki kişi, kırsal bir alanda, duvarları olmayan fakat bir ev içerisinde bulunan bütün eşyalara sahip bir yerde piknik yapmaktadırlar. Vurgulanan kırsalda, doğayla iç içe olmanın ne kadar harika olduğu olsa da aynı zamanda(esas olarak) vurgulanmak istenilen bir yuva yaratmak için yarı sabit elemanların ve sahip olunan objelerin ne kadar önemli olduğunun da

altını çizmektedir. Sahip olunan yarı sabit elemanlar(mobilyalar, eşyalar vb.), evin tasarımında ve yapımında katkıda bulunmamış ev sahibi için çok büyük önem taşımaktadırlar. **(Rapoport, 1995)**

Şekil 3.2: Modernizmin sembolü olan yüksek yapılarda kendileme ve tanınabilirlikten söz etmek mümkün görünmemektedir. Kendileme.

Varlık mekan ilişkisinin en etkili kurulduğu mekan evdir. Bu yüzden varlık ve kişisel mekan söz konusu olduğunda verilen örneklerin büyük bir kısmında ev imgesine rastlamaktayız. Ev hem algısal, hem duyusal hem de deneyimsel olarak, varlığın kaynağı, içine doğduğu hacim, varlığın ilk dünya köşesidir. Varlığın kaynağı olarak görülen ev aynı zamanda en önemli kişisel mekandır.

3.3 Var oluşsal ve kişisel mekan: ev

Mimari mekan, insanın kendisini dış dünyanın zorluklarından ve tehlikelerinden ayırmak, kendinden farklı olanları belirlemek için ihtiyaç duyduğu, boşluktan belirli sınırlar ile ayrılan hacimdir. Bu anlamda mimari mekan; varlığına neden olan insan ve yapılan şey'den meydana gelmektedir. Mimari mekanın var oluş nedeni insandır. Bu bağlamda mimari mekanı anlamak ve doğru şekilde anlamlandırmak için öncelikle insanı anlamak gerekmektedir.

İnsanın mekanı algılarken, mekan üzerinden var oluşunu anlamlandırmaktadır. İnsan, var oluş mekanının sınırlarını kendisi, ihtiyacına göre belirlemek, mekan içerisinde var oluşunu istediği gibi gerçekleştirmek ihtiyacındadır. Bu doğrultuda mekanın

sınırlarını belirlediği gibi mekanı kendine göre değiştirir, savunur, kendini mekana ait hisseder, ona şiirsel anlamlar yükler ve özelleştirir.

Tüm bu anlamlandırmaları ve kavramları içerisinde barındıran, insanın anne karnındaki sınırlı dünyadan gerçek dünyaya geldikten sonra karşılaştığı ilk mekan kişinin evidir.

Eğer "dil; kişinin evidir." **(Heidegger, 1971)** ise, ev kavramını incelemeye dil'den başlayabiliriz.

Türkçede ev anlamında kullanılan konut, yuva, ikametgah gibi birçok kelime vardır. Fakat bu kelimeler tam olarak birbirlerinin yerine kullanmak mümkün değildir çünkü her bir kelimeye yüklenen anlam bir diğerinden farklıdır.

Sözlükte 'konut' şöyle tanımlanmaktadır: "Bir insanın yatıp kalktığı, iş zamanında dışında kaldığı veya tüzel kişiliği olan bir kuruluşun bulunduğu ev, apartman gibi yer, mesken, ikametgâh." **(Örer, 2002)**

Ev'in daha özel, belli kesimlere ya da kişilere ait olan ve daha duygusal çağrışımlar yüklenen anlamlarına karşılık, konut, daha genel, resmi ya da toplumsal anlamlar taşıyan, en genel anlamda insanların günlük yaşamını barındıran yapılara verilen addır. **(Örer, 2002)**

Ev: "Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı, bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, içinde iş görülen veya bazen belirli bir amaçla kullanılan yer, aile, soy, nesil" **(Örer, 2002)**

Ev kelimesi farklı dillerde incelendiğinde, zengin anlamlar barındırdığı görülmektedir. Örneğin Yunancada 'ev' anlamına gelen 'oikos', birçok kelimenin kökünü oluşturmaktadır: ekonomi, ekoloji, ekosistem, ekosfer, vb. Türkçede de 'ev' kökenli birçok kelime ve terim mevcuttur: evlenmek, ev-bark, evcek, evcil, evcimen, gözevi, can evi vb. **(Soykan, 2000)**

Türkçede "ev" (home) kelimesi "evren" (universe) kelimesine genişletilmiştir. Bu demektir ki eğer evren ev'den oluşmuşsa, evren için canlı cansız bütün varlıkların evi diyebiliriz. Türkçede evren kelimesi ev kelimesinden gelmektedir çünkü atalarımız atlarını bu göğün altında ve bu toprakların üzerinde, Orta Asya'dan Anadolu'ya, oradan Orta Avrupa'ya kadar sürmüşlerdir. Yani göğün altındaki dünya onların evidir. **(Soykan, 2000)**

Ev; yerleşilen mekan ve kimliğin birleşmesinden meydana gelmektedir. Bu bağlamda her konutun ev olmadığını söyleyebiliriz.

Ev kelimesinin farklı kullanımlarının gerçekte farklı anlamlara geldiği görülmektedir.

Konut bir yapıdır. Ev ise; ailenin duygularını paylaştığı bir yerdir.

Gurney **(2000)**:"Konutumuz, bizim içinde yaşadığımız fiziksel yapımızdır. Evimiz ise; sevgi, güven ve güvenliğin konutla beraber bir bütün halinde var olduğu, hem fiziksel konforun hem de duygusal yetilerin mükemmel bir şekilde buluştuğu bir oluşumdur."şeklinde belirtmektedir.

Konut, şehri oluşturan temel yapı taşıdır. Şehri oluşturan öğe olarak konut öne çıkarken, kullanıcı ile ilişkisi bakımından ev kavramı önem ve anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda konut; çevrenin bir parçası, ev ise insan ve çevre arasındaki ilişkinin ara yüzü olarak tanımlanabilir. Konut; barınak, inşa edilmiş bina olarak tanımlanabilirken, ev; kişi, yer, zaman ve kimlik bağlamlarında önem ve anlam kazanmaktadır. **(Örer, 2002)**

'Konut', fiziksel yanı ağırlık basan statik bir barınak iken 'ev', duygusal yanı ön plana çıkan, birey merkezli, dinamik bir mekândır.

Ev kelimesinin başka bir karşılığı 'yuva' olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yuva: "Genellikle ailenin oturduğu ev." **(Örer, 2002)**

Yuva: kişinin sahip olabildiği, güvenlik duygusu yaratan, sahip olmanın gururu ve onu değiştirme özgürlüğü tanıyan belirli bir çeşit ev olarak gözükmektedir. **(Rapoport, 1995)**

Yuva kelimesi, kişilerin sevdiği bir takım pozitif değerleri vurgulamak için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda yuva: bir evin, ikametgahın, komşu çevrenin, bütün bir şehrin veya ülkenin, bir takım değerlere sahip olacak şekilde ve insanların kendilerini yuvalarında hissedecekleri şekilde pozitif değerlendirilmesidir. Kelime ussal olarak aktif bir çekirdek, güvenlik, kontrol, rahatlık, sahiplik, arkadaşlık, aile, konfor, nezaket duyguları ile kahkaha ve bunlar gibi kişiselleştirme, sahip olunan objeler bağlamında anlam kazanmaktadır. **(Rapoport, 1995)**

Avustralya'da insanlar genellikle ev (house) alıp satmak yerine yuva (home), ev sahibi olmak yerine yuva sahibi olmak (homeowner) deyişlerini kullanmakta ve bir

kompliman yapmak istediklerinde "ne kadar da şirin bir yuva" demektedirler. Aynı şekilde ABD'de de, gazetelerde "yuvanızı finanse edin" veya insanlar bir klima almak istediklerinde "yuvanız için tasarlandı" şeklindeki ilanlarla karşılaşmaktadırlar. "Yuva kalbinin olduğu yerdedir." şeklideki atasözü konunun dokunaklı özünü en iyi şekilde tanımlamaktadır. Smirnoff Vodka markası, reklâmlarında pekte dostça olmayan bar, yamaç görüntüleri ya da kayakçıları göstermekte ve "Yuva; onu bulduğunuz yerdedir." demektedir. **(Rapoport, 1995)**

Yuva; kendimizi rahat hissettiğimiz, dostluk ve aile ile özdeşleştirilen, kahkaha ve memnuniyeti bulduğumuz yer olarak tanımlanmaktadır. **(Rapoport, 1995)**

Formüle etmek gerekirse "yuva = ev + x" diyebiliriz. Rapaport'a göre; "yuva = ev + x" denkleminde eve eklenen veya eklenmesi gereken herhangi bir x bulunmamaktadır. Bu denklemdeki x aslında insanlar ve kaynağı belki de ev olan önemli düzenler sistemlerinin arasındaki ilişkileri işaret etmektedir. Ya da x manzarada saklı bir yer, bir komşu çevre, bir şehir veya bir ülke, bir iş düzeni olabilir ya da bir çevre dahi olmayabilir. **(Rapoport, 1995)**

Ev kavramını var oluş felsefesi üzerinden incelediğimizde, daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz insan var oluşu ve insan var oluşunun kaynağı olarak görülen mekanın ev mekanı ile üst üste düştüğü görülmektedir. Bu bağlamda var oluşun nedeni barınma/ikamet etme/oturma diyebiliriz.

Heidegger'e göre var oluşun nedeni evin dışında gizlidir. Eğer kişi var oluşunu anlamak istiyorsa evinden dışarı çıkmalıdır. Fakat dış dünya korkuyla, var oluşun yarattığı korku ile doludur. Bu durumda ev, kişinin kendisini dış dünyadan ayırdığı mekândır. **(Heidegger, 1971)**

Heidegger'e göre insan, her şeyin içtenlikle korunduğu ve kutsandığı, kendini özgürce ifade edebildiği otantik bir dünyada yaşamayı diler. Bu bağlamda kişinin evi, diğer objelerin evinden öte, insanın temel var oluş biçimidir. Ev, zamansal ve mekânsal olarak insanın kültürel ve psikolojik varlığının dışsallık kazanma durumudur. **(Öymen Gür, 2000)**

İnsan ruhunu anlamak için öncelikle ev imgesini anlamamız gerekir. Ev ruhumuzun temeli, var oluşumuzun topografyası, ruhumuzu analiz etmenin yoludur. **(Bachelard, 1969)**

Ruhumuz bir oturma yeridir. Evlere ve odalarına bakarak kendi içimizde oturmamız gerektiğini öğreniriz. Ev ilk dünya köşemiz, evrenimizdir. İçinde oturma/yaşama olgusunu taşıyan her gerçek yer evin özünü barındırır. İnsanoğlu etrafında görünmez sınırlar yaratır, gölgeden duvarlar örer. Yanı sıra bazen en kuvvetli sur duvarlarının arkasında bile kendini güvende hissedemez. **(Bachelard, 1969)**

Bu bize ikamet eden insanın ikamet ettiği yerin sınırlarını kendinin belirlediğini anlatır. Bachelard'ın **(1969)** yapmak istediği; insan imgelemiyle mekânı ilişkilendirmektir. O'na göre mekân düş kurma yeridir. Aynı zamanda mekân zamanı yakalamak ve depolamak içindir. Bu noktada Bachelard insanın ölümsüzlük düşünü ve geçmişte kalan şeyleri yakalamak arzusunu mekân ve ev üzerinden kurgulamaktadır.

Çocuklar, evlerini çizmelerini istediğimiz ilk andan itibaren evi hayal ederek çizerler. Çocuktan evini çizmesini istemek aslında ondan mutluluğunu ve evinin içinde sakladığı sevinçlerini çizmeyi istemekle eş değerdir. Eğer çocuk mutluysa, her tarafı kapalı, sağlam temelleri olan güzel bir ev çizecektir. Bu evin içi o kadar sıcaktır ki bacasından tüten dumanları görebiliriz. Evin içi mutlu ise, bacadan tüten dumanlar bulutların üzerinde dans etmektedirler. Fakat çocuk mutsuz ise, ev çocuğun bütün karamsarlığını yansıtacaktır.

Evimiz kimliğimiz ile iç içe geçmiş, varlığımız ve bedenimizin bir parçası olmuştur. **(Holl ve diğ., 1994)**

Evi anlamak konunun temelini anlamak ile eş değerdir. Çünkü ev; güvenlik, kontrol ve güvende hissetme olgularını içinde barındırır. **(Rapoport, 1995)**

Gerçek dünyada ev, kavramsal anlamlarının dışında kişiye farklı çağrışımlara neden olmaktadır. Yanı sıra kişinin yaşadığı konutu evi olarak niteleyebilmesi için genel geçer bir takım çağrışımlar olduğunu söyleyebiliriz.

Despres, Hayward (1976) ve Tognoli'nin (1987) evin boyutları üzerindeki çalışmalarında ev 10 ayrı kategoriden oluşmaktadır:

1. Güvenlik ve kontrol

2. Kişinin fikirleri ve değerlerinin bir yansıması

3. Kişinin ikametgahı üzerindeki değişiklikleri

4. Sabitlik ve süreklilik

5. Aile ve arkadaşlarla ilişkiler

6. Aktivite merkezi

7. Dış dünyaya karşı bir sığınak

8. Kişisel durumun bir göstergesi

9. Belirli bir yerde var olan bir strüktür

10. Sahip olunan bir yer

(Rapoport, 1995)

Var oluşunu evinde gerçekleştiren insan, evini kontrol edebilmek, evini istediği şekilde değiştirebilmek ve kendini evinde dış dünyanın tehlikelerine karşı güvende hissedebilmek ihtiyacındadır. Kişinin evi, zihninde beraberinde getirdiği tüm sosyal, kültüre ve kişiye özel karakteristik algı şemalarının bir yansımasıdır.

Doğduğu andan itibaren varlık, nereye giderse gitsin her zaman geriye döndüğü, dünyaya ilişkin ilk mekansal referans noktalarını belirlediği, bu anlamda kendi evreninin merkezi olan evinin sabit ve sürekli olması ihtiyacındadır.

Ev aynı zamanda kişinin tüm sosyal yaşantısının ve diğer insanlar ile olan ilişkisinin temelindedir.

Vitrivius'un mekan tanımını **(1993)** hatırlamak gerekirse; eski insanlar yabani hayvanlar gibi ormanlarda, mağaralarda, kovuklarda doğar ve avlandıkları ile beslenirlerdi, rüzgarlar ve fırtınalar birbirine sürtünen dalları tutuştururdu. O'na göre insanlar, ateşin önünde daha rahat olduklarını fark ettiler, toplandılar ve konuşmaya başladılar, bu sayede diğer hayvanlardan üstün olduklarını fark ettiler ve kendilerine barınak yapmaya giriştiler.

Bu bağlamda bakıldığında ev, insan var oluşunun ilk anlarından beri varlığın kişisel evreninin merkezindedir.

Ev aynı zamanda sahip olunan şeyler bağlamında, kişinin kendisini ait hissettiği ve kendisine ait hissettiği mekandır. Kişi bu mekan içerisinden var oluşunu istediği şekilde gerçekleştirmektedir.

Evin anlamı kişiden kişiye farklılık gösterdiği gibi kültürlere göre de farklılık göstermektedir.

Evlerin farklı kültürlerde farklı anlamları vardır ve ev olgusunu anlamak için kültürler arası bir bakış açısı gereklidir. Avustralya ve İsviçre'de Apartman daireleri; içinde oturanlar tarafından yuva olarak tanımlanmamaktadırlar. **(Rapoport, 1995)**

Bu noktada sorulması gereken soru; klasik plan ve organizasyon şemasına sahip bir evin, altı milyardan fazla ve her biri kendi barınağının sınırlarını kendine göre belirlemek ihtiyacında olan, her biri farklı algılara ve sosyo-kültürel algı şemalarına sahip, mekana dair anlamlandırmaları birbirinden farklı, her biri birbirinden farklı ihtiyaç ve isteklere sahip her bir bireye cevap vermesi mümkün olmadığı halde, bugün hala mevcut plan ve sistemleri neden kullanmakta olduğumuzdur.

Ev ve ten arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Ev deneyimi aslında bir sıcaklığın deneyimidir. Şömine etrafındaki sıcak mekân aslında en yüce yakınlık ve konfor mekânıdır. Eve dönme duygusu hiçbir zaman karlı bir gecede evin pencerelerinden yansıyan ışığın verdiği hazdan, içerinin sıcaklığını hatırlamaktan daha kuvvetli olamaz. Ev ve ten tek bir hisse dönüşür. **(Holl ve diğ., 1994)**

Davranışsal, bilişsel, kültürel, dilsel, sosyal ve psikolojik durumların en yakın olduğu yer evdir. Ev; kalıcılık, benzerlik ve yakınlıktan, geçicilik, yabancılık ve uzaklığın ayırt edilmesidir. Bu kavramlar aile yapısı, sosyal ilişkiler ve kültürün belirleyicisi olurlar. Evde olmak; başını sokacak bir yere sahip olmaktan ya da basit bir iskandan çok öte, benzerlik ve kalıcılığın içinde olmak, huzur ve mutluluğu hissetmektir. **(Özcan, 2003)**

Ev; içinde oturduğumuz doğal ortamdır, yerleşmektir, bulunmak ve ikamet etmek üzerinde kurulur, ait olmak, kimlik kazanmak, hatıralara sahip olmak ve düzen kurmaktır. İçinde oturulan yer; içini doldurduğumuz yerdir, dikkati, özeni, yakınlığı ve orayı sevmeyi gerektirir. **(Özcan, 2003)**

Ev; ait olmanın yeridir, dünyaya kabul ediliştir. İçinde yaşayanlar; eve, ev ve içindekiler; içinde yaşayanlara aittir. Bu kesişimde ev mekanı yaşam bulur. Aidiyet; başka yerde olmaya karşı burada ve buraya ait olarak kendini gösterir ve buranın sınırlarını oluşturur. Eve ait olmak, başka bir yere ait olmamaktır, bu yüzden dışarıdakiler, ötekiler ve yabancılar eve ait değildirler. **(Özcan, 2003)**

Yapısal çevre ve konut inşasına etki eden en önemli faktörlerden biri kültürdür. Örneğin Amerikan tek aile evlerinde, toplumun geneline etki eden bireysellik/toplumculuk ve kamusal/özel ilişkilerini rahatlıkla görebiliriz. Evler

genellikle kamusal olan kaldırım ile aralarında geniş bir bahçe alanı bırakacak şekilde parsellerin arka tarafına yakın şekilde inşa edilmektedirler. Bu şekilde ev, kamusal alandan olabildiğince geri çekilmiş, görsel mahremiyet elde edilmiş ve izinsiz geçişler engellenmiş olmaktadır. **(Dovey, 1985)**

3.4 Bölüm sonucu

Mimari mekanın tanımı ve algısı, mekanın içinde bulunan özü ve bu özün insan ile olan doğrudan ilişkisini ortaya çıkartmakta bize yol göstermektedir. Mimari mekanın tanımından gelen insan faktörü, insan için, insan tarafından tasarlanıyor olması mimari mekanın sadece bir yönüne odaklanmamızı olanaksız kılmaktadır. Mimari mekan hem fiziksel yapısı hem de kavramsal arka planı ile parçalanamaz bir bütündür.

İnsanın kendi başına bir mekan olduğunu kabul ediyorsak, mimari mekanın oluşuna sebep olan ve onu meşru kılan da insanın var oluşudur. Bu bağlamda mimari mekanın tasarımında ön planda olması gereken insanın var oluşu ve var oluşundan ileri gelen ihtiyaç ve talepleridir.

Beş bin yıl önce, temel bir barınma içgüdüsü ile ortaya çıkan mimari mekan yaratma ihtiyacının bugün geldiği noktada, mekanın varlığına neden olan insan öğesi göz ardı edilmektedir.

Bu noktada araştırmanın odak noktası ev kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ev, insanın bulunduğu diğer tüm mekanlardan daha fazla anlam içermekte ve ifade etmektedir. İnsan var oluşu birçok kaynakta ev kavramı üzerinden değerlendirilmekte, kişinin evi, var oluş nedeni olarak görülmektedir.

Bu yerin üstünde ve bu göğün altında yaşayan bizler, yerle olan bağlarımızı modern çağın getirileri ile hızla koparmaktayız.

Sorulması gereken soru; insanın zihninde ve hayallerinde yarattığı, ihtiyaçlarına cevap verebilen, kişisel mekanı olan ve içerisinde kendini var edebildiği ve varlığını anlamlandırabildiği şiirsel yapıya, beş bin yıl önce yaratmaya başladığı, anılarındaki eve, günün dinamikleri ve getirileri içerisinde ulaşmanın mümkün olup olmadığıdır.

Bu doğrultuda incelenmesi gereken çağın dinamikleri, bu dinamikleri manipüle eden kaynakların neler olduğu, bu doğrultuda alınan mesafenin ve geçen zamanın mekanın kavramsal ve zihinsel kalitesine kazandırdığı artı değerin ne olduğudur.

Bu olguların incelenmesi ile asıl varılmak istenilen nokta; mevcut durum içinde mimarlığın ve mimari mekanın, ideal, var oluşsal mutluluk mekanını yaratmak için sahip olduğu hareket alanının belirlenmesidir. Bu doğrultuda ortaya çıkartılması gereken; mevcut mimari anlayış ve tasarlama yöntemlerinin kullanıcı tatminini ne derecede sağladığı ve kullanıcının zihnindeki mekana ne derecede yaklaşabildiğidir.

Eğer varlığın var oluş sınırlarını kendisinin belirlediğini kabul ediyorsak ve ev kişinin varlık nedeni ise, sınırlarını bir tasarım profesyoneli veya herhangi bir kişinin belirlediği ev bizim için ne derecede tatmin edicidir?

Dünya nüfusuna oranlayarak, modern dünyada kişinin yer ile ilişkisi kopmuş ise; bir evin tasarımının hangi kullanıcıya göre yapılmakta olduğu, artık daha fazla insan göçebe hayatı yaşamak zorunda kalıyorsa; yapılmış olan ve halen yapılmakta olan konutların hangi kullanıcı için yapılmakta olduğu soruları akla gelmektedir.

Algı, var oluşsal mekan, kişisel mekan, sınırlar, anlam ve kültür her bir bireye göre değişiyorsa, genel-geçer, herkese uygun ve herkesi tatmin edebilecek bir konut planlama ve tasarlama stratejisi var olabilir mi?

Genel-geçer kullanıcı düşünülerek tasarlanmış ve dünya nüfusu kadar farklı bireyi birkaç tipoloji içerisinde yaşamaya zorlayan günümüz konut planlama stratejisi toplu konutlar ile tek bir özel kullanıcı, onun gereksinimleri ve zihnindeki imgeler üzerinden tasarlanan, ona hareket ve müdahale alanı sunan, kendi isteklerini ve beğenilerini yaşadığı mekana yansıtmasına imkan veren, kişiye özel konut tasarımı arasındaki gerilimdir.

Şekil 3.3: Çağın dinamikleri içerisinde öngörülen birkaç farklı ihtiyaca bağlı olarak oluşturulan, piyasa ve spekülatörler tarafından manipüle edilen konut tasarlama stratejileri insanları birkaç farklı tip içerisinde tasnif etmek amacında olabilir mi? Barkod.

BÖLÜM.4 KULLANICISINA ÖZEL TASARLANAN KİŞİSEL MEKAN: EV

4.1 Tek tip kullanıcı için tasarım/kişiye özel tasarım arasındaki gerilim: konut tipolojileri

Bugün mimarlık, geçmişi birkaç yüzyıl olan tasarlama ve planlama stratejilerini referans alarak mekansal örüntüler yaratmakta, mimarlıkta 'yeni' kavramı, kullanılan malzemelerin ve yapım sistemlerinin çağdaşlığı ile ölçülmektedir.

Örnek aldığımız ve üzerine mekansal olarak artı bir değer ekleyemediğimiz konut tipolojileri, 21. yüzyılın beraberinde getirdiği hızlı ve her an değişimi gerektiren hayat tarzı, insanın her geçen gün daha fazla göçebe hayatı yaşamak zorunda kalması ve bu anlamda değişen mekansal ihtiyaçları gibi insan hayatında meydana getirdiği gereksinimleri karşılayamayacak kadar değişime kapalı ve tek düze sistemlerden oluşmaktadır. İhtiyaç duyulan konut mekanı; içerisinde yaşayan kişilerin sayısına ve hayat standartlarına göre adapte edilebilen, kişilerin ekonomik, demografik ve sosyal şartlarına bağlı olarak kendi üzerinden değişip gelişebilen mekanlara sahip olmalıdır.

Kullandığımız mekanların bu gereksinimlere cevap verememesinin nedenlerini araştırırken öncelikle yaşadığımız konutların bina tiplerine ve mekansal örüntülerine yön veren bina tipolojilerini incelemek gerekmektedir.

Tipolojiler; dünyanın alışılmışın dışında mimari olarak tanımlanmasıdır. Dünyanın yarattığı zorlukların, farklılıkların, geçiciliklerin ve ihtimallerin altını çizer, mutlaka soyutlarlar. Düşey, duygulara dayanan, haberdar varlıklarla dolu mekânlar, boş ve yatay örüntülere indirgenmiştir. Mimarlar için konfor, bu örüntülerin kontrol edilebilmesi ve düzenlenmesi, dış dünyanın kontrol altında tutulmasıdır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Mimarlık kuramcıları tipolojilere titiz analitik süreçler uygulamaya çalışmış fakat titizlikleri arttıkça gerçeğin soyutlanması da artmıştır. Bu noktada konut tipolojileri konut durumlarını tam olarak açıklayamamakta fakat mimarların rahatça kayboldukları ve dünyanın değişimlerine dokunamadıkları bozulmuş bir inanç

sistemini temsil etmektedirler. Konut mimarisinde karşılaştığımız ilk sınır; konut tiplerinin temellendirildiği, fark edilir şekilde sınırlanmış modeller ve varsayımlardır. Bugün bizler, odalarının ve aktivitelerinin, bölücüleri sabit, tutucu mekânsal örüntülerin inşasıyla oluşan aile evinden kurtulmakta oldukça zorlanıyoruz. Bu yarı kopartılmış bahçe-şehir evinin ilham verici paradigması değişime karşı şaşırtıcı şekilde dayanan bir modeldir. Öyle ki mekansal ihtiyaçlar farklılaştığında ve daha küçük konutlara ihtiyaç duyduğumuzda genellikle 3 yatak odalı ve merdivenli bir evin 2 yatak odası çıkartılmış gibi davranılan tek yatak odalı modeller ile karşılaşıyoruz. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Aslında, kaldırımlarda ve başka konut tipolojilerinin soyağaçlarının bahçelerinde ilham almak için yürüsek, 21. yüzyıla uygun çok daha iyi modeller üretebilecekken, standart ev modelinin soyağacının dal ve kök sisteminde sıkışmış durumdayız. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Konut tasarımı birkaç tipolojinin içinde sıkışmış görünmektedir. Son birkaç yüzyıla gelene kadar insanlar, o anki ihtiyaçlarına cevap verebilecek konutları, doğanın ve ellerindeki teknolojinin imkanlarını son derece verimli kullanarak inşa etmiş fakat tarih içerisinde belirli bir noktada insan için her zamana ve ihtiyaca uyan bir tasarım elde etmiş gibi yapılarını durmaksızın inşa etmeye devam etmektedir.

Günümüzde konut tipolojilerine şekil veren, çok sayıda karmaşık ve birbirleriyle ilişki içerisinde bulunan faktör vardır. Bunlar tasarım, kullanıcı ihtiyaçları, kültürel ve çevresel etmenler, yoğunluk, nüfusa bağlı etmenler, piyasa verileri, kamusal/özel ilişkisi, teknoloji, malzeme, sürdürülebilirlik, işletme vb. şeklinde sıralanabilirler. Birbirini etkileyen, zamana ve çağın dinamiklerine göre sürekli değişim içerisinde bulunan bu faktörler göz önüne alındığında konut tipolojilerinin ve sahip oldukları mekansal örüntülerin değişmeden aynı kalıyor olması, kullanıcının ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olacak ve bu durum kişiyi evini değiştirmeye itecektir.

Artan nüfus ve değişen ihtiyaçlar, konut yapısını temel aile evine dayandırmanın artık makul bir tavır olmadığını göstermektedir. Yeni yaşam örüntülerimizi yeniden araştırmak ve geleneksel mekân örüntülerindeki kayıtları tekrar sorgulamak gerekmektedir. Her konutta değişmez olan bir takım aktiviteler vardır – uyumak, yemek, banyo yapmak, oturmak – fakat yalnız yaşayan birisi için bu fonksiyonların,

geleneksel aile evinde nasıl konuşlandırılmış olduğu tartışmaya açıktır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Günümüzde konutların belirli tek bir kullanıcısı ya da kullanıcı grubu olduğundan söz etmek mümkün değildir. Üç kişilik bir aile için tasarlanan konut, yalnız yaşayan bir başka kişi için ihtiyacından daha büyük bir mekan sağlayacak, mekan efektif olarak kullanılamaz hale gelecektir.

Konut içerisinde yaşayacak tüm yeni gruplar veya bireyler için – yalnız yaşayan bayanlar, erkekler, geniş aileler, yaşlı insanlar, evden ayrılarak yalnız yaşayan gençler, öğrenciler vs. – tasarımcılar ve temin edicilerin özel yaratıcı çözümler üretmesi gerekmektedir. Nüfusa bağlı eğilimler sabit değildir, zaman içerisinde değişim gösterebilirler. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Bu noktada konut tipolojilerinin birbiriyle çatışan iki kutbu ortaya çıkmaktadır. Bir tarafta kabul ettiğimiz ve halen çok yüksek oranda uygulamakta olduğumuz, piyasayı baskısı altına almış durumdaki üç oda bir salon tipik aile evi ve bunun yüksek yoğunlukta beraber gruplanması ile oluşan sosyal konutlar; diğer tarafta ise çağın dinamiklerine ve insanların değişen ihtiyaçlarına göre şekillenmesi arzu edilen, aynı zamanda insanın var oluşundan ileri gelen ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olan 'kişiye özel tasarlanan konut' düşüncesi yer almaktadır.

Sosyal konut yapılanması belirli ve genel arasında bir gerilim meydana getirmektedir. Bu; evlerin, hususi bir yaşam stili ve tutkuları olan bireysel bir tek kullanıcısı olmadığı için genellenmiş bir yaklaşım biçimi gerekmektedir. Fakat aynı zamanda bir hususiyet gerekmektedir çünkü kullanıcılar mekânı kendi ihtiyaçlarına göre, kendi değer yargıları doğrultusunda şekillendirebilmelidirler. Genel ve hususilik arasındaki gerilime, gerilimin sadece bir tarafına odaklandığı için çoğu mimarlıkta yaklaşılamamaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Kamusal konut yapılaşması, mimarın birçok takıntısını – mükemmellik, ikonik olma, kuvvetli olma– sorgular ve farklı bir yaklaşımı; kendini öne çıkaran, kendine referans veren bir ön plan mimarlığı yerine ufak şeylerin çok iyi yapıldığı bir arka plan mimarlığını talep eder. Arka plan tipolojisi mimar tarafından bakıldığında 'ben'sizdir ve "sadece ben" şeklinde ortaya çıkan ön plan mimarlığından daha fazla çaba gerektirir. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Buradan hareket ederek denilebilir ki; konut mimarlığı, tipolojilerin içe dönük güdümlemesi ile şekillendirilmemelidir. Tipolojiler ürün olarak değil, sosyal ve ekonomik girdilerin şekillendirdiği formlar olarak ele alınmalıdır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Konut tipolojilerinin bu gerilimli noktasına etki eden ve bu gerilimin sonucunu önemli ölçüde belirleyen başka etmenler de vardır.

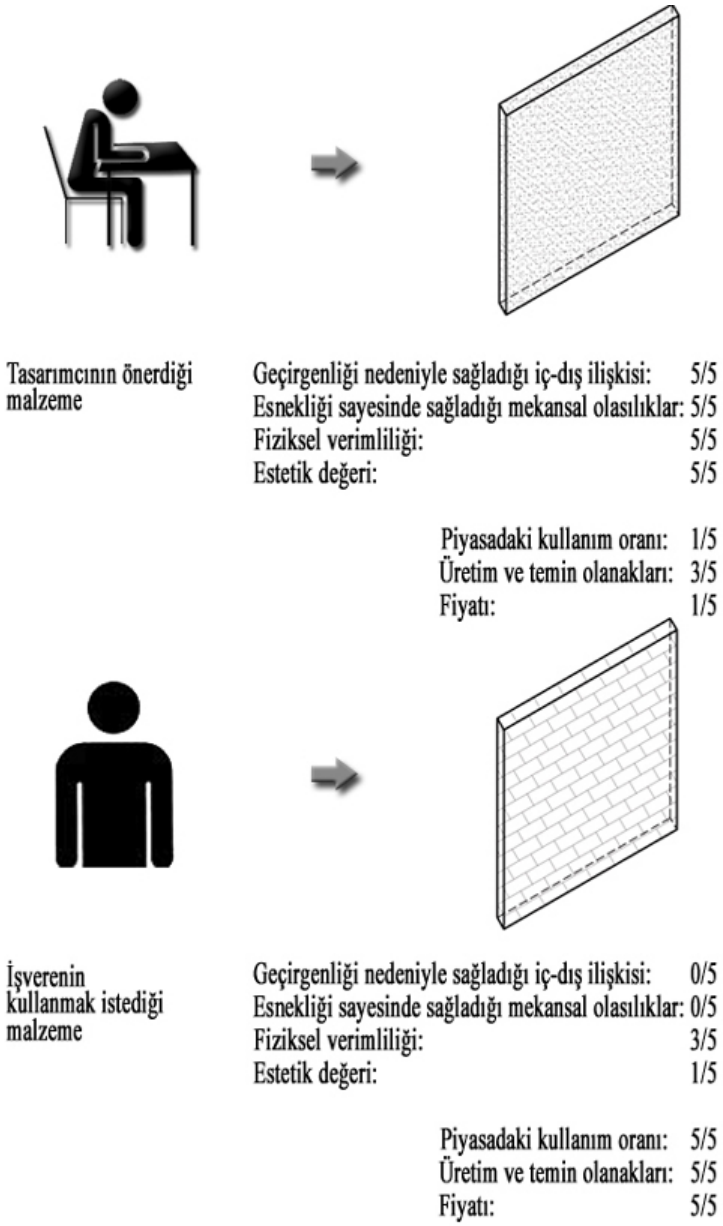
Çağımızda konut yapımındaki gelişmelere etki eden en büyük faktör; malzeme ve temin olanaklarıdır. Daha önceden denenmiş, test edilmiş ve ekonomik açıdan uygun malzemeler inşaatlarda tercih edilmekte, zamana ve değişime direnç göstermektedirler. İnşaat sektörü, kendilerine kazanç sağlayacak ve daha etkin şekilde kullanıma imkân verecek olsa da yeni malzemelere karşı oldukça tutucu davranmaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Bu noktada mimarlığın ve tasarımın gücü, mevcut sistemler içerisinde bir çıkış noktası bulmaya, gerçekliğe açılım sağlamaktan çok uzakta görünen amaçlara hizmet etmek zorunda kalmaktadır. Teknolojide yapılan atılımlar ve buluşlar yeni bir takım malzemeler üzerinden farklı açılımlara ve olasılıklara imkan verebilecek düzeyde olsalar dahi inşaat sektörünün kar amaçlı tutumu, seri üretimi yapılan ve temin imkanları sınırsız olan fakat yeni ufuklar açmaktan uzak malzemelerin kullanımını ortadan kaldıramamaktadırlar. (Şekil 4.1)

Toprağın azalmasına ve artan konut talebine bağlı olarak, mekansal değerinde herhangi bir değişiklik veya artı bir değer olmadan konut fiyatlarının önlenemez şekilde arttığını görmekteyiz.

Konut fiyatlarındaki artışın, konutun mekansal değerinin artmasıyla doğru orantılı olmasını talep etmeliyiz. Konutun mekansal değerinde yapılacak bir artış uzun vadede direkt olarak giderlere ve kazanca etki edecektir. **(Guallart, 2006)**

Konut; belirli tipolojilerin ve piyasa dinamiklerinin etkisi altında manipüle edilen ve içinde barındırdığı özden tamamen kopartılmış bir ticari meta halini almaktadır. Konut artık sağladığı birkaç genel-geçer değer üzerinden pazarlanıp satılmakta, içerisinde oturanlar tarafından dahi mekansal kalitesi sorgulanmamaktadır. Varlığın en temel sığınağı, düşlerini, korkularını ve mutluluklarını barındıran şiirsel mekan, bir turistin kısa süreli olarak konakladığı otel odasından farksız hale gelmektedir.

Şekil 4.1: Piyasa şartları ve inşaat sektörünün kar amaçlı tutumu, yeni malzemelerin kullanımına imkan tanımamaktadır. Piyasa şartları.

Mozas'a göre **(2006)** global göçebenin ikametgâhı, hâlihazırda havaalanları kenarlarında düşünülmektedir. Buna örnek olarak; Amsterdam Toolenburg-Zuid'de, Schipol havaalanı yanındaki, Steven Holl'un 21.yüzyıl için tasarladığı konut bölgesi gösterilebilir. Bu, dünya vatandaşları için tasarlanmış bir şehirdir, dünya ölçeğinde banliyö yolcuları için, bu zamanda bilmediğimiz, aile birimlerinin gelişiminden oluşmuş, karışmış beraber yaşama birimleridir.

New York'lu bir mimar, Brezilya'lı bir sanatçı, Los Angeles'li bir müzisyen, San Francisco'dan bir aktör ve Hong Kong'dan bir bilgisayar programcısının, bir gökyüzü parçasına sahip olduğu bu yeni uluslar arası hibrid bölge, yer, zaman, bilgi, birleşik ve melez bir yaşam, iş, eğlence, araba gerektirmeyen bir küresel yaşam, ekoloji ve mecaz... Mozas'a göre **(2006)** bunlar yeni ideallerdir. (Şekil 4.2)

Mozas'a göre **(2006)** geleceğin evi, üzerlerinde müşterisini etkilemek için 10 adet kalite kontrol damgası taşıyacaktır;

1. Tarafsız ev: konteynır ev inşaatı, karakter ve kişiliği olan, kendisini çevresine zorla kabul ettirme amacı taşımayan ev;

2. Esnek ev: sonradan gelen her türlü kullanıma, ev olarak kullanımından farklı olsa da adapte edilebilir ve modifiye edilebilir ev;

3. Değişken ev: farklı ölçeklerde ve büyüklüklerde birçok yaşamayı barındırabilen, tek kişilikten küçük bir topluluğa değişen kullanıcı görüntüsüne sahip ev;

4. Yeşil ev: sadece yeteri kadar toprağı işgal eden, geri dönüşüm ve temiz enerji sistemleriyle donatılmış çevreyle ilgili ev;

5. Ev-Ofis: m^2 yerine m^3 üzerinden satılan, yüksek tavanlı ve modüler mekânlara sahip, bilgi ağlarına hızlı bağlantı sağlayacak, ofise olanak sağlayan ev;

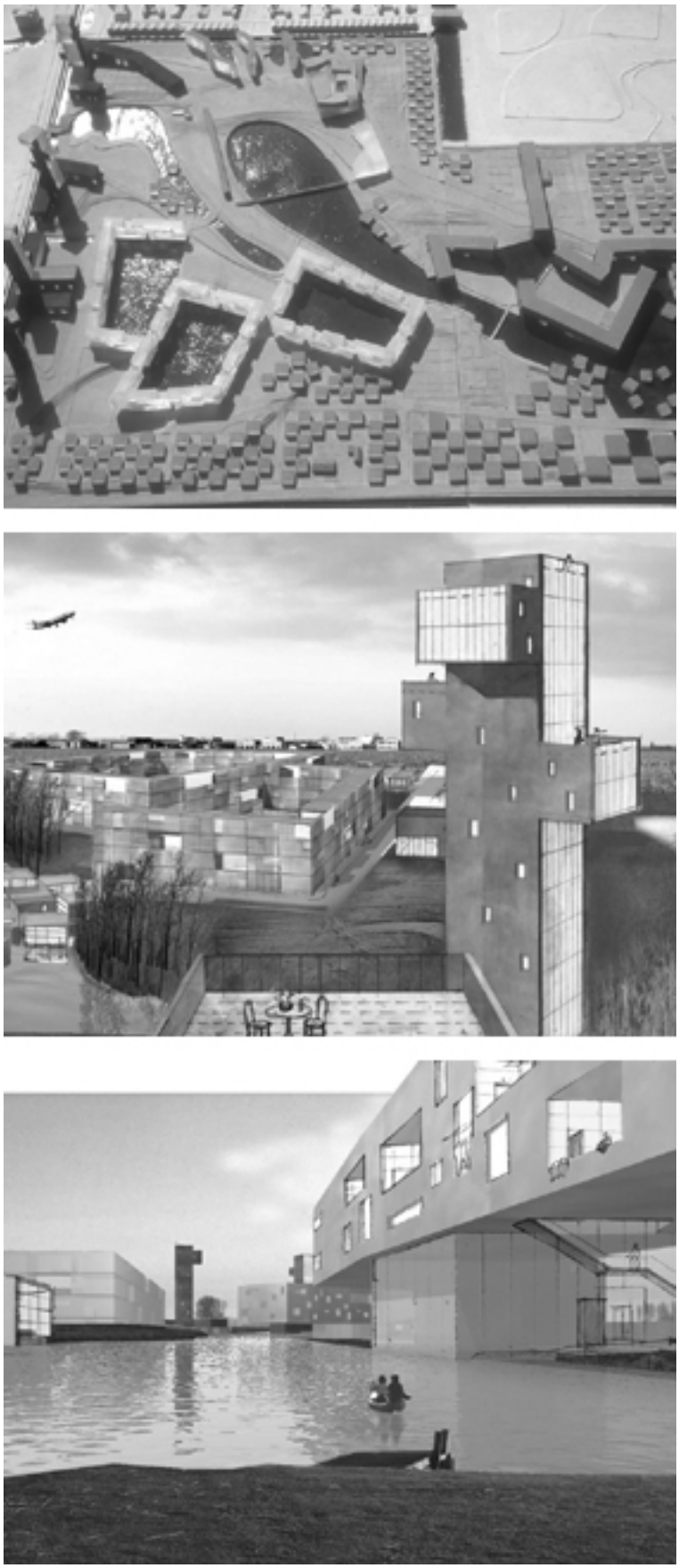
6. Otel ev: diğer kullanımlara imkân sağlayacak, bar ve restoran gibi reklâm ve eğlenceye imkân veren, küçük bir spor salonu ve 24 saat çamaşır yıkama hizmeti veren ev;

7. Araba gerektirmeyen ev: yoğun bir çevrede, ev ve iş yeri arasında toplu taşımaya hızlı bir erişim sağlayan, konut bölgelerinde araba kullanımını engelleyen, toplu taşıma anlamında bisikletler veya elektrikli araçların kullanıldığı ev;

8. Meydan ev: kullanıcıların buluşmasını sağlayan terasları, bahçeleri ve sosyal mekânları olan ev;

9. Yardım bulunan ev: yaşlı insanlar için tasarlanan, ulaşılabilirliği, adapte olabilirliği, içerisinde doktor, hemşire ve evde bakım gibi hizmetleri barındıran ev;

10. Korunan ev: yalnız yaşan insanlar için koruma sağlayan, hâlihazır çevrede fiziksel ve psikolojik korunma hissi veren ev.

Şekil 4.2: Seteven Holl'ün Amsterdam havaalanı yakınındaki konut yerleşmesi önerisi. Toolenburg-Zuid

Tanımlanan konut tipolojilerindeki sorunlu nokta, kişinin, evinin sağlamasını beklediği ihtiyaçlar, sıralananlardan biri ya da birkaçı olabileceği gibi zaman içerisinde bu beklentilerin değişebilecek olması durumudur. On farklı tipolojiye sığdırılan insan ihtiyaçları, gelişen zaman ve sosyo-kültürel durum içerisinde, dünya nüfusu kadar insan açısından bakıldığında sıralanan tipolojilerin sağlayabildiğinden daha fazla imkan sağlamak durumundadır.

Evinin mekanıyla kuvvetli bir duygusal ve anlamsal ilişki kuran birey, aile fertlerinin sayısındaki artış ya da günlük yaşamındaki ekonomik bir takım değişimler sonucunda, bağlandığı ve emek verdiği evden ayrılmak zorunda kalabilmektedir. Birçok yönden tatmin edici ve istediği özellikleri sağlayan evi, kişinin belirli bir takım ihtiyaçlarına zaman içerisinde cevap veremez hale geldiği takdirde, mevcut sistemler içerisinde olası tek çözüm sahip olunan evi değiştirmek olarak ortaya çıkmaktadır.

Bugün kullandığımız mevcut yapım sistemleri, yapı malzemeleri ve mekân tasarlama stratejileri doğrultusunda genele göre tasarım ve kişiye özel tasarım arasındaki gerilimi araştırmak için, gerilimin bir ucu olan toplu konutları incelemek gerekmektedir.

4.2 Tek tip kullanıcı için tasarlanan ev: toplu konutlar

Günümüzde dramatik şekilde artan dünya nüfusu ve özellikle şehirlerde, bina inşa etmeye elverişli alanların azalması, insanları toprağın en uygun yoğunlukta kullanımına yönlendirmektedir. Bu amaçla mevcut arazi üzerinde en uygun yoğunlukta yaşamayı elverişli kılacak toplu konutlar/siteler veya yüksek katlı apartmanlar inşa edilmesi yoluna gidilmektedir.

Şehirler hakkındaki tartışmalar yoğunluk konusu üzerine odaklanmaktadır. Toprak her geçen gün daha değerli bir hal almakta, bu nedenle korunması ihtiyacı artmakta ve doğru şekilde kullanılması gerekmektedir. **(Mozas, 2006)**

Toprak tarih boyunca çok arzulanan bir varlık olmuş, kendi toprağının sahibi olmayı savunan kapitalist sistem tarafından garantilenmiştir. Belirli bir alan üzerinde hâkimiyet kurma içgüdüsü ve yabancıların ancak kendilerini tanıtarak bu alana girebilmesi; topraktan diğer ağlara gereksinim duymaksızın yiyecek elde etme durumu ve kişilerin varislerine belirli ve değişmez bir alan bırakabilmesi gibi

durumlar, toprak hâkimiyetini yerleşik toplumların en önemli özelliği haline getirmiştir. **(Mozas, 2006)**

Bu noktada ortaya çıkan toplu konutlar, varlık nedenlerini ve oluş biçimlerini, elverişli toprağın azlığına dayanarak meşrulaştırmaktadır.

20.yüzyılda savaş sonrası geliştirilen toplu konut modelleri, 60'lara kadar, endüstrileşmesini tamamlamış tüm ülkelerde yayılmış, yeni gelişme alanları ve kentlerin yeni yüzü haline gelmiştir. Bu toplu konut modelleri, önerdiği yeni ev içi yaşantı ve tüketim alışkanlıkları sayesinde yeni yaşam biçimlerinin temeli haline gelmişlerdir. Fakat bütün kentlere hâkim olan bu yeni çehre, 60'lardan itibaren, kişileri çevreye yabancılaştırıcı, doğal ve kültürel çevreden soyutlayıcı özellikleri ile sorgulanmaya başlamıştır. **(Edgü, 2003)**

Konut öncelikle sosyal, ekonomik ve politik bağlamlarda önemli olduğu için, konutun bu gibi yapılar ile olan ilişkisini ve bağlantılarını incelemek gerekmektedir.

19. yüzyıl sonlarında başlayarak 1930'lara kadar Avrupa ülkeleri, büyük kent alanlarının ve endüstrileşmiş ekonomilerinin bir sonucu olarak belirgin konut problemleri ile karşılaşmışlardır. Avrupa ülkeleri, 20.yüzyılda, 19.yüzyıl toplu konut modellerinin ve bunların oluşturduğu çevrelerin yarattığı sosyal bozukluklar ve konutların niteliksel ve niceliksel olarak neden oldukları problemler yaşamaktaydı. Bazı çevreler bu durumu kapitalizmin bir sonucu olarak değerlendirmekteydiler. **(Alkışer, 2003)**

İsveç'te, 19.yüzyılda, içki, suç ve toplumun sosyal ve ahlaki problemleri ile konut sorunu arasındaki bağlantı açıkça görülmekteydi. İşçi sınıfının manevi değerlerinin yükseltilmesi için konut probleminin çözülmesi gerektiğine inanılmaktaydı. **(Alkışer, 2003)**

Danimarka'da, 19.yüzyılda, komün evler adıyla bilinen konutlar, endüstrileşme döneminde sağlık, politika ve çevresel alanlarda bir tehlike oluşturmaya başladı. **(Alkışer, 2003)**

İngiltere'de, 19.yüzyılda konut; Londra ve diğer büyük şehirlerin temel sosyal problemiydi. **(Alkışer, 2003)**

Kentlerdeki yaşam şartları, İngiltere'de sosyal, ekonomik ve politik bir sorun haline gelmişti. Endüstrileşme; yetersiz şehir konut stoku üzerinde büyük bir baskı yaratmaktaydı. **(Alkışer, 2003)**

Yunanistan'da, 20.yüzyılın başında, kentleşme hızı, kentlerdeki yoksulluğu hızlandırmıştır. Yoksullar için şehir konutu edinmek, daha yoksul işçiler için yapılan konut piyasasına dayanmaktaydı ve bu konutlar, ucuz konut müteahhitleri tarafından kontrol edilmekteydi. **(Alkışer, 2003)**

Hollanda'da, 19.yüzyılda, sürekli bir konut talebi ve konut arzı eksikliği söz konusu olmaktaydı. **(Alkışer, 2003)**

Alkışer'e **(2003)** göre Hollanda'daki kötü konut ve yaşam şartlarına, 1800-1850 yılları arasındaki aşırı nüfus artışı ve ihmal edilen konut stoku neden olmuştur. Araştırmalar Hollanda'da, kötü konut şartlarının alkolizme neden olduğunu ortaya koymuştur. 1960'larda durum tüm Avrupa'da olduğu gibi değişmiş, kamu konutlarının monotonluğuna ve kent alanının tek düzeliğine karşı bir karşı çıkma hareketi başlamıştır. Konut kalitesi tartışmalarını harekete geçiren "kiracı hoşnutluğu" denetimleri, bir grup şirket tarafından ortaya atılmıştır. **(Alkışer, 2003)**

Amerika'da, 19.yüzyılda, konut yerleşmelerinin en yaygın şekli, pek çok şehrin iç kesimlerindeki kiralık apartmanlardı. Bu apartmanlar genellikle birbirine yakın yığınlar halindeydi. Elverişli her arazi parçası işgal edilmekte ve kiralık daireler için uygun labirent şeklinde odalar oluşturmaktaydı. Bu durumun bir sonucu olarak metrekare başına 2,5 kişi düşecek bir düzende yerleşme yoğunluğu ortaya çıkmaktaydı. Sosyal hizmetler ile ilgili imkanlar genellikle az ve çok yetersizdi. Bu apartmanlarda, havalandırma ve ışık sağlayan açık mekanlar yoktu. **(Alkışer, 2003)**

Görüldüğü üzere, yüzyıl öncesinin konut standartları ve yaşam şartları sosyal problemlere neden olmaktaydı. Bu dönem üzerinde, son dönemlerde yapılan pek çok araştırma, kalitesiz ve kötü konutun yarattığı sosyal bozulmaları kanıtlar niteliktedir. Sosyal bozulma ve problemler, daha yaşanabilir çevrelerin yaratılması ile ortadan kalkmaktadır. Sorununun çözümünde, uzun vadede düzensiz piyasa ekonomilerinden düzenliye geçiş, müdahale ve planlama önemlidir. Bu tür problemlere neden olan en önemli etken göç konusu ve devletlerin geçici konut politikalarıdır. **(Alkışer, 2003)**

Avrupa Hükümetleri günümüzde konutla ilgili sorunlara, önce problemi belirleyip ona göre müdahale etmek şeklinde yaklaşmaktadır. Medya ve politikada, bu kaliteli

konut arzının yetersizliğine karşı bir baskı vardır. Fransa, Hollanda, Almanya ve İngiltere gibi, Avrupa Birliği ülkelerinin çoğundaki önemli sivil toplum örgütlerinin etkisiyle greve gidilmektedir. **(Alkışer, 2003)**

Artan konut ihtiyacının doğurduğu ucuz ve hızlı üretilen konut piyasasının yarattığı olumsuz mekanlar ve sosyal çevrelerin etkileri özellikle Avrupa'da 20.yüzyılın başlarında görülmeye başlanmıştır.

Avrupa ve Amerika'daki konut sorunu ve bu sorunun yarattığı elverişsiz ortam, sosyal, kültürel ve hukuki alandaki birçok bozulmanın kaynağı olarak görülmüş ve öncelikli müdahaleyi gerektirmiştir.

Batı toplumları, sosyal alanda karşılaştıkları birçok sorunun kaynağının, toplumu oluşturan bireylerin yaşadıkları konutlar ile olan olumsuz ilişkilerinden kaynaklanmakta olduğunun farkında olup konut sorununu bu bakış açısıyla irdelemektedirler. Batı ülkeleri, toplu konutların meydana getirdiği sorunlara karşı farklı mücadele yöntemleri geliştirmişlerdir.

Fakat bu tür sorunlarla ilgili çözümler, tasarım aşamasında kullanıcı katılımını ve görüşlerini sağlamaktan ve inşa sürecinin son aşamasında iç mekân düzenlerinin kullanıcı isteklerine göre bitirilmesinden ileriye gidememiştir. **(Edgü, 2003)**

Savaş sonrası yıkılan şehirlerdeki konut ihtiyacı, kolay ulaşılabilir ve kısa sürede az maliyetle inşa edilebilir, modern insanın yeni yüzünü ve yeni yaşama biçimini yansıtan konut anlayışıyla üst üste düşmüş, yeni ve modern konutlar yeni ve modern yaşam biçimleri ortaya çıkartmış ve şehirlerimizin bugün ki halini almasını sağlamıştır.

Sosyal konutların mimari geçmişi, aslında kentsel planlamanın gelişiminin geçmişine, modernizmin noktasal bloklarının ve açık alanlarının plan üstüne yerleştirilmesine dayanmaktadır. **(French, 2002)**

Fakat burada sorunlu olarak ortaya çıkan ve ilerleyen yıllarda eleştirilen nokta, modernizmin bloklarının şehir ölçeğinde uygun alanlara yerleştirilirken bu blokların iç mekanlarının, içlerinde yaşayan insanların hayatlarına ve ihtiyaçlarına etkileridir. Toplu konutların planları; içerisinde oturacak herkes birbirinin aynıymış gibi, sunduğu mekansal özelliklere ve kaliteye bağlı olmaksızın birkaç plan tipinin araziye göre uyarlanması ve alansal büyüklüklerinin değiştirilmesi üzerinden tasarlanmıştır. (Şekil 4.3)

Simetrik kaydırmaların ve resimsel kompozisyonların ürünü olan ve ikincil olarak düşünülen plan; fonksiyonun tanımlayıcısı haline gelmiştir. Anlaşmalar ve mimari niyetler arasında bir yerlerde ev ile ilgili plan; hem bir analiz aracı hem de tanımlama metodu olarak bir işgal etme örneği için teklif ve bir yaşama biçimi halini aldı. **(French, 2002)**

Şekil 4.3: Birkaç plan tipinin alansal büyüklüklerinin değiştirilmesi ve üst üste getirilmeleri ile oluşan sosyal konut yapılaşması. Toplu konut.

20.yüzyılda mimarlar tarafından geliştirilen hâlihazırdaki plan tipleri, modernizm hakkında iyimser ve onun getireceği yeni teknolojilere ve sosyal yeniliklere umutla bakan mimarlar tarafından yaratılmışlardır. Onların bu evrimi: daha iyi yaşama koşullarına olan ihtiyaç, evcil uşağın ölmesi, ev kadınının rolünün değişmesi ve fabrikasyon yığın-üretim sistemlerinin gelişmesi gibi birbirine bağlı birçok etmen tarafından tetiklenmiştir. Planlamadaki temel değişim, gaz ve elektrik ile gelen, ev işlerinin ve evin mekanikleşmesinden ileri gelmektedir. **(French, 2002)**

50lerin sonundan itibaren işçi sınıfı evleri ile orta sınıfın evleri arasında neredeyse hiçbir fark kalmamıştır. O zamandan beri iç mekân çözümü üç oda bir salon şeklinde değişmeden kalmış ve bu, temel aile evinin belirleyicisi olmuştur. **(French, 2002)**

Türkiye'de toplu konutların, ya da bizdeki yaygın adıyla 'apartmanların' gelişme süreci çağdaşlarından farklıdır. İstanbul'un çeşitli semtlerinde, 19.yüzyılın sonlarına doğru yapılan sıra evler, burjuva sınıfının konutları olarak ortaya çıkmıştır. İlk toplu konut örnekleri olarak sınıflandırılabilecek olan bu binalar, diğerlerinden farklı olan tipolojileri ile yeni bir dönemin öncülüğünü üstlenmişlerdir. **(Edgü, 2003)**

Beşiktaş Akaretler veya Taksim Surp Agop binaları, tüccar, esnaf, sanatçılar ve bürokratlardan oluşan kullanıcıları ile vakıf mülkü olarak kiralanmakta, kiralanma ve yönetim şekli ile alışılmış diğer örneklerden farklıdırlar. **(Edgü, 2003)**

Orta sınıfın konutu olarak ortaya çıkan apartmanlar, ulusal kalkınma dönemi ile çakışmıştır. Apartmanlarda kullanılan tarz; savaş sonrası Avrupa'sında kullanılan toplu konut tipolojilerinin kırılmaya uğramış bir yansımasıdır fakat malzeme ve teknik standartlar Avrupa'daki çağdaşlarına oranla daha düşüktür. Müteahhitlerin genellikle daha önce denedikleri plan şemalarını tekrarlayarak, mimara gereksinim duymadan, seri halde ürettikleri bu konutlar, benzer plan tipleri nedeniyle genel olarak birbirlerine benzemektedirler. Bu dönemde yapılan inşaatlar emek-yoğun niteliktedir ve kente yeni göçmüş, vasıfsız düşük ücretli işçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Öte yandan bu dönemdeki korumacı ekonomi politikaları, ithal malzeme kullanımını imkansız kılmıştır. Konuta olan talebin aşırı şekilde arttığı bu ortamda, kullanılan malzemelerin kalitesi, kullanıcı için bir kaygı unsuru olmaktan uzaktır. Bu nedenle malzemeler yine yükleniciler tarafından yerel olarak, herhangi bir kalite standardı olmaksızın, imal edilmiştir. Çevre düzenlemesi, apartman girişleri ve lobileri gibi konulara karşı kayıtsız kalınmış, kalitesi malzemelerin kullanımı bu tür konut bloklarını başarısız taklitler haline sokmuştur. **(Edgü, 2003)**

Avrupa'da toplu konutların ilk örnekleri olarak kabul edilen işçi sınıfı lojman konutları, Cumhuriyet ile beraber Türkiye'de batılı anlamdaki ilk toplu konut örneklerini oluşturmuştur. **(Edgü, 2003)**

Yeni gelişmekte ve endüstrileşmekte olan ülkelerde, iş olanaklarının azalması, sağlıksız yaşama koşulları ve yeni iş imkanları bulma ümidi nedeniyle kırsal kesimden kentlere doğru, çeşitli zamanlarda değişen yoğunluklarda göç yaşanmaktadır. Sanayileşme ile kırsal kesim konut şartları terk edilerek apartmanlaşma ve kent yaşamına uyum süreci başlamıştır. **(Edgü, 2003)**

Artan göçe bağlı olarak yeterli arsa arzı sağlanamadığı için savaş sonrası dönemde kentlerdeki arsa fiyatları artmıştır. Böylece bir parselin fiyatını ödeyerek kendi evini yapma olasılığı, kentli orta sınıflar için giderek azalmıştır. **(Edgü, 2003)**

Türkiye'de yaşanan kontrolsüz göç, özellikle batı kentlerinde nicelik ve nitelik olarak daha öncekilerle kıyaslanamayacak bir konut ihtiyacı ortaya çıkmasına neden olmuştur. Artan yeni konut talebi, her biri özellik ve nitelik olarak birbirinden farklı olan üç farklı sunum biçimiyle karşılanmıştır. **(Edgü, 2003)**

Bunlardan birincisi; kentlerin mevcut imarlı alanlarında ve onların yakın gelişme alanlarında gerçekleşen yap-sat'çı üretimdir. **(Edgü, 2003)**

Yap-sat'çı üretim ile bitişik ve ayrık nizam olmak üzere iki ayrı sunum biçimi ortaya çıkmıştır. Ayrık ya da bitişik nizam olmasından bağımsız olarak yap-sat'çı üretimin piyasaya sunduğu konut arzı, birkaç plan şemasının arsa büyüklüklerine göre şekillendirilerek tekrarlanmasından meydana gelmiştir. Arz edilen plan şemaları; herhangi bir tasarım disiplininin ilkelerine göre değil, uygulayıcının daha önceden denediği, uyguladığı, sezgileri ile geliştirdiği ve bu sayede doğruladığı bir orta sınıf yaşam tipi tarafından belirlenmiştir. Ufak çaplı ve bireysel üretim şekliyle üretilen bu apartmanların neredeyse tamamı betonarme iskelet ve geleneksel tuğla duvar örgüsü ile inşa edilmiştir. **(Edgü, 2003)**

İkinci sunum biçimi; Türkiye'de kentsel konut üretiminin %40-45'lik kısmını oluşturan, yasadışı bir sunum biçimi olan gecekondular olarak karşımıza çıkmaktadır. Gecekondular; kente yeni gelen ve yasal konuta verebileceği herhangi bir birikimi olmayan fakir kesimin kendi çabaları ile inşa ettikleri dinamik ve devingen yapılardır. Zaman içerisinde oy sağlamak amacıyla siyasal rant aracı haline gelen gecekondu afları sayesinde yasal olmayan bu yapılar devasa apartmanlara dönüşmüştür. Bu tür serbest girişimcilerin birikimleri yetersiz olduğu için, gecekonduların yapım süreçleri ile iskanları iç içe geçmektedir. Belirli bir zaman içerisinde bitirme zorunlulukları olmadığı için, girişimcinin parası olduğu zaman, imkanı dahilinde, bu tür yapılar genişletilmekte ve büyütülmektedirler. **(Edgü, 2003)**

Halk arasında 'kat çekmek' olarak bilinen bu tür yaklaşımlar, inşaat yapmanın elverişli olmadığı mevsimlerde para biriktirilmesi ve gerekli malzemelere yatırım yapılması ve ilk bahar-yaz aylarında, daha önceden inşa edilmiş katların üzerine yeni bir kat ekleme şeklinde devam etmektedir.

Üçüncü sunum biçimi; Batı'dan kaynaklı diğer bir konut üretim şekli olan kooperatiflerdir. Kooperatifler; genellikle tek bir plan şemasına sahip konut bloklarının, uygun arazi üzerinde belirli aralıklarla tekrarlanarak uygulanması sonucu oluşmaktadır. Bu konut bloklarının mekansal büyüklük, mekan organizasyonu ve donatıları açısından orta sınıf apartman bloklarının standartlarından farkı yoktur. **(Edgü, 2003)**

1980 sonrası yap-sat'çı ve gecekondu üretim şekillerinin hızı giderek azalmıştır. Bu yüzden nüfus yoğunluğunun olduğu kesimlerde artan konut talebini karşılamak için gerek kamu kurumları gerekse özel sektör, büyük ölçekli konut projeleri arz etmeye başlamıştır. Fakat piyasa dinamiklerini manipüle ederek örnek oluşturacak atılımlar oluşturmak yerine, kat mülkiyeti esasına dayalı konut arzı üretmekle yetinmiştir. **(Edgü, 2003)**

Özel sektörün konut piyasasına sunduğu konutlar genellikle yüksek standartlı olmakla beraber bu konutlarla beraber gelen yenilikler, konutların sosyal donatılarıyla çevrelerine kapalı bir hale gelmelerini sağlamış, birim konutun dışına taşan bir yaşam tarzı şeklinde pazarlanmalarına sebep olmuştur. **(Edgü, 2003)**

Yerleşme biçimleri ve bina özellikleri ise; dünyadaki çağdaş örnekleriyle benzer şekilde 19.yüzyıl üst-orta sınıf banliyölerinde oluşturulan toplu konutların üslubunu devam ettirmektedir. **(Edgü, 2003)**

İstanbul Levent (1947–1951) ya da Koşuyolu (1951) uygulamaları; 1926'da kurulan Türkiye Emlak ve Kredi Bankası'nın bireysel kredi modeline dayanarak örgütlediği, Türkiye'deki ilk önemli toplu konut uygulamalarıdır. **(Edgü, 2003)**

1955'te tasarlanan Ataköy projesi, kamusal toplu konut projelerinin en kapsamlısıdır. Anadolu Yakası'nda ise, Marmara Denizi'ne paralel demiryolu hattı boyunca yer alan ve geniş bahçeleri olan yazlık evler, 60'lı yıllarda parsellenmiştir. Yapılan imar düzenlemeleri ile bu parsellerde 5-10 katlı apartmanlar inşa edilmiştir. Bu süreçte Avrupa Yakası'ndaki durum Levent ve Etiler'deki kamu arazilerinin kooperatifleşerek yerleşime açılmasıdır. **(Edgü, 2003)**

1980'lerdeki ekonomik ortamda yaşanan sıkıntıların yarattığı enflasyonist ortamda konut piyasası; gayrimenkul, siyasi yozluğun, kapitalist gelişmenin ve uluslar arası finansın iç içe geçtiği İstanbul'da, en iyi oranda kar getiren sektör olmuştur. **(Edgü, 2003)**

Göç doğrultusunda artan konut ihtiyacına cevap vermek üzere, giderek ticarileşen ve ölçeğini büyüten bir inşaat ve emlak piyasası gelişmektedir. Bu sırada düşük gelir grubuna mensup insanlar, bu yeni konut piyasasının arz ettiği konutların yüksek fiyatlarını karşılayamadıkları için şehirlerin çöküntü bölgelerindeki kiralık evlerde ya da şehre uzak bölgelerdeki gecekondularda yaşamaya çalışmaktadırlar. Gecekondu yerleşimleri, altyapı hizmetleri düzensiz olduğu halde, yeterli ve düzenli geliri olan ve şehre yeni gelmiş olanlar için giderek daha cazip hale gelerek şehrin emlak piyasasında giderek artan bir talep görmektedir. **(Edgü, 2003)**

1980'li yıllarda gelişen ekonomik şartlar ile beraber küreselleşen İstanbul'da, zenginleşen ve refah düzeyi giderek artan bir işadamı/profesyonel sınıfı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni sınıf, gelişen ekonominin ve refah düzeyinin etkisiyle, geçmişte mümkün olmayan bir takım tüketim alışkanlıklarına bağımlı hale gelmiş, bu durum konut sektörünü de etkilemiş, bu sayede yeni ve farklı standartlara sahip konut talebi ortaya çıkmıştır. **(Edgü, 2003)**

Bu yeni konut talebi, 'uluslar arası kalite standartlarına ve imajına uygunluk' sloganıyla arz edilmeye başlanmış, konutlar; doğa manzaralı zarif mekanlara sahip siteler şeklinde oluşturulmaya başlanmıştır. Uluslar arası kalite standartlarına, malzeme normlarına uygun şekilde inşa edilen bu konutlar, dünya zenginlerinin ve şöhretlerinin yaşam şekillerini hatırlatan büyük villalar ve modern daireler şeklinde, çağdaş yaşam tarzına uygun olarak pazarlanmaktadırlar. Bu yeni arz biçimi, sunduğu sosyal imkanları ve kaliteyi ancak dışarıdan tecrit edilmiş izole bir yaşam biçimi içerisinde sürdürülebileceği olgusunu yaratmıştır. Sosyal birer merkez halinde oluşturulan bu siteler kendi alışveriş merkezlerine, spor ve oyun salonlarına ve okullara sahiptirler. Fakat bu izole yaşamın bir getirisi olarak siteler, kentin kargaşasından, kirinden ve tehlikesinden uzak, yüksek duvarlar ardında inşa edilmektedirler. **(Edgü, 2003)**

Bu tür sitelerin ilanlarında pazarlama tekniği açısından öne çıkan; ana arterlerden arabayla kat edilmesi gereken mesafenin miktarı, içerdiği içe dönük-dışa kapalı sosyal aktivite olanakları, havaalanı ve civardaki oluşumlara olan uzaklık gibi parametrelerdir. Seri üretim ve piyasanın manipülasyonu doğrultusunda konutun iç mekanına ilişkin herhangi bir artı değer sunmayan bu yeni ve modern bloklar, tüketim malı olan konutu, beraberinde sağladıkları spor alanları, alışveriş merkezleri, sinemalar, yeme-içme alanları gibi değerlerle pazarlamaktadırlar. (Şekil 4.4 ve 4.5)

TAŞYAPI Ltd.

Hayatın Değeri

MASHATTAN

MASHATTAN (Maslak)
Maslak'ta "MASHATTAN" kuruluyor.

Kolaylaştırılmış ödeme koşulları
Ödemeler yüzde 30'u peşin, bakiyesi 18 ay dolar bazında sabit taksitlerle yapılmaktadır. Ayrıca Garanti Bankası'ndan döviz ve YTL bazında 20 yıl vadeli konut kredisi kullanma olanağı bulunmaktadır.

Kısa sürede bitecek
Proje 36 ay içerisinde sosyal tesisleriyle birlikte tamamlanacaktır.

Yeni Bir Başlangıç: MASHATTAN

Tüm hayatınızı değiştirecek ve size değer katacak yepyeni bir dünya

- İstanbul'un ve iş dünyasının merkezi Maslak'taki tek büyük lüks konut projesi
- Dünyanın en gelişmiş teknolojisine sahip, 33 katlı 10 kule
- Toplam 140 dönüm projede, 10 dönüm bina yerleşimi, 130 dönüm doğal yaşam alanı
- 85 m^2'den başlayan daire tipleri ve modüler mimari yöntemiyle yaşam alanını seçme özgürlüğü
- Konutla beraber 160.000 metrekarelik kapalı sosyal tesisler ve otoparkın ortak mülkiyeti
- Şehir içinde göl keyfi
- İstanbul'un eşsiz manzarasına hakim, herkesin kullanımına açık teraslar
- Her 85 metrekare bir araç olmak üzere, toplam 3.400 araçlık kapalı otopark
- 4 adet kapalı ve 1 adet panoramik çift hızlı, havalandırmalı, güvenlik alarmlı, ses ve görüntü bağlantılı, deprem sensörlü asansörler

Maksimum Yaşam

Hashattan'ın her santimetrekaresi hayatla değerlendirildi

- 3 açık, 1 kapalı, toplam 4 yüzme havuzu
- Çocuk parkları
- Yürüyüş parkurları
- Botanik bahçeleri
- Tenis ve basketbol sahaları
- 3 adet squash salonu
- Kondüsyon merkezi ve aerobik salonu
- 2'şer adet Türk hamamı, sauna, buhar odası
- Güzellik salonu ve kuaför
- Hobi ve el sanatları merkezi
- Toplantı salonu
- 100'er koltuk 3 sinema salonu
- 3 market ve 1 süpermarket, çeşitli mağazalar
- Restoran, kafeteryalar ve çay bahçeleri
- 24 saat acil tıbbi müdahale
- Eczane
- Siteye ait çocuk yuvası

Hayatın Merkezinde

Artık her yere çok yakınsınız

- Avrupa Yakası'nın ve iş dünyasının merkezi Maslak'ta
- Yeni kavşak düzenlemesi ile anayola direkt bağlantılı
- Metro hattının üstünde

Değerli Yatırım

Değeri sürekli artan ve alternatifi olmayan; eşsiz bir yatırım aracı

- Şehir merkezinde
- İstanbul'un en değerli arazisindeki tek ve en büyük lüks konut projesi
- İş merkezlerine yakınlık
- Tüm çevre yollarının kesişim noktasında

Özel Güvenlik ve Kalite

Hashattan'da, 24 saat herşey kontrol altında

- 24 saat kapalı devre kamera izleme sistemi
- Uzaktan kumandalı, kartlı giriş
- Konut içi alarm sistemi ve acil durum düğmesi
- Erken uyarılı Sprinkler yangın söndürme ve özel basınçlı koruma sistemleri
- Basınçlı çift yangın merdiveni ve basınçlı acil durum asansörü
- Kat aralarında yangın izolasyonu
- Depreme dayanıklı teknoloji ve erken uyarı sistemi
- Tam kapasiteli jeneratör

Bilgi Çağının Görünmeyen Konforu

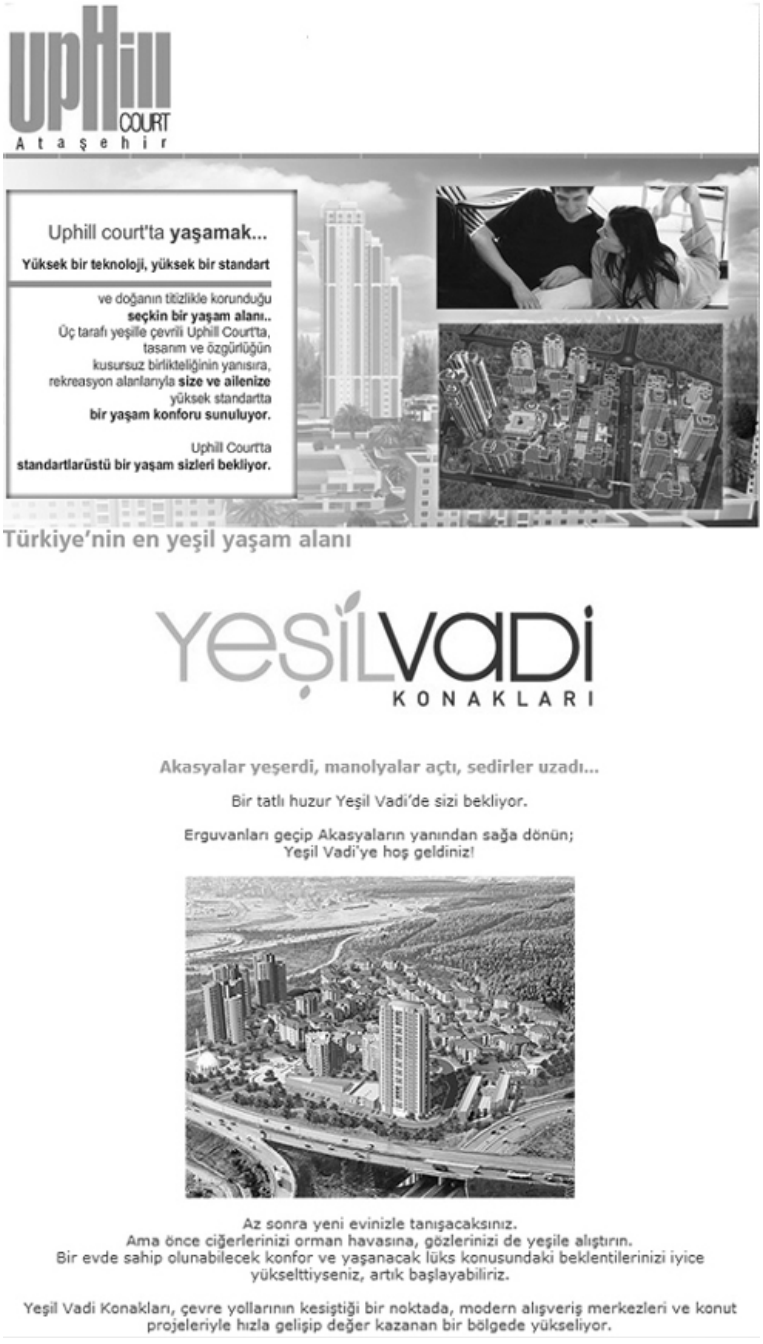
Özel hayatınıza değer veren akıllı ev teknolojisi

- Yaşam kalitesini yükselten en gelişmiş ses ve ısı yalıtım sistemleri
- Merkezi, otomatik kontrollü havalandırma, ısıtma ve soğutma (air-conditioning) sistemi
- Deprem sensörlü doğalgaz sistemi
- Tüm elektrik ihtiyacını karşılayacak güçte tam kapasiteli jeneratör
- Görüntülü intercom ve network sistemi
- Home theater altyapısı
- Her dairede 4 telefon hattı
- Kablosuz internet hattı

Mashattan Konutları'nın proje tasarımında 1998 deprem yönetmeliği, TS500, TS498, TS648 yönetmelikleri ile beraber ACI, IBC, EC2 Amerika ve Avrupa yönetmeliklerinin kriterleri dikkate alınmıştır. 3 aşamalı bir deprem senaryosu üretilerek kompleksin 29 km uzağındaki Marmara fayının üreteceği deprem spektrum değerleri, Kandilli Rasathanesi Deprem Araştırma Enstitüsü ile beraber çalışarak hesaplanmış. Projede bu değerler kullanılarak yapı taşıyıcı sistemi boyutlandırılmıştır. Yapının taşıyıcı betonarme karkas sistemi olup, temeller radye – jeneral temeldir. Kullanılan taşıyıcı sistem malzemesi Beton C35 ve Çelik S420a'dır. Bu malzemelere ait gerilme değerleri 350 kg/cm2, taşıyıcı sistem malzemeleri üst sınıf malzeme değerlerindir.

Şekil 4.4: "Yeni bir başlangıç, maksimum yaşam, hayatın merkezinde, değerli yatırım, özel güvenlik ve kalite, bilgi çağının görünmeyen konforu" gibi, kendini destek sistemleri üzerinden satan ve iç mekana dair hiçbir referans vermeyen, modern ve çağdaş toplu konut örnekleri. Mashattan.

Şekil 4.5: Günümüzde toplu konutlar, ev'den öte bir yaşam tarzı pazarlamak amacı gütmektedir. UpHill Court ve Yeşil Vadi Konakları.

Konutlar çağdaş yapım teknikleri ve malzemeler ile yapılmış olsa dahi, yapılan konut örnekleri her zaman hedeflenen yaşam kalitesine ve tarzına ulaşamamaktadır. Yapılan projeler genellikle yapım masraflarını azaltmak, inşa sırasında kolaylık sağlamak ve zamandan kazanmak amacıyla tek elden, kapalı bir şekilde ve tek tip

olarak yapılmaktadır. Mevcut durum içerisinde sosyal ve fiziki yapı şartları, çeşitlilik arayışına fırsat vermemektedir. **(Edgü, 2003)**

Sosyal konut bloklarına başka bir açıdan bakıldığında, yaşanılan çevrelerin tek tipleşmesinin insanlar üzerinde aynılaşmaya neden olduğu görülmektedir. Aynı fiziksel çevrelerde yaşayan insanlar düşünce yapısı olarak zamanla birbirlerine benzemekte ve çevrelerine benzer tepkiler vermeye başlamaktadırlar.

İnsan davranışları; her biri diğerlerini etkileyen fizyolojik, sosyal, kişiliksel ve çevresel faktörler gibi etmenlere dayalı karmaşık bir sistemler bütünü ile belirlenmektedir. Yaş, cinsiyet gibi faktörler ve gövdesel bozukluklar fizyolojik faktörleri; toplumun değer yargıları, normları, gelenek, görenek ve inançları kültürel faktörleri; kişinin eğitimi ve sosyal hayatında oynaması gereken roller sosyal faktörleri; kişilik, tercihler, fikir ve davranışlar kişiliksel faktörleri meydana getirmekte, çevresel faktörler ise yukarıda belirlenenlerin hepsini içermektedir. **(Edgü, 2003)**

İçinde bulunduğu ve yaşadığı çevre, kişinin hayatını, kişiliğini ve geleceğini belirleyen bütün fiziksel, sosyal ve kültürel etmenleri etkilemektedir.

Proshansky'ye göre benzer çevresel koşullarda yetişmiş insanlar fiziksel çevreleri ile baş etmeye çalışırken benzer yöntemler geliştireceklerdir. Farklı düzenlemeler farklı istekleri getirecek, farklı zorluklar yaratacak ve farklı tatmin seviyelerinin oluşmasına, kişinin kendini ifade etmekte zorlandığı ve değiştirmediği çevreler, psikolojisinde de bozulmalara neden olacaktır. **(Brower, 2000)**

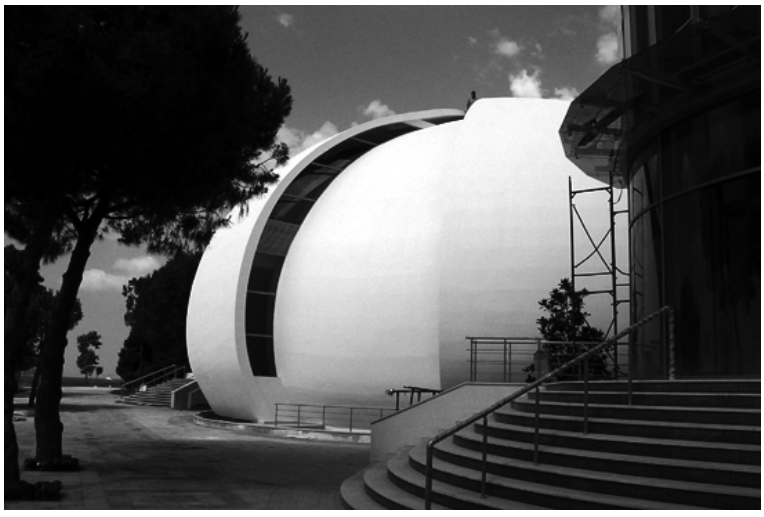
Toplu konut yapılaşmasına siyasi açıdan bakıldığında, siyasi iktidarların ve rejimlerinin de konut mimarisi üzerinde belirli istekleri olduğu görülmektedir. Farklı düşünce gruplarının tercih ettiği konut yerleşimleri, talep ettikleri mekan kaliteleri ve eve yükledikleri anlamlar birbirinden farklı olmaktadır.

Akrabalık, kast, klan, soy, kabile gibi olgular, toplumcu grupların oluşmasında etkin rol oynamaktadır. Bireysel kimliklerin oluşması, grup üyelikleri bazında gelişmektedir. Eldeki maddi kaynaklar, grup arasındaki çeşitli dağıtım ritüelleri ile paylaştırılır ve yine grupça tüketilir. Toplumcu gruplarda konut bir statü göstergesi olarak değil, sadece barınma ihtiyacını karşılayan bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Gruba ait bireyler, statülerini gruba yaptıkları katkı bazında edindikleri için grubun ortak mekânlarındaki süslemeler ve özen çok önemlidir.

Öte yandan bireyselci toplumlarda kast, geniş aile gibi toplumcu göstergeler olmadığı ya da zayıf olduğu için, kişi kendisini belirli bir grubun üyesi olarak değil sadece birey olarak görmektedir. Bu durumda kişi sosyal statüsünü, özel mülkünün ifadeleri biçiminde kazanmakta ve göstermektedir. Bu nedenle ABD gibi bireyselci toplumlarda özel mülk olan konuta verilen önem çok özelken, toplumcu gruplarda ev, neredeyse anlamsızdır. **(Edgü, 2003)**

21.yüzyıl Türkiye'sinden bahsederken genel kavramın batılılaşma olduğu günümüzde, Türkiye'de halen ortaçağın feodal din-tarım toplumunu yöneten siyasal rejiminin toplumsal etkileri görülmektedir. Bu anlamda bakıldığında Türkiye'de halen toplumcu anlayışın hakim olduğu söylenebilir. Bu siyasi ve toplumsal arka planda bakıldığında, Rapoport'un önermeleri doğrultusunda, toplumcu olarak sınıflandırılabilecek Türkiye'de, siyasi iktidarların da teşvik ettiği konut politikaları ve bu politikaların konut birimindeki etkilerinin, önermede belirtildiği gibi evin anlamsızlaşmasına neden olduğu görülmektedir.

Konut yapıları giderek anlamsızlaşırken siyasal iktidarların teşvik ettiği ve hatta devlet eliyle inşa ettiği kültürel tesisler ve belediye binaları gibi, grubun ortak kullandığı tüm kamusal binalarda bir süsleme ve özen hâkimdir. (Şekil 4.6 ve 4.7)

Şekil 4.6: Belirli bir grubun ortak kullandığı mekanlara gösterilen özen. Maltepe Belediyesi Kültür Merkezi.

Bu doğrultuda günümüzde yerel yönetimler ve kamu eliyle oluşturulan bir takım toplu konutlarda, siyasi iktidarlar ve yerel yönetimler, kendi siyasal ideolojilerini yansıtacak bir takım biçimleri ve stratejileri seçmektedirler. Bu tür stratejiler genellikle seçmen gruplarıyla doğrudan ilişki kurarak oluşturulmaktadır.

Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin son yıllarda gerçekleştirdiği Başak ve Hilal konutları, bu türden örneklerdir. Bu konutlar belirli sosyal donatıları ön planda tutarak tasarlanmış ve bu yüzden belirli kesimlerin önde gelen tercihi haline gelmişlerdir. **(Edgü, 2003)** (Şekil 4.8)

Şekil 4.7: İktidarın gücünü göstermek niyetindeki kamusal yapılar. Gölcük Belediye Hizmet Binası.

Şekil 4.8: Siyasi iktidar eliyle yapılan toplu konutlardan bir tanesi. Başakşehir.

Yanı sıra büyük inşaat şirketlerinin gazetelerin emlak eklerinde verilen konut ilanları, hedef kitle ve pazarlanmak istenilen imaj hakkında fikir vermektedir. Projeye ait birkaç adet üç boyutlu iç ve dış mekan modeli ile beraber güvenlik bilgileri, sosyal donatılar, alan metrekare ölçüleri, yapım sistemleri, ana arterlere kilometre bazında

uzaklıklar, alınmış ve alınmak istenilen kalite standardı belgeleri ve bazılarında birim konut metrekare fiyatları, bankaların sağladığı kredi ve taksitlendirme imkanları, bu ilanlarda ilk sırayı tutmaktadır. Hedeflenen kitle; döviz bazından aylık ödemeleri rahatlıkla yapabilecek, özel sektörde çalışan profesyonel/yönetici sınıfına mensup kişilerdir.

"İş merkezine, kent merkezine yakınlık, ulaşım kolaylığı, kendine yeterli yerleşim, tamamlanmış sosyal, kültürel, eğitim tesisleri, toplu taşıma hizmetlerine yakınlık, ağaç, yeşil alan, peyzaj düzenleme ve süs havuzları, kent ve sanat parkları, açık alanlarda sanat çalışmaları, spor alanları, yüzme havuzu, bisiklet yolu, kapalı ve açık otoparklar, ticaret ve alışveriş merkezleri, okullar, dinlenme ve yürüyüş parkurları, lokantalar, eğlence merkezleri ve sinema salonları, piknik ve mini futbol alanları, özel yönlendirme levhaları, güvenlik, bina ve çevre bakımını yürüten hizmet şirketi gibi noktalar bu broşürlerde yer alan reklam sloganlarından birkaçıdır." **(Edgü, 2003)**

Modern hayat tarzını tarif eden yeni, yüksek standartlı, malzeme kalitesi yüksek, Avrupai konutlar için sunulan konfor kriterleri ve bu konutları diğerlerinden ayıran özellikler arasında sayılanlar havuzlar, golf ve spor sahaları, manzara ve kolay erişimden ibarettir. Bu kriterlerin arasında konutun mekânsal tasarımı, organizasyonu, mekânsal olarak kullanıcıya sağlaması beklenen artı değerlerin hiçbirinden bahsedilmemektedir.

Çağdaş toplu konutlar orta-yüksek standartlara sahip beyaz yakalı kullanıcıyı, yani tek tip kullanıcıyı hedeflemekte, mekânlar tasarlanırken bu tek tip kullanıcının ihtiyaçları göz önünde bulundurularak tasarlanmaktadır.

Bu anlamda gelecekte olası demografik, sosyal, ekonomik, kültürel değişiklikler, tasarımda herhangi bir yer tutmadığı gibi hedeflenen grubun dışında kalan ve konut ihtiyacında olan diğer grupların durumu tartışmaya açıktır.

Türkiye'de toplu konut yapılaşmasını etkileyen, konutun mekansal kalitesine herhangi bir eklenti olmadan gerçek fiyatının artmasına neden olan başka bir takım etmenler de yer almaktadır.

Göç nedeniyle artan konut talebine cevap verebilecek oranda arsa üretilememektedir. Artan kooperatifleşme, arsaya olan talebi arttırmakta, bu durum arsa fiyatlarında

yükselmeye neden olmaktadır. Bu nedenle konut edinmek isteyen kişiler, birikimlerinin büyük kısmını arsaya yatırmak durumunda kalmaktadırlar.

Sunulan arazilerde, yerel yönetimler tarafından ihmal edilen alt yapı hizmetlerinin eksikliği, arsa maliyetleri ile beraber birikimin büyük bölümünün bu problemlere aktarılmasına neden olmaktadır. **(TOBB, 1988)**

İnşaat başlamadan önce tamamlanmamış olan altyapı hizmetleri, inşaat maliyetlerini arttırmakta, inşaat firmaları inşaata gereken suyun, elektriğin, yolların yapılma maliyetlerini fiyatlara ve verdikleri tekliflere yansıtmaktadırlar. **(TOBB, 1988)**

Toplu konutlarda yaşanan sorunlar, arzulanan mekan kaliteleri ve ulaşılamayan ilk hedefler, tasarımı kısıtlayıcı etmenler, kullanım sırasındaki zorluklar ve sahip olunan konutta yapılmak istenilen fakat mevcut şartlar içerisinde gerçekleştirilemeyen değişimler, kullanıcı ve tasarımcı bazlı araştırmalarda ortaya çıkmaktadır.

Ataköy, Halkalı ve Tozkoparan toplu konutlarında kullanıcı ve tasarımcı bazında yapılan araştırma, kullanıcıların yaşadıkları mekanı değiştirme isteklerinin ve mekanın ihtiyaçlarına cevap vermediğinin bir göstergesidir.

"Tasarımı kısıtlayan faktörler sorulduğunda, Ataköy mimarları ilk sırada yapım teknolojisine yer verirken (%26,3) ikinci sırada aşırı yoğunluk ve zaman darlığı (%21,1) görülmektedir. Üçüncü ve dördüncü sırada topografya ve ekonomik faktörler (%15,8), beşinci sırada ise imar yasaları gelmektedir (%5,3). Halkalı mimarları için tasarımı kısıtlayan faktörler arasında birinci sırada aşırı yoğunluk (%30,8), topografya, zaman darlığı ve ekonomi ikinci sırada (%23,1), yapım teknolojisi de üçüncü sırada yer almaktadır (%15,4). Ataköy mimarları için tasarımın esas kısıtlayıcısının yapım teknolojisi olduğu görülmektedir. Özelikle son mahallelerinde hazır yapım sistemlerinin kullanıldığı bu konut yerleşmesinde bu tekniklerin tasarıma getirdiği kısıtlamaların mimar açısından önemli olduğu bir gerçektir. Tasarımın başında ortaya konan ilkelerden sapma varsa bunun nedenleri sorulduğunda; Ataköy'de sahiplerin baskısı %31,5 ile ilk sırada, zaman kullanımı %21,1 ile ikinci sırada, teknik sorunlar ve idari-siyasi baskı %10,5 ile üçüncü sırada yer almaktadır…

…Halkalı'da sahiplerin baskısı %30,8 ile birinci sırada, zaman ikinci sırada %23, ekonomik nedenler %15,4 ile üçüncü sırada, teknik sorunlar ise %7,7 ile dördüncü sıradadır. Mimarlara toplu konutları tasarlarken neyi değiştirmek istedikleri

sorulduğunda her iki bölgede de ilk sırada yer alan daire sayısını azaltmak olmuştur. İkinci sırada Halkalı'da projelerin iyileştirilmesi yönünde değişiklik yapılmak istendiği belirtilmiştir. Ataköy mimarları ise Halkalı mimarlarından farklı olarak daire tiplerini değiştirmek, daire yerlerini değiştirmek ve projeyi doğaya dönük yapmak şeklinde yanıt vermektedirler. Odaların küçük olması, oda sayısının az olması, balkonların yetersiz olması ve bina kalitesine ilişkin şikayetler tüm bölgelerde ilk üç sırada yer alan konular olmaktadır. Ataköy'de 368 kişi (%59,9), Tozkoparan'da 113 kişi (%85), Halkalı'da 59 kişi (%59), Kozyatağı'nda 22 kişi (%35,5) olanak olsa konutunu değiştireceğini belirtmektedirler. En önemli taşınma nedeni Ataköy'de (%24,1), Halkalı'da (%20), Tozkoparan'da (%55,6), Kozyatağı'nda (%8,1) ile daha büyük ev isteği içindir. Kozyatağı'nda %11,3 oranla daha iyi konut isteği yüzünden taşınılmak istenmektedir." **(Aydınlı ve diğ., 1996)** (Şekil 4.9)

Şekil 4.9: Şehrin her yerinde uygulanan birbirinin aynı toplu konut uygulamaları. Ataköy, Halkalı ve Kozyatağı toplu konutları.

Başka bir açıdan bakıldığında emlak piyasasının ve piyasa spekülatörlerinin, konutun gerçek değerine olan etkileri ortaya çıkmaktadır.

Kılıç'a göre **(2006)** yoğun ilginin olması Ataşehir emlak piyasasının hareketli ve sıcak olmasına neden olmaktadır. Piyasanın bu kadar hareketli olmasında, Ataşehir projesinin devlet garantisinde geliştirilmiş olması, yapıların belirli bir kalite standardında olması ve ikinci el piyasasının istikrarlı bir seyir izlemesi etkin olmaktadır. Son dönemde arz, aşırı talebi karşılayamaz olmuş ve projedeki değerli boş arsaların değerlendirilmesi gündeme gelmiştir.

Kılıç'a göre **(2006)** arsa maliyetlerinin çok yüksek olması ve yapıların ileri teknoloji ve deprem güvenlikli yapılıyor olmasının da etkisiyle, emlak fiyatları projenin geçmişinden günümüze kadar artarak devam etmiş, önceleri ağırlıklı olarak orta gelir grubuna hitap eden emlak fiyatları giderek üst orta ve üst gelir grubuna hitap eder

hale gelmiştir. 1999 yılındaki depremden sonra deprem güvenlikli yapılara olan yoğun talep, Ataşehir emlak piyasasının ivme kazanmasında etkili olmuştur.

Bilgin'e göre günümüz Türkiye'sindeki konut sorununa neden olan etmenler; milli gelirden konuta ayrılan payın giderek azalması; konuta ayrılan bu yetersiz payda halkın birikimlerinin ağırlığını kaybetmesi; ayrılabilen payın mekanda, zamanda ve malzeme tercihinde kullanılmaması ve sonuç olarak konut üretimiyle konut ihtiyacı arasındaki fark; bu farkın doğurduğu açık, bu açığın birikmesi ve zamanla büyümesidir. **(Alkışer, 2003)**

Alkışer'e göre **(2003)** konut; kapitalist sistem içerisinde bir üretim malı olarak görülmekte, spekülasyonlar sayesinde oldukça karlı bir rant aracı olarak kullanılmaktadır. Konutun vergilendiriliyor olması, üretim malı olarak kabul edildiğinin en geçerli kanıtıdır. Türkiye'de, konutun üretim ya da tüketim malı olmasına ilişkin 10'da fazla hükümetin söylemi vardır.

Bu hükümetlerin ise yaklaşık yarısı, konutun üretim ya da tüketim malı olmasına ilişkin 20 kadar ilgili kanun ve kanun tasarısından bahsetmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, sosyal devlet olma niteliğinin bir sonucu olarak iyi niyetli fikir ve söylemlere sahip olmalarına rağmen Türkiye'deki duruma bakıldığında konutun ne tam olarak bir üretim ne de tam olarak bir tüketim malı olarak görüldüğünden bahsetmek doğru değildir. Ulaşılmak istenilen hedef; konutun üretim malı olarak görülmesi ve buna bağlı bir rant aracı olmaktan çıkarılması için onu tüketim malı haline getirmektir. Fakat bu doğrultuda uygulanan yöntemler ve ilgili hükümetlerin çıkardığı kanunlar, sorunun çözümünde yeterli olamamaktadır. **(Alkışer, 2003)**

Küreselleşme, kapitalizm ve ekonomik kaygılar ile baskı altına alınmış toplu konut tasarlama stratejileri, geldikleri noktada kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. Kullanılan malzemelerin kalitesine ve şehrin içinde bulundukları yere göre değerleri önlenemez biçimde artan toplu konutların mekansal kalitelerinin, kullanıcı ve tasarımcı bazlı araştırmalara da dayanarak, aynı oranda arttığından söz etmek mümkün değildir. Sağladıkları sosyal ve kültürel imkanların yanı sıra özel ya da kamu sektörünün sunduğu toplu konutlar halen üç oda bir salon aile evinin geleneksel mekansal örüntüsüne dayanmaktadır.

Arz edilen konutların alınıp satılır bir obje olarak ticari bir meta haline gelmiş olması, içinde var olan özü ve konut mekânının insan ile ilişkisini ortadan kaldırmaktadır.

Kişinin sahip olduğu konutu kendilemesi, değiştirebilmesi ve ihtiyaçlarına göre adapte edebilmesi durumundan, toplu konutlarda kullanılan mevcut yapım sistemleri ve malzemeleri dâhilinde söz etmek mümkün değildir.

Savaş sonrası ortaya çıkan toplu konut tipolojisinin, toplumun sosyal yapısına ve bireyin hayatına olan olumsuz etkileri Avrupa ve Amerika'da 20.yüzyılın başından itibaren fark edilmeye başlanmış fakat çözüm olarak önerilen, kullanıcıyı tasarıma son aşamada dahil etme ve kullanıcının konutunun içerisindeki eşyaları kendisinin belirlemesi olanakları sorunu çözmeye yeterli olamamıştır.

Bu bağlamda genel ve özel kullanıcı arasındaki gerilimin diğer tarafında yer alan kişiye özel tasarlanan evi incelemek gerekmektedir.

4.3 Kullanıcısına özel tasarlanan ev: 'Açık Ev'

İnsanoğlunun yaşam tarzı ve ihtiyaçları, zaman ile oldukça hızlı bir şekilde değişmektedir. Günümüz yaşama koşulları ve standartları bundan bir yüzyıl öncesine göre radikal bir biçimde değişmiş, gelişen iletişim ağları ve bu bağlamda küreselleşen dünyada insanın yaşama şekli her an farklılaşmaktadır.

Aile içi demografik yapısı, sosyokültürel ve ekonomik durumu, dünyaya bakış açısı değişen insan, yaşadığı yeri de kendine ve değişen ihtiyaçlarına, bu bağlamda hızla değişen duruma adapte edilebilecek, esnek bir mekansal örüntüye ihtiyaç duymaktadır.

Konut yapısının sosyal arka planı değişmiştir. Çekirdek ailenin baskın kullanımı yerini başka tür kullanımlara bırakmıştır. Hayat biçimi bireyselliğe doğru daha fazla kayarken farklı sosyal gruplardan insanlar bir arada yaşamaya başlamışlardır. Konut, günlük yaşamda daha etkin bir hal almıştır çünkü rahatlamak ve çalışmak için evde geçirilen zaman artma eğilimindedir. **(Beisi,1995)**

Bugün esnekliği; ikametgâhımızı veya işimizi değiştirmek, şehrin etrafından rahatça dolaşabilmek, alışkanlıklarımızı önceden tahmin edilemeyen bir durum karşısında yeni duruma uyum sağlar haline getirmek olarak algılıyoruz. Hayatlarında bir

değişime ihtiyaç duyduklarında insanlar oturdukları evin içinde değişiklik yapmak yerine oturdukları evi değiştirmektedirler. **(Mozas, 2006)**

Heidegger'e göre varlık kendisini ancak 'burada ve şimdi' içerisinde gerçekleştirebiliyorsa **(Akarsu, 1994)**, varlığın mekan ve yer ile olan bağı düşünüldüğünde, yerden bağımsızlaştırılan kişinin var oluşunu tanımlaması ve anlamlandırması üzerinde ciddi problemler meydana gelecektir.

Çevremizle olan ilişkilerimizde, dışarı ve içeriyi tanımlarken içerisi için en temel referans olarak kullandığımız ev kavramında yaşanan süreksizlik, dünya üzerindeki var oluşumuzu etkilemektedir.

Piaget'e göre kişi, çocukluğundan itibaren, dışarıya çıksa bile nihai olarak her zaman geriye döndüğü evini varlığının temel referans noktası ve dayanağı olarak kabul etmektedir. **(Norberg-Schulz, 1988)** Bu bağlamda yaşadığı ev ve yer ile bağı kopmakta olan birey, psikolojik problemler ile karşılaşacaktır.

Kişi var oluşunu beraber anlamlandırdığı, içerisinde anılarını barındırdığı mekanı terk etmek ve başka bir mekana yerleşmek yerine sahip olduğu mekanı değişen şartlara ve ihtiyaçlarına göre kendine adapte edebilmek ihtiyacındadır. Esnek konuta olan ihtiyaç bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu durumlar, adapte edilebilir bir mimari çözümü gerektirmektedir. Sınırsız esnek mekân mimarlıkta hep istenilmiş fakat tam olarak elde edilememiştir. Birçok durumda kayar paneller ve sökülebilir bölücüler kemikleşmiş bir hal almakta, uzun vadede başka problemlere yol açmaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Adapte edilebilirliğin kilit noktası olarak görülen esneklik, sadece mekan bölücülerinin hareketli olmasına ya da konutun bitirme malzemelerinin kullanıcı tarafından belirlenmesine dayandırıldığı takdirde kullanıcının gerçek ihtiyaçlarına cevap veremez duruma gelmektedir. Esneklik için gereken bakış açısı, zamanla değişen ihtiyaçlara uyum sağlayabilecek şekilde ucu açık olarak tasarlanmış mekansal örüntülerin yaratılmasına dayandırılmalıdır.

Norberg-Schulz'a göre **(1963)** esneklik iki şekilde elde edilebilir. Birincisi; eleman ilave edilmesi veya çıkartılması yöntemiyle, bina bütünlüğünü kaybetmeden, binanın büyümesi veya küçülmesidir. İkinci yöntem; elemanların arasındaki ilişkilerin değiştirilmesi olarak tarif edilmektedir. Örnek olarak bölme elemanları (sürülen, kayan, katlanan duvarlar, perde ve storlar) ile mekanı çevreleyen elemanların

çevreleme biçimlerinin değiştirilmesi gösterilebilir. Uyabilirlik; formun ve sistemlerin getirdiği kapasiteye bağlıdır, kapasite ise sistemi oluşturan elemanların bir araya gelme modellerinin bir fonksiyonudur.

Bu bağlamda uyabilirlik, herhangi bir değişiklikten çok değişikliğe doğrudan uygunluğu tanımlamaktadır. **(Norberg-Schulz, 1963)**

Esneklik, değişen şartlara uyabilmektir. Değişebilirlik ve genişleme kavramları, esnekliğin birer fonksiyonu olarak tanımlanabilirler. **(Arslan, 2006)**

'Açık Ev' tanımı; kullanıcının değişen ihtiyaçlarına cevap verebilen konut tasarımıdır. Buradan anlaşılan; kişinin ikametgâhı için farklı mekân organizasyonları seçebilmesi olabileceği gibi ikametgâhın zaman içerisinde yeni durumlara uydurulabilmesi olabilir. Bu değişim zaman içerisinde yeni teknolojileri kapsayabilir, nüfus değişimlerinden ileri gelen farklılıklara ayak uydurabilir hatta binanın konut olarak kullanımını tamamen farklı bir kullanıma dönüştürmek anlamına da gelebilir. Bu noktada esnek konuttan kasıt; kişinin zaman içinde değişen fiziksel ihtiyaçlarına cevap veren konuttan daha geniş anlamda tutulmak istenmektedir. **(Till ve Schneider, 2005)**

Bugün yaşadığımız konutlarda; denenmiş, uygunluğu kanıtlanmış, mevcut piyasa şartlarında kolaylıkla ulaşılabilen, seri üretimi yapılan, sıklıkla kullandığımız/tercih ettiğimiz inşaat teknolojileri, yapı malzemeleri ve bunlara bağlı olarak gelişen tasarım stratejileri, konut mekanında istenilen değişikliklere imkan verebilecek esnekliği sağlayamamaktadır.

Özellikle ekonomik nedenler başta olmak üzere çağdaş konutlar esnek olamamakta, bu anlamda eski moda inşa edilmektedirler. Kentlerimizde konut inşaatındaki en etkili faktör inşaat piyasasıdır. İlkin, özel alanda, arazinin azlığına ya da uygun arazinin istenilen yerde olmamasına bağlı olarak yüksek bir talep artışı yaşanmaktadır. Konutun kayıtsız ve şartsız satıldığı bu noktada üreticiyi tasarımda bir yeniliğe veya artı bir değere teşvik edecek herhangi faktör bulunmamaktadır. Burada üreticinin asıl amacı olabildiğince çabuk elindeki konutları satmaktır ve kullanıcının gelecekteki talepleri önem arz etmemektedir. **(Till ve Schneider, 2005)**

İkinci olarak; odaların sayısı büyüklüklerinden daha fazla önemli olduğundan, konut; minimum mekân standartlarına ve belirlenmiş oda tiplerine göre tasarlanmaktadır. Bu; Andrew Rabeneck'in deyimiyle 'sıkıştırılmış uygunluk işlevselliği'

(tight-fit functionalism) ile yani odaların boyutları ve şekilleri nedeniyle, önceden belirlenmiş olan işlevleriyle kullanılması zorunluluğu ile sonuçlanmaktadır. **(Till ve Schneider, 2005)**

Örneğin yemek odaları, konuta dışarıdan algılanan bir sahiplik kattığı için tasarımlara eklenmekte fakat yemek odası olarak tasarlanan mekan daha sonra herhangi başka bir fonksiyon yüklenmesine imkan vermemektedir.

Üçüncü olarak, inşaat sanayindeki ekonomik şartlar nedeniyle, modası geçmiş ve esnekliğe kesinlikle imkân vermeyen yapı malzemeleri ve teknikleri esas teşkil etmekte ve bu, gelecekte farklı şekilde kullanımlarını imkânsız kılmaktadır. Tüm servis sistemleri eski moda şekilde duvarlara veya döşemeye gömülmekte, bu da herhangi bir ihtiyaç anında müdahale edilmelerini, değiştirilmelerini, taşınmalarını veya yenilenmelerini zorlaştırmaktadır. **(Till ve Schneider, 2005)**

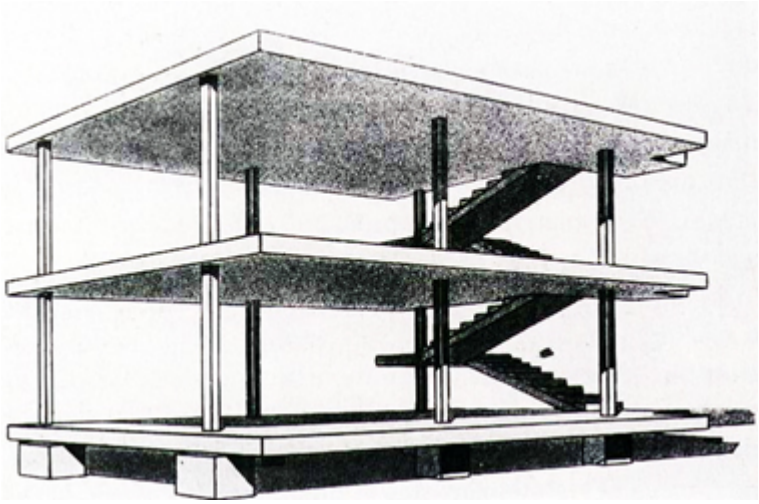
Konutun esnek olmaması kullanıcının, ihtiyaçları değiştiğinde taşınmasına yol açacaktır. Bu da konut piyasasında kaçınılmaz olarak talebi artıracaktır. Kullanıcının evini ihtiyacına göre şekillendirebilecek olması, yeni bir konuta taşınmaya ihtiyaç duymamasına, bu da konut piyasasında bir krize neden olacak ve yaşamını buradan sağlayan üreticiler için bu bir sorun teşkil edecektir. Bu durumdan kurtulmanın tek yolu, esnekliğin konuta artı bir değer kattığını, bu durumun fiyatlara yansıtılabileceğini ve bunu başarmak için bir miktar ilk yatırım maliyet artışının gerektiğini göstermektir. **(Till ve Schneider, 2005)**

Adapte edilebilir konut fikri ve 'Açık Ev' kavramı yeni değildir. Le Corbusier'in sadece döşemelerini ve betonarme taşıyıcılarını verdiği Maison Domino'su (1914) ile başlayan modern mimarlığın içinde birçok farklı plan tipi uygulanabilir. **(Beisi, 1995)** (Şekil 4.10)

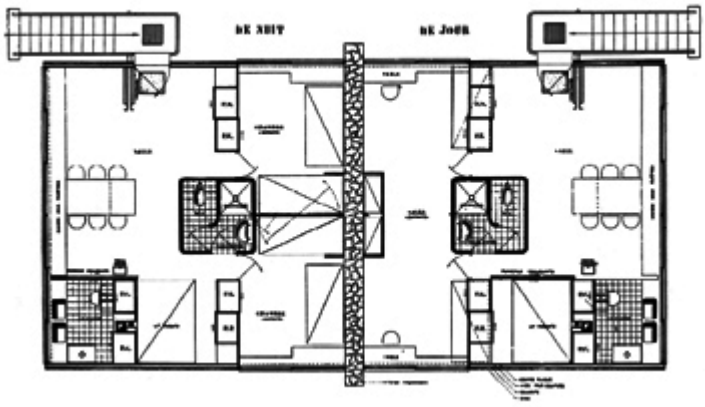
Corbusier daha sonra, Maison Loucher'de, katlanır mobilyalar ve gün / gece süresince değişik ışık alımlarına olanak sağlayan kayar bölücü paneller tasarlamıştır. **(Till ve Schneider, 2005)** (Şekil 4.11)

Fakat bu ve bunun gibi birkaç proje, genellikle gösterim projesi şeklinde retorik bir duruşu simgelemekte, kullanıcının gerçek ihtiyaçlarına bir ekleme gibi görünmektedirler. Bunun sebebi günlük kullanım sırasında panelleri kaydırmanın ve yatakları katlamanın kullanıcıya fazladan bir külfet getirmesidir. Bu şartlar altında,

esnek konut adı altında tasarlanan binalar çoğu zaman normal konut binalarından daha az esnek olmaktadırlar. **(Till ve Schneider, 2005)**

Şekil 4.10: Maison Domino

Şekil 4.11: Maison Loucher

60larda Avrupa'da üretilen birçok esnek konut modeli aynı prensiple yaratılmıştır. Fakat esneklik olasılıklarından doğru biçimde faydalanılamamıştır. Birçok proje gerçekleştirilmiş fakat kullanıcı görüşleri genelde bilinmeyen olarak kalmıştır. **(Beisi, 1995)**

Adapte edilebilirlik: geniş bir çerçevedeki ihtiyaçların ve konutun kullanıcılarının değişen ihtiyaçlarının, bina içerisinde ve bina yapım ve yönetim teknikleri içerisinde giderilmesi için bir yöntemi tarif etmektedir. Adapte edilebilir konut, sadece bir tasarımdan çok daha fazlasıdır. **(Beisi, 1995)**

Konutu esnek olacak şekilde tasarlamak, bu doğrultuda yapım sistemlerini ve malzemelerini seçmek, tek başına adapte edilebilir bir konut için yeterli değildir.

Fiziksel adapte edilebilirlik sağlansa bile yeterli derecede fayda sağlayamayabilir. Konut adapte edilebilirliği sadece fiziksel bir durum değil aynı zamanda bilgi ve yönetime dayanmaktadır. Konut inşası 5 safhadan oluşmaktadır: programlama, tasarlama ve planlama, inşa, işgal edilme ve yenileme. Adapte edilebilirlik kavramı programlama safhasında ortaya çıkar ve geride kalan 4 safhada da kullanılır. **(Beisi, 1995)**

Konut tasarımında farklı disiplinlerin ve özellikle de kullanıcının katılımı; mimarın belirleme ve kontrol etme isteğini sınırlandırmakta, müellifliğin rolünü sorgulamakta, tasarıma yeni değerler sistemleri katmaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Esnek konut kullanımında kullanılan tasarlama stratejileri; kullandıkları yöntemler bağlamında birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

'Yumuşak' olarak tanımlanan stratejiler belirsizliğe imkân verme, 'sert' ise tasarımın kullanılacağı yolları özel olarak belirleyen elemanları işaret etmektedir. Kullanılışından dolayı esneklik kelimesi, planda çok belirsiz olmak ya da çok belirli olmakla ulaşılabilir gibi göründüğü için bir anlam çatışması yaratabilir fakat tarihi süreçte 20.yüzyıl boyunca her iki yaklaşım da paralel şekilde ilerlemiştir. Yumuşak kullanım, kullanıcının planda ihtiyacına göre istediği değişiklikleri yapmasını sağlarken tasarımcı arka planda aktif olarak çalışmaktadır. Sert kullanımda tasarımcı ön planda çalışmakta, mekânların gelecekte nasıl kullanılabileceğini belirlemeye çalışmaktadır. Yumuşak kullanım daha fazla mekân talep eder, plana ve teknolojiye daha rahat şekilde yaklaşır. Sert kullanım ise mekânlara özel olduğu ve bir odanın çok fonksiyonlu olması gerektiği şeklinde yaklaşır. **(Till ve Schneider, 2005)**

Konut mekanını esnek olarak tasarlamak için merdivenlerin yerleri, servis çekirdekleri ya da girişler gibi parametreler, fazladan masraf çıkartmadan, gelecekte esnekliğe imkân sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Fakat bunu başarmak için tasarımcı, gelecekte olası senaryoları işlemeli, plana uygulamalı ve çözümler üretmelidir. **(Till ve Schneider, 2005)**

Konut mekanında esnekliği sağlamanın üç yolu vardır. Birincisi; konut içerisinde, ilerde tekrar düzenlemeye imkân vermeyen taşıyıcı bölücü duvarları, sabit sistemleri kullanmamak gerekmektedir. İkincisi; teknolojinin önderliğinde, ulaşılamayan ya da uyumluluğu sağlanamayan malzemelerden kurtulmak gerekmektedir. Üçüncü olarak

mekânların kullanımlarının düşünülmesinde, tek tip işlev için kullanılacak, standart boyutlarda mekân üretme çabasından kurtulmak gerekmektedir. **(Till ve Schneider, 2005)**

İnşaat teknikleri ve mekan miktarı ile esneklik arasında ilişki vardır. İnşaat katmanları; strüktür, kabuk, servisler ve iç bölücülerden bitirmelere kadar açık ve belirgin şekilde tanımlanmalıdır. Servisler, gelecekteki değişikliklere ve yenilemelere imkân verebilecek şekilde dikkatlice yerleştirilmektedir. **(Till ve Schneider, 2005)**

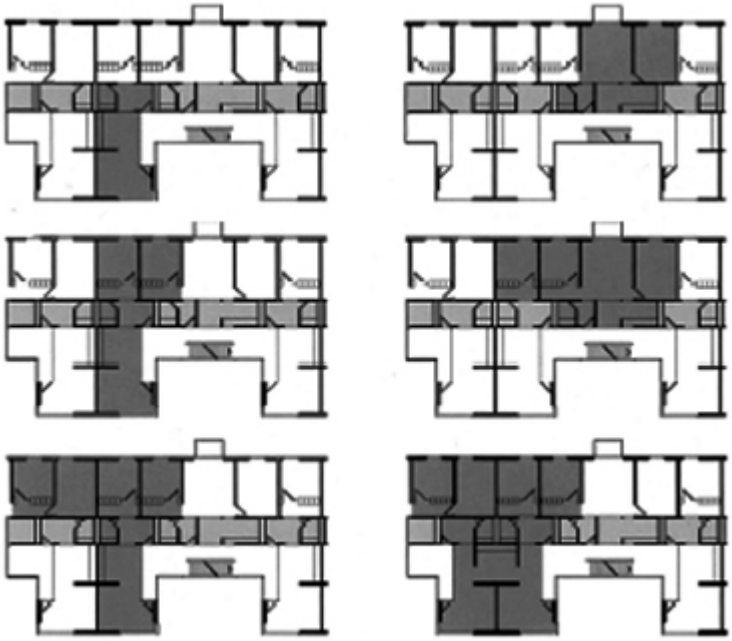
Jean Nouvel'in 1985 yılında Nimes-Fransa'da tasarladığı Nemausus planında, 2 kat yüksekliğinde bölünmemiş mekânlar kullanıcıya kendilerine göre yerleşmek için yarı bitirilmiş olarak verilmektedir. Bu, tanımsız mekânı kendine göre uyarlayacak olan kullanıcıya devreden mekân tasarımcısının temeldeki yaklaşımıdır. **(Till ve Schneider, 2005)** (Şekil 4.12)

Şekil 4.12: Nemausus

ADP'nin Zürich'teki Hellmutstrasse konutu, adapte edilebilir tasarıma verilebilecek başka bir örnektir. Tasarım; bu birliktelikte yaşayacak herkesin katılımıyla hazırlanan plan şemasıdır. Tasarım üç farklı yatay bölgeden oluşmaktadır. En üstte,

taşıyıcı duvarlarla bölünerek dizilmiş benzer ölçülerdeki odalar ve bu duvarlar arasına yük taşımayan bölücüler eklenerek belirlenecek dolaşım şeması yer almaktadır. **(Till ve Schneider, 2005) (Şekil 4.13)**

Şekil 4.13: ADP Hellmutstrasse Housing, Zürih

Bundan sonra bir sıra, servis sistemleri ile donatılmış, mutfak veya banyo olabilecek mekân yer almaktadır. En sonda, genellikle mutfak ve yaşama alanı olacak bir mekân yer almaktadır fakat bu mekân kendine yeten bir stüdyo daire de olabilmektedir. Tüm dairelere erişim dışardan bir merdivenkovası ve ortak balkonlardan sağlanmaktadır. Tasarımın tümündeki düzenleme ve yapılan bölgeleme, farklı düzenlemelere imkân vermekte, bireysel ortak yaşayan büyük gruplardan kendi kendine yeten tek kişilik stüdyo dairelere kadar olanak sağlamaktadır. **(Till ve Schneider, 2005)**

ADP Hellmutstrasse evlerinde çözümler ancak yönetimsel bir strüktür aracılığıyla işleyebilmektedir ve buna bağlı olarak ADP' deki daireler bir gruba aittir ve onlar tarafından yönetilmektedir. Gelecekte konut yapımı mimarlar kadar yönetimsel birimlere de dayanacaktır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Hellmutstrasse evlerinde yönetimsel birim; kullanıcılara ev içerisinde herhangi bir değişiklik yapmak istediklerinde gereken malzemeleri ve iş gücünü sağlamakta, evin içerisinde yapabilecekleri değişiklikler hakkında bilgi vermekte, yapılacak değişikliklerden önce kiracılar arasındaki iletişimi sağlamaktadır. Kullanıcı

memnuniyeti esaslı yapılan anketler; hem kullanıcıların hem de yönetim biriminin bu birliktelikte uyum içerisinde çalışabildiğini ve her iki grubunda durumdan memnun olduğunu göstermektedir. Birliktelikteki uyum, yönetim birimini bu tarzda yapılacak başka projelerin finansmanına ve yönetimine teşvik etmektedir. **(Beisi, 1995)**

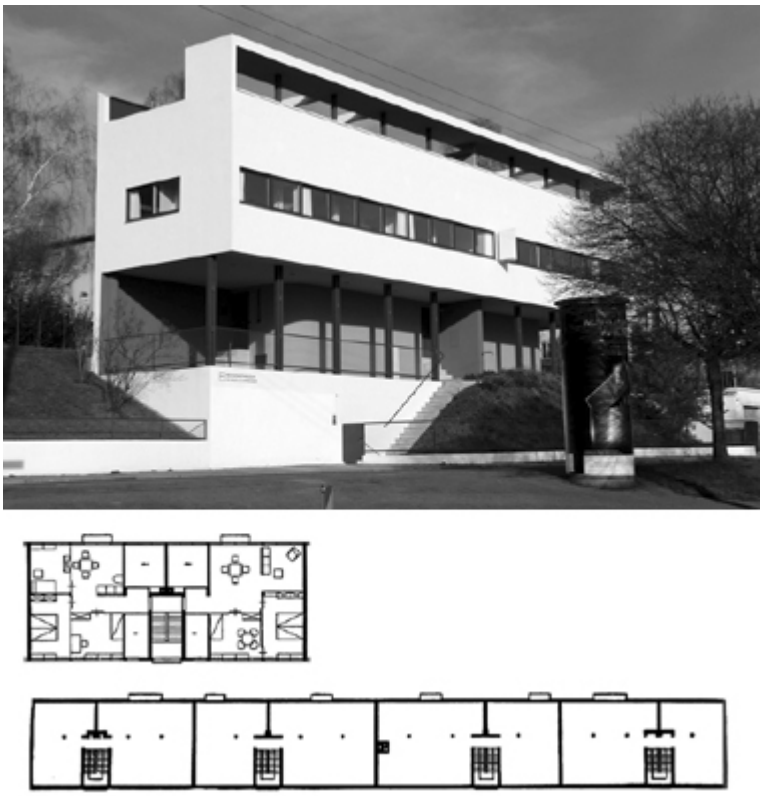
Beisi'nin **(1995)** adapte edilebilirlik fikri ile tasarlanan diğer projelerde yapmış olduğu kullanıcı ve yönetim birimleri araştırması göstermektedir ki; bina tasarım aşamasında iken kullanıcı ve yönetimsel birimler tasarıma ne kadar dahil olurlar ise sonuçta ortaya çıkan birliktelik o kadar etkin olmakta ve her iki grupta bu birliktelikte uyum içerisinde yaşamaktadırlar. Fakat tasarım sürecinde bu katılımın göz önünde bulundurulmadığı projelerde her iki grupta birliktelikten etkin bir şekilde fayda sağlayamamakta, projelerin çıkış noktalarını oluşturan esneklik fikri kemikleşmiş, kullanıcı ve yönetimsel birimlere problemler yaratan sistemlere dönüşmektedirler.

Yumuşak kullanımın bir yaklaşımı, tasarımcının sosyal olarak esnek fakat fiziksel olarak sabit planlamasına dayanıyorsa, mekânın kullanıcıya istediği gibi değiştirebilmesine olanak verecek şekilde ham olarak verildiği örnekler daha fazla yer teşkil etmektedir. Sadece açık mekânın temin edilmesi kendi başına yeterli değildir. Tasarımcı erişilebilirlik için gereken noktaları, servislerin yerini dikkatlice düşünmelidir. Mekânın esnek kullanımı için tasarımcılar, hipotez şeklindeki plan tiplerini erişilebilirlikleri, servis ve parça stratejileri bakımından test etmelidirler. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Mekânın belirsizliğine dayanan bu yaklaşım, yeni inşa tekniklerinin sağladığı daha geniş ölçekteki strüktürler ve hafif, takılabilir malzemeleri kullanan erken modernist mimarlar tarafından oluşturulmuştur. Bu yüzden bunun örnekleri erken modernist konutlarda da görülebilir. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Mies Van Der Rohe'nin Stuttgart'taki Weissenhofsiedlung konut bloğunda (1927), basit bir çerçeve, kullanıcıların iç mekânı istedikleri gibi bölümlendirmeleri için verilmiştir. Buna rağmen nihai plan kolon şemasıyla sınırlıdır ve servis mekânlarının yerleştirilmesi günümüz standartlarına göre minimaldir. **(Till ve Wigglesworth, 2002)** (Şekil 4.14)

Les Frères Arsène-Henry tarafından Fransa'da tasarlanan Montereau-Surville'in plan şeması ve İsveç'teki 'Järnbrott Deneysel Konut Projesi' adapte edilebilir mimarlık örneklerindendir.

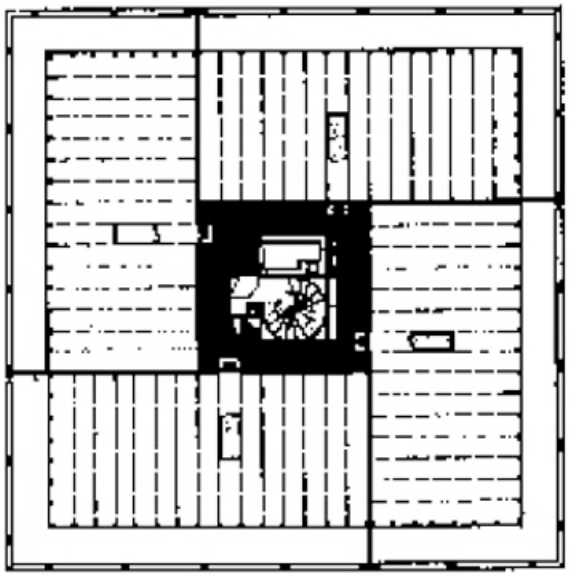

Şekil 4.14: Weissenhofsiedlung

Montereau'daki 10 katlı binada sadece servis çekirdeği sabittir ve kalan mekân serbest bırakılmıştır. Mimarlar bu bina için 10 farklı plan tipi tasarlamış, fakat sonunda bunlardan hiçbirisi seçilmemiş, kullanıcılar grid sistem üzerinde plan yapmayı çabucak öğrenmiş ve kendi istekleri doğrultusunda evlerini şekillendirmişlerdir. İçeride uygulanan modüler sistem, bölücüleri sayesinde cepheye de yansımıştır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)** (Şekil 4.15)

Järnbrott deneysel konut projesi, işgal edildikten sonra zaman içerisinde değişim gösteren esnek konut projelerinden birisidir. Plan yine sabit mutfak ve banyo mekânları ile geriye kalan açık mekândan oluşmakta ve kiracılara olası plan tipleri gösterilmektedir. Binanın işgalinden 10 yıl sonra yapılan bir araştırma, en büyük değişikliklerin küçük birimlerde yapıldığını ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak belirli büyüklükteki mekânların belirli esneklik değerleri vardır, küçük mekânlar

daha fazla esnekliğe ihtiyacı olan mekânlardır diyebiliriz. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Şekil 4.15: Montereau-Surville (1971): Les Frères Arsène-Henry:

Yumuşak kullanım düşüncesi tasarıma belirli bir açıdan bakışı ve katılımı gerektirmekte ve sonuçta ortaya çıkan ürün kullanıcının hem tasarım hem de kullanım aşamasında katılımını gerektirmektedir. Buna karşılık sert kullanım mimarın isteği doğrultusunda belirlenmektedir. Sert kullanım; mimarın kontrol altında tutma isteği ile doğrudan bağlantılıdır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Wells Coates'in 'Lawn Road' apartmanları (1934), Rietveld'in 'Schröder Evi' (1924), Carl Fleiger'in 'Kleinwohnung' projesi (1931), sert kullanımın tipik örnekleridir. (Şekil 4.16 ve 4.17)

Lawn Road projesinin kaderi bu noktada açıklayıcı olmaktadır. Orijinal plan, içinde Marcel Breuer, Lazlo Moholy-Nagy ve Agahta Christie gibi bu ideolojiye sıcak bakan bir grup genç entelektüelin de yer aldığı kişiler tarafından kullanılmıştır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Onlar binadan taşındıktan sonra daireleri kiralamak çok zor bir hale gelmiş ve bina bakımsız kalmıştır. Yakın zamanda restore edildikten sonra bina şu an bir grup devlet çalışanına (öğretmen, hemşire gibi Londra'da başka bir daireyi karşılayacak kadar geliri olmayanlar) ve hayata yeni atılan gençlere ev sahipliği yapmaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Bunun sebebi; binanın sunduğu hayat tarzının, metrekare fiyatı çok yüksek diğer apartman dairelerine göre daha uygun olmasıdır. Sert kullanımın sunduğu minimal hayat tarzı, daha yüksek fiyatlı daireleri karşılayamayan ve küçük mekanlarda yaşamayı kabul edebilecek kişilerin seçimi olmaya devam edecektir. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Şekil 4.16: Schröder Evi, Rietveld

Şekil 4.17: Lawn Road Apartmanı, Coates

Esnekliğin yaratılması bir taraftan planda yapılacak yeniliklere ve esnekliğe uygun tasarımlara dayanırken diğer taraftan da yeni teknolojilere dayanmaktadır. Bunun yanında birçok projede seçilen malzemeler, mekanda esneklik yaratılmasında plan ve tasarım tipinden daha fazla rol oynamaktadır. Teknoloji bu noktada servis ve taşıyıcı sistemlerini, inşa tekniklerini ya da bunların bir birleşimini kapsamaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Sert kullanım; özel olarak esneklik sağlamak için tasarlanmış ve planın belirleyicisi olan teknolojilerdir. En sistematik olarak geliştirilen yaklaşım açık bina hareketidir. Bu yaklaşım John Habraken'in 'Supports: an alternative to mass housing' kitabıyla başlamıştır. Bu kitapta; yığın konut inşasının konutu bir tüketim ürününe, kullanıcıyı da tüketiciye dönüştürmesi eleştirilmektedir. Önerilen; kullanıcının ikamet etme sürecinde kontrole sahip olması modelidir.

Temel prensipler oldukça açıktır; konut bir destek ve doldurma yapısıdır, destekler; uzun vadeli kalıcı bir zeminde tasarlanmış alt yapı sunucularıdır, doldurulanlar; kısa vadeli, kullanıcı tarafından belirlenen ve adapte edilebilen elemanlardır. Destek ve doldurma modeli, kullanıcı ve tasarım profesyonellerinin değişik katmanlarda sürece dahil olmasını öngörmektedir. Kontrolün tamamının, özellikle de doldurma elemanları aşamasında, sadece profesyonellerin elinde olmaması öngörülmektedir. Açık binanın yapılmış birkaç örneğinde, vurgu esnek konutun sosyal işaretlerinden, konutun teknik/teknolojik ve yapısal işaretlerine kaymıştır. Bu yüzden 1970'lerde açık binaya olan talebin ortadan kalkması, uygun doldurma sistemleri gibi teknik çözümlerin yok olmasıyla doğru orantılıdır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

Yumuşak teknoloji esnek konutun sadece ön planda olan inşa teknikleri ile şekillenmediği bir yöne doğru ilerlemesini sağlar. Bu yaklaşım açık binanın prensiplerini taşımakta fakat bu prensipler daha rahatlatıcı ve daha az belirleyici rol oynamaktadırlar.

Otto Steidle'nin Doris ve Ralph Thut ile beraber tasarladığı, kullanıcı isteğine ve ihtiyaçlarına göre doldurulabilecek prefabrik bir iskelet olan, Münih'teki Genter Strasse (1972) bloğu buna bir örnektir. Geçen 30 yıl içinde hacimler, iç mekanlar ve kullanımlar gözle görülür değişimlere sahne olmuştur. **(Till ve Wigglesworth, 2002)** (Şekil 4.18)

Başka bir örnek Rüdiger Kramm'ın tasarladığı Frankfurt'taki Brandhöfchen (1995) planıdır. Burada göze çarpan üç ana kriter vardır. Birincisi, mutfak ve banyoya imkan verecek fakat kurulmamış olan özel bölgelerdeki servis çekirdeklerinin stratejik yerleşimidir. İkinci olarak servis noktalarına erişilebilirliğin kolay olması, gelecekte yapılması muhtemel değişikliklere ve yenilemelere kolaylık sağlayacaktır. Üçüncü olarak, servis elemanlarının döşemedeki dağıtım organizasyonu her türlü plan şemasında onlara erişilebilirlik sağlamaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)** (Şekil 4.19)

Şekil 4.18: Genter Strasse konut bloğu, Otto Steidle, Doris ve Ralph Thut

Konuttaki servis sistemlerinin dağıtımı, kablolama ve borulama gibi teknik konular esnek konutun sınırını en fazla zorlayan etmenlerdir. Elektrik çıkışları ve bunların uygulama noktalarına olan erişimi ve montajı gelecekte yapılacak değişikler için büyük sorun teşkil etmektedir. Ofislerde kullanılan yükseltilmiş döşeme sistemleri ilk sorunun üstesinden gelmekte fakat potansiyel olarak daha pahalıya mal olmaktadır. **(Till ve Wigglesworth, 2002)**

İleri mimarlığın görevi sadece ekonomik parametrelerin ürünü binalar yapmak değildir. İleri mimarlığın görevi günlük ihtiyaçlara cevap vermek, farklı ölçekler ve zamanlarda bireysel yerleşimlerin yaratılmasına olanak sağlamaktır.

Guallart'a göre **(2006)** kendi işlevlerini geliştiren yaşanabilir organizmalar tasarlanmalı ve bu organizmaların dünya doğasıyla bütünleşmesi sağlanmalıdır. Bu durumda karşımıza çıkan zorluk; sınıflandırılmış, son teknoloji ürünü çözümleri binaya direkt uygulayan mevcut moda çözümler yerine ikametgahlarımızı bu yeni

durumları göz önünde bulundurarak ve yeni tasarım stratejileri geliştirerek tasarlamak ve inşa etmektir. Malzeme alanındaki gelişme ve araştırmaların sonucu olarak, mevcut yerel malzemelerin geliştirilmesine dayanan malzeme teknolojileri ve yüzyıllık inşa teknikleri geliştirilmeli ve yenilenmelidir. **(Guallart, 2006)**

Şekil 4.19: Rüdiger Kramm'ın tasarladığı Frankfurt'taki Brandhöfchen konut bloğu

4.4 Bölüm sonucu

20.yüzyılın başından beri uygulamakta olduğumuz konut tasarlama stratejileri, yapım sistemleri ve yapı malzemelerinin esnekliğe ve dolayısıyla adapte edilebilir bir mimarlığa imkan vermiyor olması gerek kullanıcı gerekse toplum psikolojisinde problemlere neden olmaktadır.

Mevcut ve halen uygulanmakta olan toplu konutların kişi ve toplum bazında yarattığı olumsuz etkiler Avrupa ve Amerika'da 20.yüzyılın ortalarından itibaren fark edilmiş, fakat alınan önlemler yüzeysel ve yetersiz kalmış, konut piyasası rant çevrelerinin ekseninde sorunlu fakat yatırımcı açısından karlı bir şekilde günümüze kadar ilerlemeye devam etmiştir.

Bir asır önce, üç kişilik çekirdek aile için tasarlanmış olan evin plan şeması, insanın sürekli değişen yüzyılda farklılaşan sosyal, kültürel, ekonomik yapısı ve ihtiyaçlarına cevap verememektedir.

Tüketim toplumu sistemi içerisinde alınıp satılabilir ticari bir obje haline gelen konutun mekansal değeri yok olmakta ve insan ile ilişkisinde kopma meydana gelmektedir.

Denenmiş, uygulanmış, seri üretimi yapılan, kolay temin edilebilen ve yatırımcı açısından karlı malzemeler ve sistemlere olan talep, günümüz inşaat piyasasını baskı altına almıştır. Bu bağlamda mimari çaba, bu döngü içerisinde yeni yaşama olasılıkları geliştirmek yerine var olan sistem ve kurallara uymak durumunda kalmaktadır.

İnsanın doğasından gelen, yaşadığı çevreyi değiştirme ihtiyacı, insanın barındığı ve varlığının temelindeki evi içinde de mümkün olmalıdır. Yaşadığı çevreyi kendi isteklerine göre değiştirebilen kişinin, bulunduğu ortamı savunması ve sahiplenmesi daha kuvvetli olacak, bu sayede daha yaşanabilir çevreler ortaya çıkacaktır.

Adapte edilebilir esnek bir konuta ulaşmak için, kullanıcının ve yönetimsel birimler gibi diğer profesyonel disiplinlerin evin tasarım sürecinin başından itibaren bir arada çalışması ve esnekliğe imkan verebilecek stratejileri geliştirmesi gerekmektedir.

Bugün kullandığımız mevcut sistemler içerisinde dahi kullanıcıya faklı düzeylerde müdahale ve adapte etme olanağı sunan sistemler oluşturulabilmekte, planlaması ve fonksiyonları iyi hazırlanmış örnekler kullanıcının memnuniyeti ile sonuçlanmaktadır.

Bahsedilen olasılıkları ve açılımları sağlamak için çeşitli tasarım ve planlama sürecini kapsayan yöntem ve yaklaşımlar tarif edilebilir. Bu yaklaşımlardan birine, kullanıcı katılımını henüz tasarıma başlamadan sürece dahil etmeyi amaçlayan, Teresa von Sommaruga Howard'ın Londra'daki çalışması örnek verilebilir.

Teresa von Sommaruga Howard, Norman Foster'ın Londra-Spitalfield'daki ofis binası yakınındaki kamusal alanda peyzaj düzenlemesi çalışması için alternatifler bulmak ile görevlendirilmiştir. Bu doğrultuda Howard; çevre sakinlerini tasarıma dahil etmek için atölye çalışmaları başlatmıştır. Atölye çalışmalarında kullanıcılar, çevrelerinde ne görmek istediklerine dair araştırmalar, fotoğraflar ve analizler yapmak ile görevlendirilmişlerdir. (Şekil 4.20)

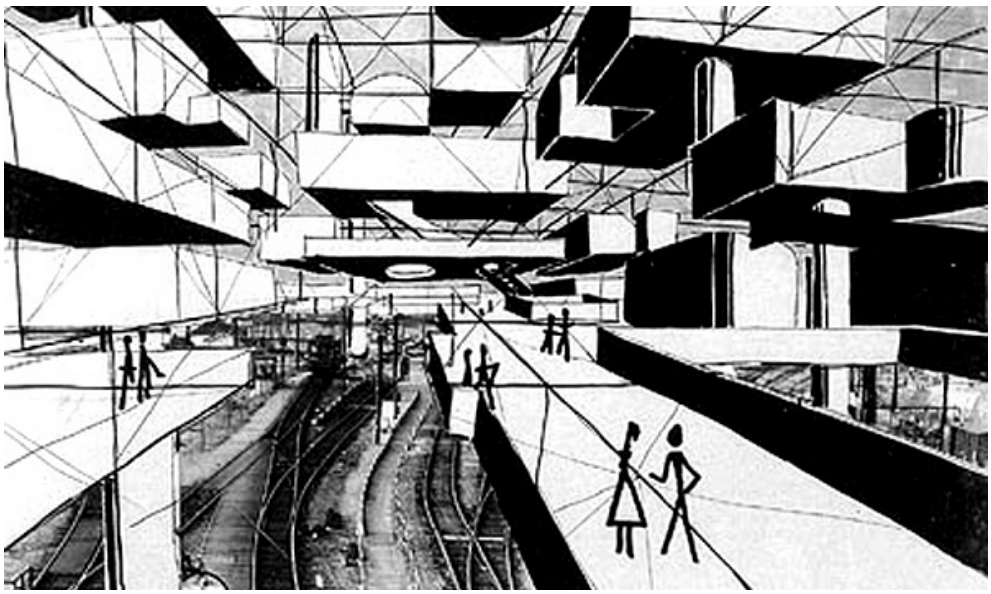
Şekil 4.20: Bishops Meydanı kamusal alan düzenlemesi.

Yaşayacakları mekanlar tasarlanırken kullanıcının tasarıma katılımı, yaratılacak çevrelerin insancıl ve yaşanabilir olmasında en önemli yeri tutmaktadır.

Bu tür çalışmalar ADP Mimarlığın Hellmutstrasse konut bloğunda olduğu gibi doğru şekilde yapıldığı takdirde, sonuçta hem kullanıcıyı, hem mimarı hem de konutun yönetiminden sorumlu olan yönetimsel birimleri memnun edecek, bunun gibi başka çalışmalar yapmaya yönlendirecektir.

Kullanıcı katılımının tasarımı direkt olarak ve sürece en başından itibaren etkiyen bir parametre olarak kullanılmasından sonra bakılması gereken diğer bir nokta, bu katılımı doğru ve en uygun şekilde, çağın gereksinimlerini de karşılayacak biçimde

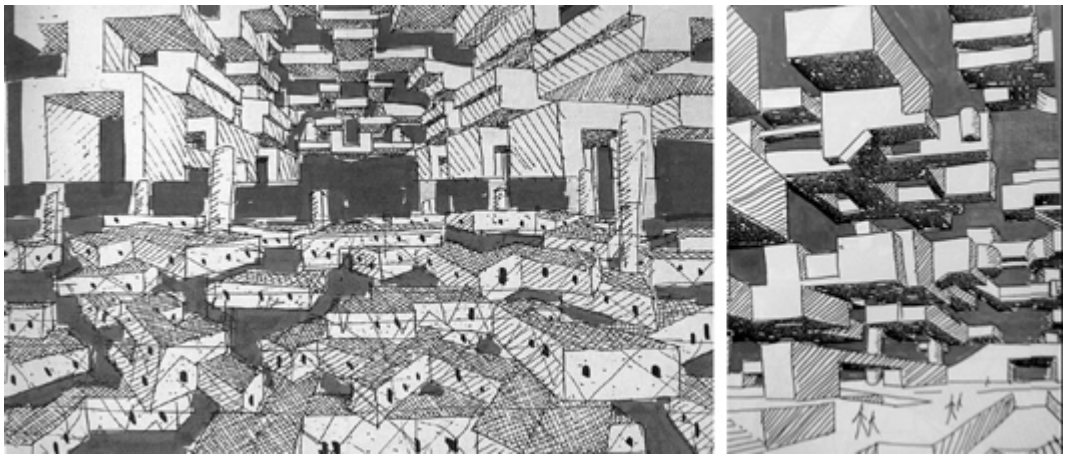
tasarıma yansıtmak olacaktır. Buna bir örnek olarak, Yona Friedman'ın "Flatwriter" projesi gösterilebilir. (Şekil 4.21)

Şekil 4.21: Yona Friedman'ın kullanıcı katılımını öngören projesi. Flatwriter.

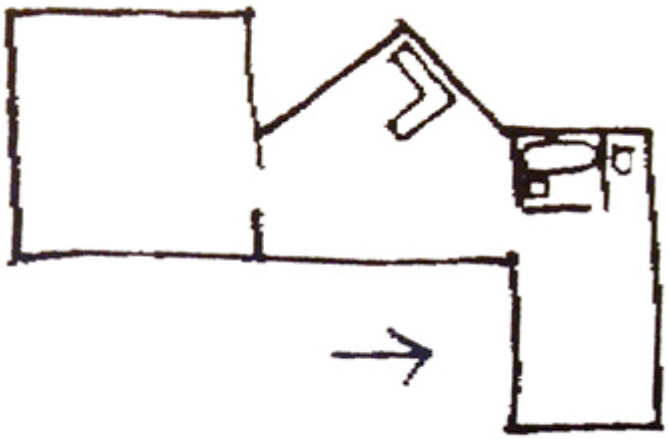
Friedman'ın bu konsept projede amaçladığı, kentsel ve dönemsel dinamiklere de cevap vermesi beklenen bir konut yerleşiminin, bu doğrultuda kullanıcıyı içine katarken belirli bir sistematik içerisinde esnekliğe açılım sağlamasıdır.

Bu anlamda proje, her kullanıcının aynı zamanda kentsel anlamdaki taleplerine de cevap vermeyi hedeflemektedir. Bu noktada arazi ile sınırlı olan kentsel alanın dış sınırları hariç, yoğunluk doğrultusunda dış çeperi sınırlandırılmış fakat kullanıcının içerisinde sınırsız sayıda olasılığı gerçekleştirebileceği bir mekan arayışı ortaya çıkmaktadır. (Şekil 4.22)

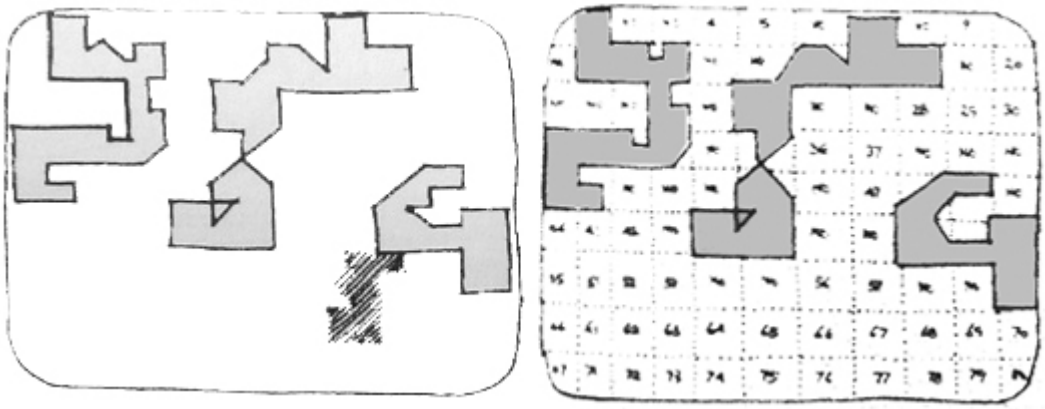
Şekil 4.22: Flatwriter-Kent

Projenin ilk aşamasında, kullanıcıya 150 m² sınırını geçmemesi gereken bir alan verilmektedir. Bu sınır içerisinde plan şemaları, odaların biçimlenişleri, kullanılan geometrik formlar, verilen alanda bırakmak istedikleri boşluk, avlu ve bahçe tamamen kullanıcının istediğine göre şekillenmektedir. Kullanıcının istediği form belirlendikten sonra konutun giriş aksı bir ok ile belirtilmektedir. (Şekil 4.23)

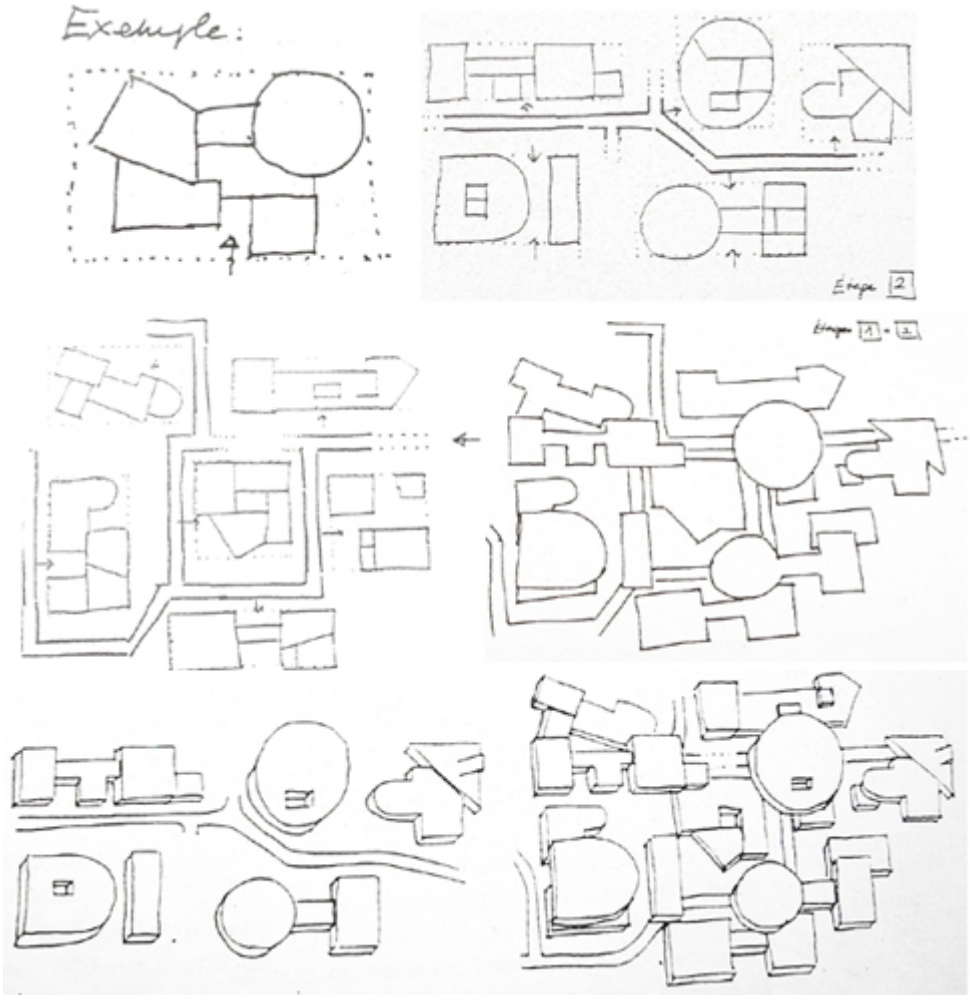
Şekil 4.23: Planı ve giriş aksı belirlenen konut. Giriş.

İkinci aşamada belirli bir katın tüm planını, otopark alanlarını, yan parsellerle olan komşuluk ilişkilerini, ortak alanları yine kullanıcılar belirlemektedirler. (Şekil 4.24 ve 4.25)

Şekil 4.24: Komşuluk ilişkileri.

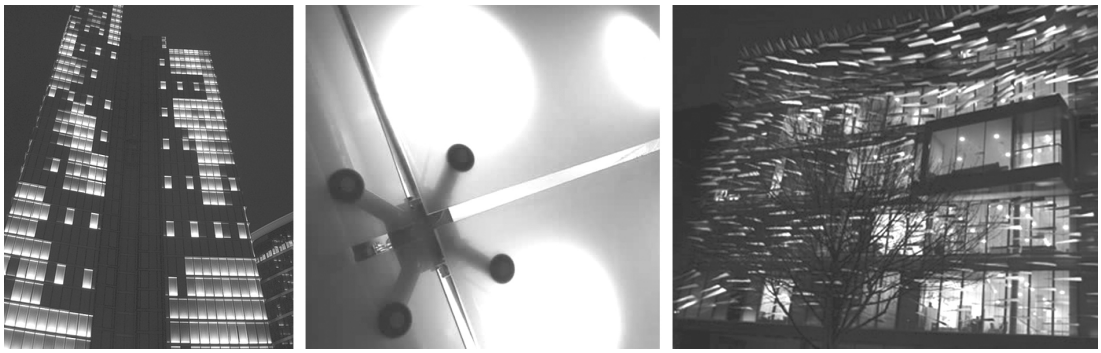
Bu noktada kent; tekil birimlerin yollar ile bağlanmasından meydana gelen ilişkiler bütünüdür. Kenti oluşturan; tekil kişiler, onların kurduğu ilişkiler ve komşularıdır. Bu sayede kullanıcıya hem kendi yaşama birimlerini hem de yaşadıkları kenti istedikleri gibi oluşturma fırsatı tanınmaktadır.

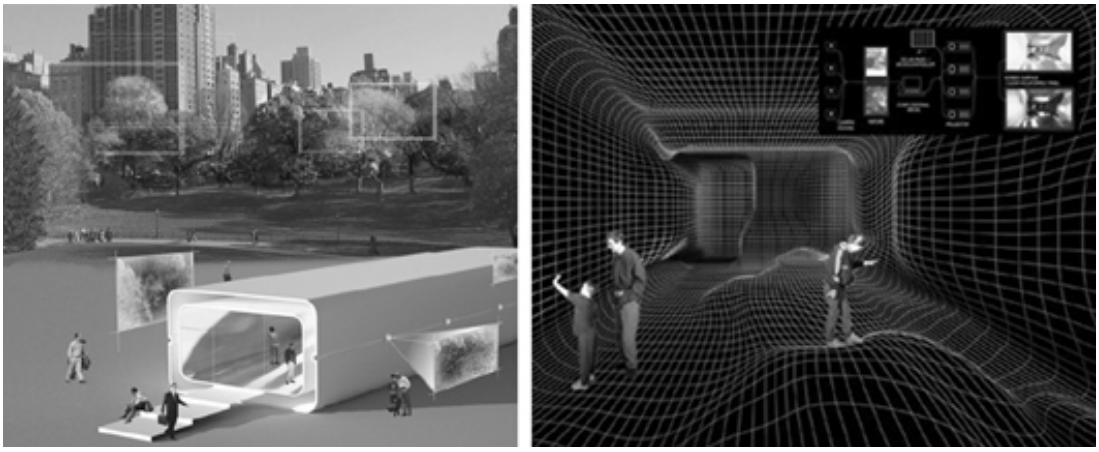
Şekil 4.25: Süreç.

Tasarım ve planlama aşamasında kullanıcının katılımını sağladıktan sonra esnekliği öteleyecek diğer konu yeni malzemeler ve bu malzemelerle meydana getirilecek, mekanın olmasını sağlayan yüzeylerdir. Yeni teknoloji, kullanıcısı ile etkileşim içerisinde bulunan akıllı malzemelerin yaratılmasına ve mekan oluşturmasına imkan vermektedir. Bu sayede artık mekanın içinde veya dışında olanlar, istenilen ölçüde ve kurulmak istenilen ilişki seviyesi içerisinde içeriye ve dışarıya yansıtılabilecektir. (Şekil 4.26 ve 4.27)

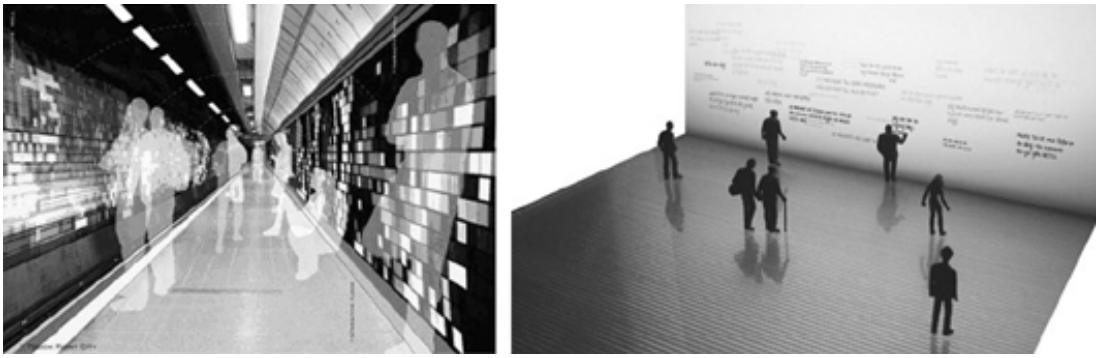
Kullanıcının mekanı oluşturan malzemeler ile olan ilişkisi yine akıllı malzemeler ve bilgisayar destekli otomasyon sistemleri ile meydana getirilebilmektedir. Kullanıcısının anlık, gündelik veya uzun bir zaman dilimi içerisinde değişen ihtiyaçlarına göre şekillenebilen malzeme ve sistemler, yeni konut tipolojilerinde belirleyici rol oynayacaktır. (Şekil 4.28)

Şekil 4.26: İnteraktif yüzeyler.

Şekil 4.27: Binayı kuşatan yeşilin insanlara verdiği rahatlık duygusu binanın içine projektörler ve almaçlar aracılığı ile iletilmektedir. İç mekanlardaki interaktif yüzeyler sayesinde kullanıcı ile binanın iletişimi sağlanmaktadır. İnteraktif binalar.

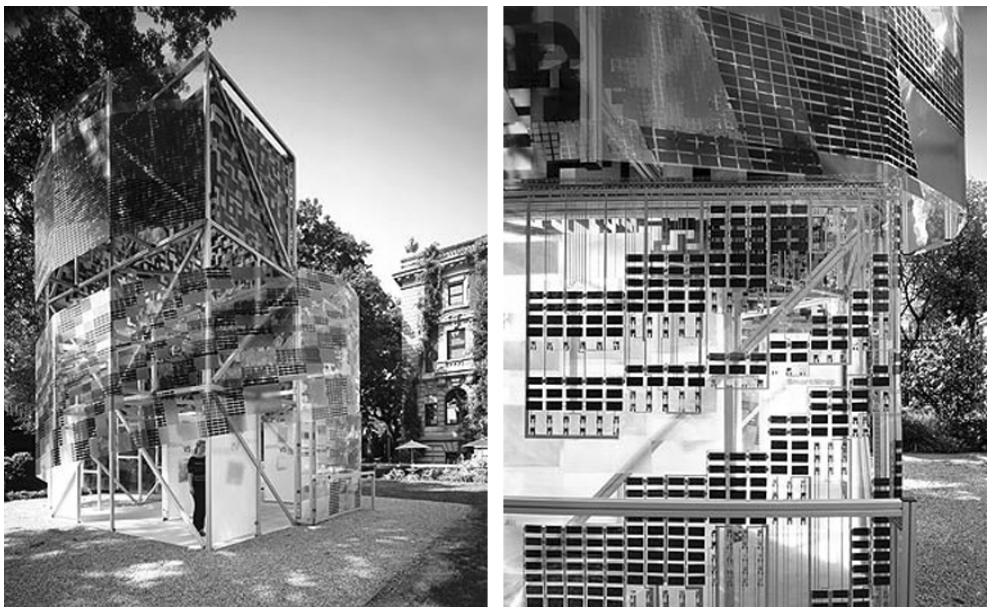

Şekil 4.28: İnteraktif mekanlar.

İnteraktif malzemeler sadece kullanıcı ile mekan arasındaki bağı güçlendirmek ile kalmayacak, konutun bulunduğu doğal çevre yani dış dünya ile konutun içerisi arasındaki fiziksel etkileşimin de arabulucusu olacaktır. Smart-Wrap deneysel malzemesi buna bir örnek oluşturmaktadır.

Smart-Wrap ile tuğla ve harç yerine plastik şişelerde kullanılan ince polimer bazlı filmlerden oluşan akıllı duvarlar meydana getirilebilmektedir. Duvarı akıllı kılacak

teknoloji; geleneksel duvarın yerini alacağı öngörülen ince film tabakasının üzerine uygulanmaktadır. (Şekil 4.29)

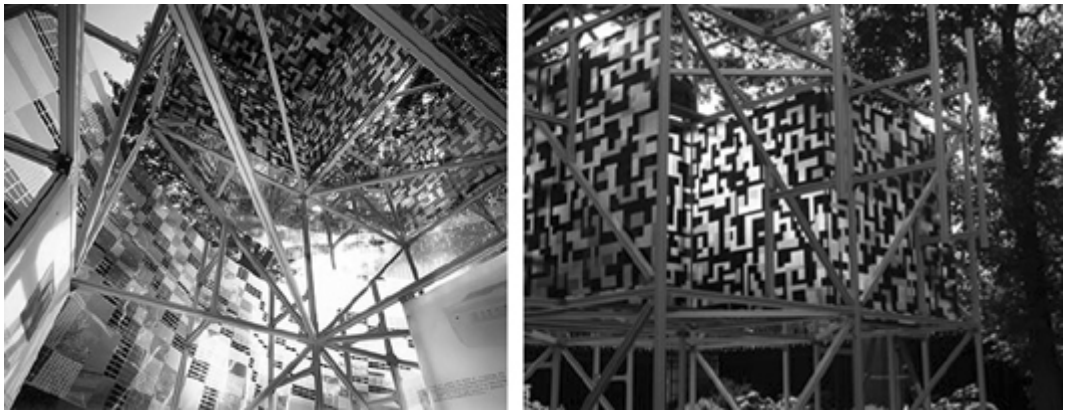

Şekil 4.29: Smart-Wrap örtü sistemi.

Smart-Wrap örtü sistemi ısıtma, soğutma, görsel tasarım, ışık kullanımı ve enerji depolama konularında yüksek bir performansa sahip olan ince kompozit mikro film kapsüller, güneş alıcıları, esnek bataryalar ve üzerlerindeki ışık haznelerinden meydana gelmektedir. Elektronik devreler direkt olarak polyester film tabakası üzerine basılmaktadır.

Smart-Wrap örtü sistemi geleneksel tuğla duvar, sıva ya da panel sistemlerinin aksine sadece birkaç milimetre kalınlığındadır ve fiziksel olarak bu malzemelerden daha iyi ısıl performans sağlamaktadır. Sistemin tüm klimatizasyonu, elektriksel kontrolü ve ışık kontrolü örtü üzerindeki devreler sayesinde yapılmaktadır. Örtü, ısıyı belirli düzeylerde tutan mikro kapsüllerden meydana gelen ince güneş bataryalarından oluşmakta ve kimyasal bataryalar enerjiyi absorbe etmektedir. Polyester tabaka yağmur ve rüzgar gibi dış etkenlerden korumak için kullanılmakta, termal toplayıcılar istenilen sıcaklık düzeylerine göre güneş enerjisini absorbe etme, depolama ya da salıverme gibi özelliklere sahiptirler. (Şekil 4.30)

Smart-Wrap örtü sistemi, kullanıcının kişisel isteklerine de cevap verebilecek bir otomasyon sistemi tarafından kontrol edilmektedir. Bina kabuğunu oluşturan polimer kaplama, bu otomasyon sistemi ile renk değiştirebilmektedir.

Şekil 4.30: Termal toplayıcılar ve polyester tabaka.

Smart-Wrap malzemesine baskı teknolojisi sayesinde istenilen doku ve renk verilebilmektedir. Smart-Wrap, geleneksel duvarın tüm fonksiyonlarını yerine getirmekte, zaman ve mekandan kazanç sağlamakta ve tuğla duvarı örmekten çok daha hızlı bir şekilde inşa edilebilmektedir.

Geleneksel malzemeler de aynı şekilde teknoloji ile şekillenerek değişmekte ve farklı performans değerleri sağlamaktadırlar. Işık geçirgenliğine sahip beton (light-transmitting concrete) gibi yeni teknoloji ürünü malzemeler, beton duvarın sağladığı tüm fiziksel özellikleri sağlamanın yanı sıra iç dış ilişkisinin alışılmışın dışında farklı şekilde kurulmasına imkan sağlamaktadır. (Şekil 4.31)

Şekil 4.31: Işık geçirgen beton.

Kapitalist sistemin getirisi ile, inşaat piyasasını baskı altına alan rant çevrelerine, belirli bir ilk yatırım maliyeti karşılığında daha fazla yeni yaşama olasılığı sunabilen, çağa ve içerisinde yaşayanlara ayak uydurabilen konutlar elde edilebileceği ve bu

durumun konutun gerçek fiyatına eklenebileceği gösterilmeli, bu sayede yapım sistemlerini, mimari çabayı ve yapı malzeme sektörünü kontrol eden piyasa manipüle edilmelidir.

Yanı sıra teknoloji ve iletişimin hızla geliştiği günümüz şartlarında, esnekliğe ve etkin bir kullanıma imkan sağlayacak yeni malzeme ve teknolojileri kullanmak ve kullanımlarını teşvik etmek gerekmektedir.

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmaya başlarken, günümüz konut tipolojilerinin insan ile olan ilişkilerinin göz ardı edildiği ve bu bağlamda kullanıcı açısından psikolojik ve ekonomik, toplum açısından da birçok sosyolojik sorunu beraberinde getirdiği tespiti yapılmıştır.

Seri ve karlı üretim ve beraberinde getirdiği tüketim toplumu, konutu alınıp satılan bir ticari meta haline getirmekte, evin insanlar için ifade ettiği duygusal ve varlıksal arka planı dışlamaktadır.

İnsan, belirli algıları ve kavrayışı olan bir varlıktır. Bu algılar ve kavrayış kişinin genetiğine, yetişme tarzına, deneyimlerine, bakış açısına, fiziksel ve psikolojik özelliklerine, sosyal konumuna ve statüsüne, ekonomik durumuna, beklentilerine, inançlarına ve diğer insanlar ile olan ilişkilerine göre değişiklik göstermektedir.

Her bir bireyi meydana getiren bu karmaşık ilişkiler bütünü, buna bağlı olarak her birey birbirinden farklıdır.

İnsan, varlığını kuran ve anlamlandırabilen tek canlıdır. Kişi, bedeniyle sonsuz boşluk/uzaydan bir parça çevrelemekte, bedeniyle bir mekan oluşturmaktadır. Bu anlamda varlık ve mekan bir bütün olarak görülebilir.

Dünya üzerinde var olan insan, bu yerin üstünde ve bu göğün altında yaşar, varlığını yere bağlı referanslar ile konumlandırır. Bu anlamda insan; var oluşunu mekandan sonra yere bağlı olarak kurar.

Kişi, varlığını kavrayıp dünyadaki var oluşunu anlamlandırırken bir takım değişmez mekansal referans noktalarına ihtiyaç duymaktadır. Bu referans noktalarından ilki ve en önemlisi kişinin evidir. Dünyaya gelişimizin ardından sahip olduğumuz ilk mekan evimizdir. Ev; kişinin dünya üzerindeki ilk evrenidir.

Evi, insanın en özel kişisel mekanıdır. Ev; tüm duygusal ve sosyal ilişkilerimizin kaynağıdır. Kişinin evi, duygularını ve hatıralarını depoladığı mekandır. Kişi evini sahiplenir, savunur, kendine ve kişisel isteklerine göre adapte etmeye çalışır.

İnsanın kendisi için, kendi eliyle inşa etmesinden bahsederken mimarlık kavramı ile karşılaşmaktayız. Mimarlık, varlık nedenini insan için mekan tasarlıyor olmasından almaktadır. Mimarlık; kişinin barınacağı mekanı yaratma ihtiyacı ile ortaya çıkmıştır.

Fakat mimarlık, günümüzde varlık nedenini oluşturan insan öğesini ve insan için olmasının beraberinde getirdiği gereksinimleri dışlar görünmektedir.

Algı ve kavrayış kişiye göre farklılık gösterdiği için gerçek bir çevresel ve mekansal algı, sadece mekanın içerisinde olarak elde edilebilecek bir deneyimdir. Çevresini bedeni ve duyuları ile algılayan insan bugün, yaşayacağı evi bilgisayar ekranından ya da fotoğraf kâğıtlarına bakarak seçmektedir. İmajlar üzerinden yapılacak bir mekansal okumanın, gerçek bir mekansal deneyimin yerini tutması mümkün değildir.

Kişi kendisini ancak bu yer, bu zaman ve bu mekan ile tanımlayabiliyorsa, yer ve mekan ile ilişkisini kopması düşünülemez.

Her insanın farklı olduğunu savunuyorsak, herkese uygun bir mimari mekan çözümü olduğunu savunmak mümkün değildir.

Mimari geçmişi bir yüzyıl öncesine dayanan ve o günün dinamikleri içerisinde bir ihtiyaçtan doğan sosyal konut yapılanması, bugün geldiğimiz noktada modern insanın ihtiyaçlarına cevap veremez durumdadır.

Genel kullanıcının gereksinimleri göz önünde bulundurularak tasarlanan, mekansal bölüntüleri ve fonksiyon şemaları birkaç farklı tipin birbirini tekrarlamasından meydana gelen toplu konut tipolojilerinin, insanın zaman bağlı olarak değişen ve kişiye göre farklılık gösteren ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değildir.

Her insan birbirinden farklı olduğuna göre, her birinin evi içerisinde gereksinim duyduğu yapılanma birbirinden farklı olacaktır. Bugünün toplu konutlarında kullanılan yapım sistemleri, yapı malzemeleri ve tasarım stratejileri, üç oda bir salon şeklinde değişmeden kalan plan şemaları, konutun kişinin değişen ihtiyaçlarına ve isteklerine adapte edilebilmesini olanaksız kılmaktadır.

Birkaç yüzyıldır kullanılan yapım sistemleri ve yapı malzemeleri, kapitalist sistem piyasasında rant çevreleri ve spekülasyon odaklarının, kişinin ihtiyaçlarını karşılamayan evi değiştirmesi ve yeni bir arz oluşturması odaklı pazarlama stratejisinin baskısı ile yerlerini yeni ve olasılıklara daha açık malzemelere bırakmakta direnmektedirler.

Düşük maliyetle ve hızlı üretilip daha çok üzerinde inşa edildiği arazinin değeri yüzünden pahalıya satılan niteliksiz konutlardan, ileri teknoloji ve ticari kaygılara bağlı kalınmaksızın inşa edilen ve mimarlık çevrelerinde övgüyle bahsedilen çağdaş konutlara kadar günümüz konut yapılanması, modern insanın kendileme, değiştirme ve adapte etme gibi ihtiyaçlarını karşılayamaz niteliktedir.

Bu türden ihtiyaçlarını karşılayamayan kişi, duygusal anlamlar yüklediği, dünyaya ait ilk bağlarını oluşturduğu, varlığının temelinde olan evini değiştirmek durumunda kalmaktadır.

Mevcut sistemler içerisinde mimarlığın yeni yaşama biçimleri ortaya koyma ve yeni olasılıklar yaratma olanağı oldukça sınırlıdır. Problemin düğüm noktasında, hem insanın var oluşundan gelen ihtiyaçlarını hem de değişen yüzyılın beraberinde getirdiği gelişim ve farklı istekleri karşılayabilecek bir mekansal sistemin üzerinde kurulabileceği esneklik kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Esneklik, adapte edilebilirlik ve 'Açık Ev' kavramları, tüm bu girdilerin bileşkesinden kaynaklanmakta ve varlık nedenini ortaya koymaktadır.

Esneklik; sadece yapı malzemelerinin hareket ettirilebilmesi, sökülüp takılabilmesi ya da mekânsal örüntüleri bitirilmiş bir konutun son bitirme malzemelerinin kullanıcı tarafından belirlenmesini tarif eden bir sistemden çok daha fazlasıdır.

Esneklik; tasarım ve planlama aşamasında kullanıcı ve konutun sosyal, kültürel alt yapılarını araştıran disiplinlerin ve gelecekteki yönetimsel birimlerin bir araya gelerek tasarıma dâhil olması ile başlayan, daha sonra mevcut şartlarda esnekliğe imkân verecek ve gelecekte konutun karşılaması istenecek olası durumların ve mekânsal örüntülerin oluşturulması ile devam eden, tüm bunları yaparken esnekliğe imkân verecek sistem ve malzeme teknolojilerinin optimize edilmesi olarak tarif edilebilecek bir süreçtir. Esneklik, mimar ve kullanıcı arasında bir iletişim köprüsü oluşturmalıdır.

İnsanın evi ile ilgili olan ve var oluşundan gelen değiştirme, adapte etme, kendine göre biçimlendirme gibi mekansal ihtiyaçlarını ve hayalindeki eve ulaşma isteğini günümüz teknolojisi ve tasarım stratejileri ile yakalamak, ortaya konan araştırma ile olabilirliğini tekrar kanıtlamaktadır.

Esneklik kavramı tasarım sürecinin başında ortaya konmalı ve konutun tüm yaşam ömrü boyunca etkinliğini devam ettirmelidir. Esneklik kavramı öncelikle tasarım

aşamasının başında kişilerin hayallerindeki evi araştırmak ile başlamalı, nasıl bir mekanda yaşamak istedikleri ve yaşadıkları mekana ne derecede etki etmek istedikleri ortaya konulmalıdır.

Ev kavramının öncelikle var olan somut yapıdan çok var oluşsal, psikolojik ve sosyolojik bir olgu olduğunu kabul ediyorsak, öncelikle içerisinde yaşayacak insanların psikolojik ve sosyolojik altyapıları araştırılmalı, bu tarama sonucunda kullanıcısına uygun ve içerisinde oturacak kişiye özel mekansal çözümler üretilmelidir.

Var olan birkaç çağdaş örnekte olduğu gibi (Bishops Meydanı açık alan düzenlemesi, ADP Hellmutstrasse konut bloğu, Flatwriter konut yerleşmesi), kişilerin yaşayacakları mekanlara ne derecede etki etmek istedikleri ve mekan ile olan ilişkilerinin anket, panel ve atölye çalışmaları ile haritalanması gerekmektedir.

Bu noktada mimarın görevi tüm bu haritalama sürecinde olası tasarım stratejilerini, mekanları daha iyi nasıl kullanacaklarını ve nasıl adapte edebileceklerini kullanıcı ile tartışırken, istenen ve hedeflenen olasılıklara imkan verebilecek yeni teknoloji ürünü malzemeleri de kullanıcı ve yüklenici ile tanıştırmaktır.

Teknoloji, yeni tasarım stratejileri ve mimarlığın insan için yaratmaktan gelen özünün birleşimi, yeni yüzyılın ve insan olmanın beraberinde getirdiği ihtiyaçları karşılamak için mimarlığın ihtiyaç duyduğu başlangıç noktasını önümüze koymaktadır.

Piyasa şartlarının ve kapital odaklarının yeni ve mevcut durumu öteleyici tasarım stratejilerine ve yoğunlukla kullanılmakta olan yapı malzemelerine olan tutucu tavrı piyasa arzının kilit noktasını oluşturmaktadır. Kapital sahipleri mimari çabanın yönü hakkında belirleyici ve her şeyden önemlisi evin gerçek sahibi olan kullanıcının hafızasındaki ev imgesini manipüle edici rol oynamaktadır. Kar odaklarının "Hayalinizdeki ev", "Modern insanın yeni yaşama biçimi" şeklinde yaratmış olduğu imgelem, kullanıcının algısını etkilemekte ve kullanıcının asıl beklentilerini karşılamayan gerçek üstü bir konut imajı oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda arz talep sistemi içerisinde ticari kaygılarla sunulan çağdaş konutları oldukları haliyle, mekansal kalitelerine bir değer eklemeden üretmeye devam eden emlak piyasası spekülatörleri ve finansman destekleri, niteliksiz konut talebinde meydana getirilecek azalma ile baskı altına alınmalı, çağdaş konutların tasarımında

kullanıcının ve evin kavramsal arka planını oluşturması gereken diğer alt disiplinlerin katılımı talep edilmelidir.

Evin asıl kullanıcıları, evin kendileri için ifade ettiklerini tekrar sorgulamalı ve mevcut yapılanma içerisindeki sorunları doğru tespit etmeli, çağın dinamiklerini evin kavramsal alt yapısını desteklemek ve modern insanın ihtiyacında olduğu yeni yaşama biçimlerine ulaşmak için kullanmalıdırlar.

Bu araştırmanın sonuçlarına ve ortaya koyduklarına bakarak diyebiliriz ki; günümüz toplu konut yapılanması, kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap veremediği oranda fiziksel ve zihinsel tatminsizlik yaratmakta, bu tatminsizlik kullanıcının evini değiştirmesine, mekân ve yer ile bağının azalmasına ve hatta kopmasına neden olmaktadır.

Kişinin mekan ve yer ile arasındaki bu kopma emlak piyasasının canlı kalmasını sağlamakta, bu sayede mevcut durumun değiştirilmesi ve daha iyiye yönlendirilmesinin önü kapanmaktadır.

Dünya nüfusunun radikal bir biçimde artması, elverişli arazi azlığı gibi etmenler konutun spekülatif değerini arttırmakta ve kavramsal alt yapısını anlamsızlaştırmaktadır.

Yaklaşık beş bin yıl önce yerleşik hayata geçerek toplumları oluşturan insanlar, her gün daha da fazla göçebe hayatı yaşamak zorunda kalmakta, bu göçerliğin beraberinde getirdiği sosyal ve ekonomik sorunlar kişinin toplumsal yaşamını ve psikolojisini etkilemektedir.

Bu türden psikolojik ve sosyal çöküntülerin yeni nesil üzerinde yaratacağı etki, gelecekte özellikle büyük kentlerde ciddi problemlere neden olacaktır.

KAYNAKLAR

Akarsu, B., 1994. Çağdaş felsefe, Kant'tan günümüze felsefe akımları, İnkılap Kitapevi, İstanbul.

Alkışer, Y., 2003. Türkiye'de konut sorununun siyasi bağlamda araştırılması ve değerlendirilmesi, *Doktora tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Arslan, M.E., 2006. 20.yüzyıl teknolojik ütopyalarının, hareketlilik, esneklik/uyabilirlik ve teknoloji kavramları bağlamında çağdaş konut tasarımına etkisi, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aydınlı, S., 2000. Epistemolojik açıdan mekan yorumu, Mimarlık ve Felsefe, Şentürer, A., Ural, U., Atasoy, A., YEM Yayınları, İstanbul, s.40-51.

Bachelard, G., 1969. Poetics of Space, ed. Maria Jolas, Beacon Press, Boston.

Beisi, J., 1995, Adaptable Housing or Adaptable People? Experience in Switzerland gives a new answer to the questions of housing adaptibility, Arch. & Comport. 1 Arch. & Behav., Vol. 11, no 2, p. 139 – 162. (http://lasur.epfl.ch/revue/A&C%20Vol%2011%20No.2/BEISI.pdf)

Bilgin, N., 1991. Eşya ve İnsan, Gündoğdu Yayınları, Ankara.

Brower, S.N., 2000. Good Neighbourhoods; a study of in-town and sub-urban residential environments: Territory in Urban Settings. Westport, Conn. : Praeger, 2000

Dovey, K., 1985. Home and homelessness, home environments, I. Altman ve C. Werner, New York Plehum Books, s.35.

Dülgeroğlu, Y., Aydınlı, S., Pulat, G., Yılmaz, Z., Özgünler, M., 1996. Toplu Konutlarda Nitelik Sorunu, Cilt 1-2, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.

Edgü, E., 2003. Konut tercihlerinin, mekansal dizin ve mekansal davranış parametreleri ile ilişkisi, *Doktora Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Engel, H., 1964. The Japanese house, a tradition for contemporary architecture, the Charles E. Tuttle Company Inc. of Ruthland, Vermont and Tokyo, Japan.

Frampton, K., 1998. On reading Heidegger, Opposition, Peter Eisenman ve diğ., s:5.

French, H., 2002. Making Plans, *Accomodating Change,* Eds. Hilary French, Pub. by Circle 33 Housing Group.

Goffman, E., 1971. Relations in Public, microstudies of the public order, Basic Books Inc. Publishers, New York.

Grosz, E., 2001. Arcitecture From The Outside, Essays on Virtual and Real Space, The MIT Press.

Guallart, V., 2006. Self Sufficient Housing, Eds. Vicente Guallart, Willy Müller, Lucas Cappelli, Iaac + Actar.

Gurney, C.M., 2000. I love home: towards a more affective understanding of home, Culture and space in the home environment, Critical evaluations and new paradigms, an international symposium, 4-7 June 1997, Cenkler Matbaası, İstanbul, 33-39.

Hançerlioğlu, O., 1979. Felsefe sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Hasol, D., 1995. Ansiklopedik mimarlık sözlüğü, YEM Yayınları, İstanbul.

Heidegger, M., 1971. "Building, Dweeling, Thinking" in Poetry, Language, Thought, Harper and Row, New York.

Heidegger, M., 1982. Basic problems of phenomenology, çev: Albert Hofstadter, Bloomington, Indiana University Press.

Heiddeger, M., 1997. "Building, Thinking Dwelling" ; "Poetically Man Dwell"; "Temple" in Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory, Eds. Neil Leach, Taylor & Francis (Routledge).

Holl, S., Pallasma, J., Perez-Gomez, A., 1994, Questions of Perception, Phenomenology of Architecture, Architecture and Urbanism July 1994 Special Issue.

İnceoğlu, A., 1999. Evin anlamı ve kentlileşme süreçleri, *Doktora Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, A., 2006. Toplu Konut Projelerinin Çevrelerine Olan Rant Etkisi ve Ataşehir Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Lefebvre, H., 1998. "From the Production of Space", *Architecture Theory since 1968*, Eds. M. K. Hays, Mass. Cambridge: The MIT Press, , sf. 178-188.

Levinas, E., 1969. totality and infinity: an essay on exteriority, Pittsburg: Duquesna University Press.

Morton, P., 1998. Fabrications, Arredamento Mimarlık, s.58-70.

Mozas, J., Fernandez Per, A., 2006, Density, New Collective Housing, a+t ediciones, s.39-51.

Norberg-Schulz, C., 1963. Intentions in architecture, London: Allen and Unwin.

Norberg-Schulz, C., 1966. "Introduction; Background: Perception, Symbolization" Intentions in Architecture, Cambridge, Mass: MIT Press.

Norberg-Schulz, C., 1971. Existence, space and architecture studio vista, London.

Norberg-Schulz, C., 1980. Genius Loci/Towards a phenomenology of architecture, Rizolli International Publications Inc., New York.

Norberg-Schulz, C., 1988. Architecture: Meaning and Place, Rizzoli International Publications, New York.

Norberg-Schulz, C., 1993. The concept of dwelling, on the way of figurative architecture, Rizolli International Publications Inc., New York.

Norberg-Schulz, C., 2001. Yer kavramına bağlamında eski çevrelerde yapılaşma, çev: İdil Üçer, Mimarlık, s.23.

Örer, G., 2002. Konut-kimlik-ev modeli ve modelin bir örnek olarak İstanbul kenti'nde uygulanması, *Doktora Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Öymen Gür, Ş., 1996. Mekan örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon.

Öymen Gür, Ş., 2000. Konut kültürü, YEM Yayıncılık, İstanbul.

Özcan, B., 2003. Mekanın içinde ve dışında olmanın fenomenolojisi, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Rapoport A., 1995. A Critical Look at the Concept "Home", The Home: Words, Interpretations, Meanings and Environments, Eds. David N. Benjamin Avebury Pub. Ltd. Hants.

Relph, E., 1976. Place and placelessness, Pion Limited, London.

Shields, R., 1991. The Limits of Reflexive Modernization, (http://www.carleton.ca/kbe/beck2.pdf)

Simmel, G., 1903. The Metropolis and Mental Life, in Georg Simmel: On Individuality and Social Forms, Eds. Levine,D. N., 1984.

Soja, E.W., 1989. Postmodern Geographies: The reassertion of Space in Critical Social Theory, Verso, London and New York.

Sommer, R., 1969. Personal Space, the behavioral basis of design, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, N.J.

Soykan, Ö.N., 2000. Ev Üstüne Felsefece Bir Deneme. Cogito, Bir anatomi dersi: Ev, sayı:18, Bahar–1999 Yapı Kredi Yayınları, s. 113-115.

Thomas, P., 1997. The Poetics of the Thresholds, (www.wasadm.central.wa.edu.au/facts/prt/poetics)

Till, J., Schneider, T., 2005. Flexible Housing: The means to the end, arq: Architectural Research Quarterly, 9: 287-296 Cambridge University Press, (http://www.borg.hi.is/enhr2005iceland/ppr/Till-Schneider.pdf)

Till, J., Wigglesworth, S., 2002. The background Type, *Accomodating Change,* Eds. Hilary French, Pub. by Circle 33 Housing Group.

TOBB Genel Sekreter Araştırma-Geliştirme Yardımcılığı, 1988. Konut Sorunu, Toplu konut uygulama sonuçları ve son zamanlardaki gelişmeler, Türkiye ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret ve Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara.

Townsend, J., Cloud, H., 1996. Sınırlar, çev: İdil Güpgüpoğlu, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Tunç, A., 1999. Evcimen şairin evcil şiiri, *Cogito,* Bir Anatomi Dersi: Ev, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, **18**, 265-266.

Ueda, A., 1930. The inner harmony of the Japanese house, Kodansha International

Ünlü, A., 1998. Çevresel tasarımda ilk kavramlar, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.

Van Schaik, L., 2002, Poetics in architecture, Chichester : Wiley.

Vitrivius, P., 1993. Mimarlık üzerine on kitap, çev: Morris Hicky Morgan, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı yayınları, İstanbul, s.25.

West, D., 1998. Kıta Avrupası felsefesin giriş, Husserl ve Fenomenoloji, çev: Ahmet Cevizci, Paradigma Yayınları, İstanbul.

Yürekli, H., Yürekli, F., 2000. Mimarlıkta "Yeni" kavramı, *Mimarlık ve Felsefe,* Eds. Şentürer, A., Ural, U., Atasoy, A., YEM Yayınları, İstanbul, s.154-160.

ÖZGEÇMİŞ

3 Ocak 1984 yılında İstanbul'da doğdum. Kocaeli/Değirmendere'de Gölcük Donanma İlköğretim Okulu ilkokul bölümünden 1994 yılında mezun oldum. Aynı yıl girdiğim Anadolu Liseleri Sınavı ile İngilizce eğitim yapan Gölcük Anadolu Lisesi'ni kazandım. Ortaöğrenimimi ve lise birinci sınıfı burada tamamladıktan sonra, 1999 Kocaeli depremi dolayısıyla ailem ile birlikte İstanbul'a taşındıktan sonra burada devam ettiğim İngilizce eğitim yapan Kadir Has Anadolu Lisesi'nden 2001 yılında üçüncülük derecesi ile mezun oldum. (GPA:4.62/5.00)

Aynı yıl girdiğim üniversite sınavı ile İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü'nü kazandım.(2001)

2005 yılında Mimar unvanı ile mezun olduğum (GPA:3.14/4.00) İstanbul Teknik Üniversitesi'nde aynı yıl Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı'nda lisansüstü eğitimime başladım.

2006 yılında başvurduğum Erasmus değişim programı ile 2006-2007 öğretim yılını Almanya'da, Brandenburg Teknik Üniversitesi'nde okudum.

2003 yılında dört arkadaşımla beraber bir aylığına çıktığım Inter-rail turunda ve daha sonra Erasmus yaptığım dönemde Avrupa'nın on ülkesinde yetmişten fazla şehir gezdim.

Kişisel zevklerim arasında grafik tasarım, sinema, müzik ve seyahat bulunmaktadır. Tarih ve arkeoloji özel ilgi alanlarım arasında yer almaktadır.

İzmit Devlet Su İşleri Basketbol Takımı bünyesinde, minik ve yıldız mahalli ligleri kategorisinde, dört yıl amatör basketbol oynadım. Yanı sıra Değirmendere Halk Evi bünyesinde altı yıl Artvin Yöresi Halk Oyunları ekibi ile ulusal halk oyunları yarışmalarına katıldım ve çok sayıda derece kazandım.